

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO AKADEMIJA**

SIMONA ŠČEPANSKĖ
TEISĖ IR POLICIJOS VEIKLOS (SPECIALIZACIJA:IKITEISMINIS PROCESAS)

**EUROPOS SAJUNGOS ĮTAKA NACIONALINEI
BAUDŽIAMAJAI TEISEI**
Magistro baigiamasis darbas

Vadovas: Doc. Dr. S. Milčiuvienė

.....
(parašas)

Darbo autorius: S. Ščepanskė

.....
(parašas)

Kaunas, 2021

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	3
ĮVADAS	4
1. EUROPOS SĄJUNGOS BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS KOMPETENCIJOS ATSIRADIMAS IR PLĖTRA	9
1.1. Bendrijos baudžiamosios teisės kompetencija iki Maastrichto sutarties įsigaliojimo	9
1.2. Laikotarpis nuo Maastrichto sutarties įsigaliojimo	13
1.3. Bendrijos baudžiamosios teisės kompetencija įsigaliojus Amsterdamo sutarčiai	16
1.4. Europos Sąjungos kompetencija baudžiamosios teisės srityje po Lisabonos sutarties ...	19
2. EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS AKTŲ ĮTAKA LIETUVOS BAUDŽIAMAJAI TEISEI	24
2.1. Europos Sąjungos baudžiamosios teisės aktų nuostatų perkėlimas į LR BK	25
2.1.1. Direktyvos 2008/99/EB dėl aplinkos apsaugos pagal baudžiamąją teisę nuostatų perkėlimas į LR BK.....	27
2.1.2. Direktyvos 2011/36/ES įgyvendinimas LR BK	31
2.1.3. Direktyvos dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus įgyvendinimas LR BK	36
2.1.4. Direktyvos 2013/40/ES nuostatų perkėlimas į LR BK.....	39
2.2. Su korupciją susijusios nusikalstamos veikos reikalavimų kylančių iš ES teisės aktų, kontekste.....	43
2.3. Tarptautinę teisinę pagalbą užtikrinantys teisės aktai baudžiamosiose bylose	46
3. TEISĖ KREIPTIS DĖL PREJUDICINIO SPRENDIMO KAIP NUOSEKLIOS ES BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS AIŠKINIMO UŽTIKRINIMO GARANTAS	52
3.1. Praktinis Lietuvos Respublikos teismų teisės kreiptis į ETT realizavimas.....	52
3.2. Praktinis valstybių narių teismų teisės kreiptis į ETT realizavimas.....	53
IŠVADOS	57
PASIŪLYMAI	60
LITERATŪROS SĄRAŠAS	61
SANTRAUKA	74
SUMMARY	75
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ	76

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

BK – Baudžiamasis kodeksas

BPK – Baudžiamojo proceso kodeksas

EAO – Europos arešto orderis

EAPB - Europos anglių ir plieno bendrija

EB, Bendrija - Europos bendrija

EEB - Europos ekonominė bendrija

ES, Sąjunga – Europos Sąjunga

ETT, ESTT, Teisingumo Teismas arba TT – Europos Sąjungos Teisingumo Teismas

LR – Lietuvos Respublika

SESV, Sutartis – Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo

Direktyva 2008/99/EB - 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/99/EB dėl aplinkos apsaugos pagal baudžiamąją teisę

Direktyva 2011/36/ES - 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR

Direktyva 2011/93/ES, direktyva dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus - 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/93/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR

Direktyva 2013/40/ES - 2013 m. rugpjūčio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/40/ES dėl atakų prieš informacines sistemas, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2005/222/TVR

Pamatinis sprendimas 2003/568/TVR - 2003 m. liepos 22 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2003/568/TVR dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje

IVADAS

Temos aktualumas ir problematika. Ilgą laiką Europos Sąjunga (toliau – ES) neturėjo plačios teisėkūros kompetencijos baudžiamosios teisės srityje, todėl jos poveikis valstybių narių nacionalinei baudžiamajai teisei buvo nežymus. Iš pradžių tam tikras valstybių narių baudžiamosios teisės derinimas vyko tarptautinių sutarčių – konvencijų pagrindu, vėliau tam tikrose apibrėžtose srityse pradėta priimti ES institucijų teisės aktus, įpareigojančius valstybes nares pakeisti ar papildyti nacionalinius baudžiamuosius įstatymus.¹

Nuo ES įkūrimo pradžios buvo įvairių bandymų sustiprinti baudžiamosios teisės integraciją Europos Sąjungoje. Tačiau tik 2007 m. priėmus Lisabonos sutartį buvo nustatytos aiškesnės ES kompetencijos imtis baudžiamosios teisės priemonių ribos: ES įgijęs teisėkūros kompetenciją nustatyti minimalias taisykles dėl nusikalstamų veikų ir sankcijų apibrėžimo tam tikrų ypač sunkių, tarptautinio pobūdžio nusikaltimo atžvilgiu. Kita vertus, šios kompetencijos ribos buvo akivaizdžiai praplėstos, įtvirtinant ES kompetenciją priimti baudžiamosios teisės direktyvas, bet kurioje kitoje ES politikos srityje, kurioje būtina užtikrinti ES teisės veiksmingumą.

Šiuo metu yra daugybė ES teisės aktų, kurie yra perkelti į valstybių narių nacionalinę baudžiamąją teisę ir jų sparčiai daugėja, nes keičiantis tendencijoms, privaloma toliau stiprinti tarpusavio bendradarbiavimą, nustatyti naujų nusikalstamų veikų apibrėžimus bei kitus baudžiamosios teisės aspektus, kurie padėtų įgyvendinti ES tikslus. Svarbu prabrėžti, kad baudžiamoji teisė ES kontekste daugelio mokslininkų labiau priskiriama valstybių narių diskrecijai, tarp valstybių narių baudžiamųjų įstatymų yra nemažai skirtumų: baudmės dydžiai, nusikaltimo apibrėžtis, įrodymų rinkimo procedūros, todėl kaip rodo praktika, neretai perkeliant į nacionalinę teisę ES kompetentingų institucijų instrumentų nuostatas kyla prieštaravimų su nacionaliniais teisės aktais.

Nuo 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvos Respublika (toliau – LR) tapo visateise ES valstybe nare. Nuo šio valstybei reikšmingo momento tapo privaloma į nacionalinę teisinę sistemą inkorporuoti Europos Sąjungos teisės aktus, o neretai ir tiesiogiai taikyti Europos Sąjungos privalomus teisės aktus. Šiuo metu Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso² (toliau – LR BK) priede yra nurodyti 37 įgyvendinami ES teisės aktai, todėl siekiant atskleisti kokią konkrečią įtaką Lietuvos baudžiamajai teisei daro ES yra svarbu įvertinti ar nacionalinis įstatymų

¹ Goda Karalytė, „Europos Sąjungos teisės įtaka nacionalinei baudžiamajai teisei“, *Teisės mokslo pavasaris*, (Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013), 247.

² „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, LRS, žiūrėta 2021 m. sausio 7 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555/asr>

leidėjas ES teisės aktų nuostatas perkėlė tinkamai, kokios yra taikymo spragos bei atlikti išsamią įgyvendinamų ES teisės aktų analizę ir praktinio taikymo tyrimą.

Svarbu pabrėžti, kad plečiantis ES teisėkūrai baudžiamosios teisės kontekste, Teisingumo Teismas palaipsniui įgijo taip pat svarbesnį vaidmenį aiškindamas šios teisės srityje priimtus ES teisės aktus ar tikrindamas jų teisėtumą, todėl šiame darbe bus pateikiami svarbiausi Teisingumo Teismo priimti sprendimai, kurie prisideda kuriant vienodą baudžiamąją teisę nacionaliniu lygiu.

Darbo naujumas. Apžvelgus teisės doktriną galime teigti, kad baigiamojo darbo tema yra ganėtinai plati. Užsienio mokslininkai V. Mitsilegas ir S. Miettinen savo darbuose³ nagrinėjo ES baudžiamosios teisės kompetencijos atsiradimo bei ES teisės suderinamumo su valstybių narių baudžiamąja teise klausimus. Kiti mokslininkai M. Kaiafa – Grandi, C. Peristeridou, A. Willems, M. Veenbrink savo darbuose⁴ analizavo baudžiamosios teisės principų su ES teisės aktuose nustatytų reikalavimų suderinamumo klausimus. Atsižvelgiant į pasirinktą temą, paminėtinas ir S. Miettinen, A. Martino, L. Mancano kolektyvinis darbas⁵, kuriame pateikiami svarbiausi Teisingumo Teismo sprendimai įtakoją nacionalinę baudžiamąją teisę. Pasirinktai temai svarbios ir Europos Komisijos pateiktos ataskaitos, kuriose apžvelgiami ES valstybių narių rezultatai, susiję su ES teisės aktų taikymo aspektais.

Nagrinėjama tema yra pasisakę ir Lietuvos mokslininkai. G. Švedas, J. Prapiestis, A. Abramavičius, A. Gutauskas, S. Bikelis savo moksliniuose darbuose⁶ analizavo tiek ES teisės įtaką baudžiamosios teisės bendrosios ir specialiosios dalies institutams, tiek bendriesiems teisės

³ Valsamis Mitsilegas, *EU Criminal Law* (Hart Publishing: 2009), Samuli Miettinen, *Criminal Law and Policy in the European Union*, (London and New York: Routledge, 2012).

⁴ Maria Kaiafa – Grandi, „The importance of Core principles of the substantive criminal law for a European criminal policy respecting fundamental rights and the rule of law“, *European criminal law review*, (No. 1, 2011), Christina Peristeridou, *The principle of legality in European criminal law*, (Intersentia Ltd: 2015), Auke Willems, *The principle of mutua trust in EU criminal Law*, (Hart Publishing: 2021), Marc Veenbrink, *Criminal law principles and the enforcement of EU and national competition law: A silent takeover?*, (Kluwer Law International B.V.: 2019).

⁵ Valsamis Mitsilegas, Alberto di Martino, Leandro Mancano, *The Court of Justice and European criminal law leading cases in a contextual analysis*, (2019).

⁶ Gintaras Švedas, „Europos Sąjungos baudžiamoji teisė ir jos įtaka Lietuvos baudžiamosios teisės bendrosios dalies institutams“, *Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos teisei sistemai, Rinkinys: [Lietuvos Narystei Europos Sąjungoje – 10 Metų]*, (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014), Armanas Abramavičius, Jonas Prapiestis, „Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos baudžiamosios teisės specialiosios dalies institutams“, *Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos teisei sistemai*, (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014), Armanas Abramavičius ir kt., *Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamajame teisėje*, (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005), Armanas Abramavičius, „Europos Sąjungos teisės standartai Lietuvos Respublikos baudžiamajame teisėje“, *Teisė besikeičiančioje Europoje: mokslo straipsnių rinkinys*, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008), Aurelijus Gutauskas, „Kai kurių nusikalstamų veikų, susijusių su organizuotu nusikalstamumu, tarptautiniai aspektai: žvilgsnis į ateitį“, *Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai, mokslo studija*, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), Skirmantas Bikelis „V. Baudžiamosios politikos tendencijos Europoje“, *Baudžiamoji politika Lietuvoje: tendencijos ir lyginamieji aspektai*, (Vilnius: Teisės institutas, 2012), <https://teise.org/wp-content/uploads/2012/10/Baudziamoji-politika-Lietuvoje.pdf>

pincipams. J. Namavičius savo straipsnyje⁷ nagrinėjo ES pagrindinių teisių apsaugos aspektus baudžiamosios justicijos kontekste. R. Ažubalytė, R. Jurka, J. Zajančkauskienė savo kolektyviniame darbe⁸ apžvelgė Europos Sąjungos teisės aktų baudžiamojoje justicijoje vietą bei įtaką Lietuvos nacionaliniame baudžiamajame procese. Atsižvelgiant į pasirinktą temą, paminėtini D. Prapiestytės moksliniai darbai⁹, kuriuose nagrinėjami Europos Teisingumo Teismo jurisdikcijos pokyčiai bei valstybių narių prašymai priimti prejudicinius sprendimus nagrinėjant baudžiamąsias bylas.

Atsižvelgiant į temos aktualumą bei platumą, šiame baigiamajame darbe siekiama išanalizuoti ES įtaką nacionalinei baudžiamajai teisei, pirmiausia, aptariant ES baudžiamosios teisės kompetencijos atsiradimo klausimą, antra, nagrinėjant pasirinktų ES teisės aktų turinį bei nustatytų reikalavimų įgyvendinimą LR BK, ir trečia, išanalizuojant svarbiausius Teisingumo Teismo priimtus sprendimus, kurie prisideda prie vienodos baudžiamosios teisės aiškinimo nacionaliniu lygiu.

Darbo reikšmė. Baigiamajame darbe analizuojami į LR BK perkelti ES teisės aktai, kurie harmonizuoja nusikalstamų veikų sudėtis, apibrėžimus bei nustato atitinkamas sankcijas už nusikalstamas veikas, taip pat ES institucijų priimti teisės aktai, kurie įpareigoja keisti ar papildyti su korupcija susijusias nusikalstamas veikas, bei teisės aktai, kurie užtikrina tarptautinę teisinę pagalbą baudžiamosiose bylose. Tai yra pirmas atliktas išsamus tyrimas leidžiantis nustatyti ar tinkamai Lietuvos įstatymų leidėjas įvykdo šiuose ES teisės aktuose numatytus reikalavimus bei kokios yra jų taikymo spragos. Tikimasi, jog šių įgyvendinamų ES teisės aktų analizė bus naudinga rengiant naują BK redakciją.

Objektas – Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos nacionalinei baudžiamajai teisei, vertinant perkeltą ES teisės aktų turinį ir nustatytų reikalavimų praktinį įgyvendinimą.

Problema – Ar ES teisės aktai yra tinkamai perkelti į LR BK ir praktikoje veikia taip, kad užtikrintų ES teisės veiksmingumą?

Tikslas – Pagrindinis šio darbo tikslas yra atskleisti Europos Sąjungos teisės įtaka nacionalinei baudžiamajai teisei. Atsižvelgiant į tai, kad tema yra plati, Autorė pasirinko darbe apžvelgti ES baudžiamosios teisės aktų kaitą, jų teisėkūrą, priėmimo procedūros aspektus ir pačių instrumentų teisinę galią skirtingu laikotarpiu. Tokiu būdu įrodyti, kad ES sutartyse

⁷ Justas Namavičius, „Europos Sąjungos pagrindinės teisės baudžiamosios justicijos kontekste“, *Teisė problemos* (No. 3 (89), 2015), https://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/J.Namavi%C4%8Dius-2015_3-.pdf

⁸ Rima Ažubalytė, Raimundas Jurka, Jolanta Zajančkauskienė, Baudžiamojo proceso teisė, bendroji dalis, (Vilnius: Registrų centras, 2016).

⁹ Deimilė Prapiestytė, „Baudžiamoji teisė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo prejudicinio sprendimo priėmimo procese“, *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*, (No. 2(14) 2016), 116, https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/32493/1/ISSN2029-4239_2016_N_2_14.PG_115-138.pdf, „Prejudicinio sprendimo priėmimo Europos Sąjungos teisingsumo teisme proceso aiškumas kaip vienodo Europos Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo garantija“, (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2012).

dėmesys baudžiamajai teisei ir jos harmonizavimui tik didėjo. Įvertinti kokia reikšmę turi ES teisės aktai perkelti į LR BK. Įrodyti, kad Teisingumo Teismo priimti prejudiciniai sprendimai, prisideda prie vienodos baudžiamosios teisės aiškinimo nacionaliniu lygiu.

Baigiamojo darbo tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai:

- 1) Atskleisti Europos Sąjungos baudžiamosios teisės kompetencijos atsiradimą ir plėtrą;
- 2) Išanalizuoti Europos Sąjungos teisės aktų įtaką Lietuvos baudžiamajai teisei;
- 3) Išanalizuoti Lietuvos teismų praktiką ir joje pateikiamą argumentaciją dėl Europos teisės taikymo nagrinėjant baudžiamąsias bylas;
- 4) Išanalizuoti praktinį Lietuvos Respublikos bei kitų valstybių narių teismų teisės kreiptis į ETT realizavimą.

Hipotezė. ES baudžiamoji teisė išties yra tinkamai įgyvendinama valstybėse narėse ir padeda harmonizuoti nacionalinę baudžiamąją teisę pagal ES teisės aktų nuostatas.

Ginamasis teiginys. ES įtaka baudžiamojoje justicijoje tik didėja ir apima vis platesnes sritis, o visas šis procesas vyksta per teisės aktų įgyvendinimą nacionalinių valstybių teisinėse sistemose.

Tyrimo metodika.

- 1) **Istorinis tyrimo metodas** naudotas siekiant atskleisti ES baudžiamosios teisės kompetencijos atsiradimą bei plėtrą;
- 2) **Informacijos analizės metodu** remtasi analizuojant antrinius ES teisės aktus, Lietuvos Respublikos įstatymus. Analizuoti užsienio ir Lietuvos mokslininkų darbai;
- 3) **Lyginamasis metodas** leido palyginti Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisės aktų turinį;
- 4) **Teologinis metodas** padėjo atskleisti ES teisės aktų įtaką Lietuvos baudžiamajai teisei. Naudotas siekiant išsiaiškinti tam tikrų LR BK pakeitimų tikslą bei siekį;
- 5) **Lingvistinis metodas** padėjo suvokti darbe aptartų teisinių sąvokų reikšmę. Nagrinėjama literatūra buvo ir užsienio kalba, todėl atsižvelgta į sakinių sandaros, gramatikos ir kitas taisykles;
- 6) **Apibendrinantis metodas** buvo naudojamas apibendrinti naudotą literatūrą, mokslinius straipsnius, Teisingumo Teismo praktiką, padaryti išvadas.

Baigiamojo darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys dėstomosios dalys, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas bei darbo santrauka lietuvių ir anglų kalbomis. Pirmoje darbo dalyje nagrinėjamas Europos Sąjungos baudžiamosios teisės kompetencijos atsiradimas ir plėtra. Šioje dalyje apžvelgiama baudžiamosios teisės kompetencija iki ir po Maastrichto sutarties įsigaliojimo, baudžiamosios teisės kompetencija įsigaliojus

Amsterdamo sutarčiai bei pokyčiai po Lisabonos sutarties įsigaliojimo. Antra darbo dalis skirta Europos Sąjungos teisės aktų įtakos Lietuvos baudžiamajai teisei analizei. Šioje dalyje nagrinėjami: ES baudžiamosios teisės aktų nuostatų perkėlimo į LR BK ypatumai; perkelti į LR BK, ES teisės aktai, kurie harmonizuoja nusikaltimų sudėtis, apibrėžimus bei nustato atitinkamas sankcijas už nusikalstamas veikas; ES teisės aktai, kurie įpareigoja keisti ar papildyti su korupcija susijusias nusikalstamas veikas; tarptautinę teisinę pagalbą užtikrinantys teisės aktai baudžiamosiose bylose. Trečioje darbo dalyje analizuojama teisė kreiptis dėl prejudicinio sprendimo kaip nuoseklios ES baudžiamosios teisės aiškinimo užtikrinimo garantas. Šioje dalyje įvertinamas praktinis valstybių narių bei Lietuvos nacionalinių teismų teisės kreiptis į ETT realizavimas.

1. EUROPOS SAJUNGOS BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS KOMPETENCIJOS ATSIRADIMAS IR PLĖTRA

Besikuriant Europos Sąjungai ilgą laiką steigiamosiose sutartyse nebuvo numatyta galimybė baudžiamajai teisei veikti supranacionaliniu lygiu. Tarp ES kūrėjų vyravo nuomonė: „Kam Bendrijai, kurios pagrindiniai tikslai yra susiję su bendros rinkos sukūrimu bei taikos užtikrinimu tarp valstybių narių, reikalinga kompetencija ir baudžiamosios teisės srityje“¹⁰. Tačiau vystantis Europos Bendrijai, buvo pastebima, kad laisvai judant žmonėms, prekėms, kapitalui bei paslaugoms, organizuotam nusikalstamumui taip pat atsirado galimybė lengviau veikti tarpvalstybiniu mastu. Tai buvo pirmasis postūmis, kuris suteikė ES kompetenciją priimti teises priemones, susijusias su tarptautiniu bendradarbiavimu baudžiamosiose bylose.

Europos baudžiamosios teisės raidą galime suskirstyti į keturius didelius etapus, todėl remiantis šiuo skirstymu toliau darbe matysime, kaip ES teisė po mažu, bet užtikrintai „užvaldo“ ir daro vis didesnę įtaką nacionalinių valstybių baudžiamosios justicijos sritims, taip apimdama ir materialiosios teisės aspektus.¹¹

1.1. Bendrijos baudžiamosios teisės kompetencija iki Maastrichto sutarties įsigaliojimo

Pirmasis Bendrijos baudžiamosios teisės raidos etapas truko nuo 1951 m. Europos anglių ir plieno bendrijos (toliau – EAPB) įsteigimo iki 1993 m. Maastrichto sutarties įsigaliojimo. Pirmose EAPB steigimo sutartyse nebuvo numatyta galimybė Bendrijai leisti teisės aktus baudžiamosios teisės srityje ar kitaip veikti nacionalinį teisinį reguliavimą šioje srityje¹², tuo metu buvo manoma, kad baudžiamoji teisė, kaip atskira teisės šaka priklauso valstybių narių suverinitetui ir kiekviena valstybė šią sritį turi kontroliuoti pagal savo pačios poreikius.¹³

Situacija nepasikeitė ir kai 1957 m. buvo įkurta Europos ekonominė bendrija (toliau – EEB), tuo metu dauguma teisininkų ir politikų laikėsi nuomonės, kad Bendrijos teisė visiškai neturi jokio poveikio nacionalinei baudžiamajai teisei¹⁴, nes kad būtų pasiektas laisvas prekių ir paslaugų judėjimas nebuvo būtina suderinti nacionalines baudžiamosios teisės sistemas. Tai pagrindžia ir EEB sutarties nuostatai, kuriuose buvo išdėstyti pagrindiniai bendrosios rinkos principai: keturios laisvės (laisvas prekių, paslaugų, asmenų ir kapitalo judėjimas), muitų

¹⁰ Mitsilegas, *supra note*, 3: 5.

¹¹ Namavičius, *supra note*, 7: 5.

¹² Irmantas Jarukaitis, *Europos Sąjunga ir Lietuvos Respublika: konstituciniai narystės pagrindai: monografija*, (Vilnius: Justitia, 2011), 9.

¹³ Mitsilegas, *op cit.*

¹⁴ Martin Heger, *Influences of EU Law on National Criminal Law*, *US-China Law Review* 8, (2011), 264.

sajunga, bendrasis išorinis muitų tarifas, bendrosios politikos bei institucinių struktūrų teisės aktų įgyvendinimo klausimai,¹⁵ tačiau ši sutartis neturėjo jokio ryšio su baudžiamąja teise. Tik EEB sutarties 10 straipsnio nuostatos pabrėžė valstybių narių tarpusavio ryšį.

Tačiau dar ankstyvojoje Bendrijos gyvavimo stadijoje Teisingumo Teismui (toliau – TT) teko susidurti per bendruosius valstybių narių rinkos principus ne tik su civilinei teisei būdingom bylom, tačiau ir su baudžiamajai sričiai priskirtomis. Svarbu pažymėti, kad Bendrijos įkūrimo pradžioje TT norint išspręsti baudžiamąsias bylas, reikėjo remtis tais teisės aktais, kurie neturėjo jokios sąsajos su baudžiamąja teise. Tai reiškia, kad Teismas sprenddamas tokias bylas, remdavosi bendromis steigimo sutarties nuostatomis (proporcingumas ir diskriminacija), kurios taikomos tiesiogiai valstybėse narėse baudžiamosios teisės byloms spręsti¹⁶. Didžiausi sunkumai kildavo tada, kai Bendrija buvo reglamentavusi nuostatas, o valstybėse narėse reglamentavimas buvo visiškai prieštaringas.

1963 m. vasario 5 d. byloje C-26/62 *Van Gend en Loos*¹⁷ Teisingumo Teismas nurodė, kad „Bendrija sudaro naują tarptautinės teisės teisinę sistemą, kurios labui valstybės, nors ir tik tam tikrose nustatytose srityse, apribojo savo suverenias teises, ir kurios subjektai yra ne tik valstybės narės, bet ir jų piliečiai“. Jau po metų TT savo nuostatą dėl viršenybės principo turėjo galimybę dar labiau patikslinti. Byloje C-6/64 *Costa prieš Enel*¹⁸ Teismas pabrėžė: „Kitaip negu paprastos tarptautinės sutartys, EEB sutartis nustatė savą teisinę sistemą, kuri integruota į valstybių narių teisinę sistemą ir kurią privalo taikyti jų teismai“. Galutinai Teisingumo Teismo suformuotas viršenybės principas buvo sprendime C-11/70 *Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*¹⁹, kuriame Teismas pripažino EB teisės (netgi ir antrinės) viršenybę ir prieš nacionalinę konstituciją. Teismas byloje konstatavo, kad „Bendrijos veiksams ir jų veikimui negali turėti įtakos tas argumentas, kad jie pažeidžia EB valstybės narės konstitucijoje įtvirtintas pagrindines žmogaus teises ir laisves arba konstitucinius struktūrinius principus“²⁰. Taip mažais žingsneliais Bendrija pradėjo daryti įtaką nacionalinių valstybių teisinėms sistemoms, kuri kaip matysime ateityje vis stiprėjo.

Teisingumo Teismas byloje C-8/74 *Procureur du Roi prieš Benoît ir Gustave*

¹⁵ Gediminas Vitkus, „Europos Bendrija“, žiūrėta 2021 sausio 10 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/europos-bendrija/>

¹⁶ Mietinnen, *supra note*, 3: 7-8.

¹⁷ „Europos Teisingumo Teismo 1963 m. vasario 5 d. sprendimas byloje Nr. C-26/62, *Van Gend en Loos*“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. sausio 10 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A61962CJ0026>

¹⁸ „Europos Teisingumo Teismo 1964 m. liepos 15 d. sprendimas byloje Nr. C-6/64, *Costa prieš E.N.E.L*“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. sausio 10 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61964CJ0006>

¹⁹ „Europos Teisingumo Teismo 1970 m. gruodžio 17 d. sprendimas byloje Nr. C-11/70, *Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. sausio 10 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61970CJ0011>

²⁰ Mykolo Romerio universitetas, *Konstitucionalizmas ir teisės politika Europos Sąjungoje*, (Vilnius: Mokslo studija Mykolo Romerio universitetas, 2013), 301.

*Dassonville*²¹ pirmą kartą nurodė, kad nacionalinės baudžiamosios teisės nuostatos gali apriboti Bendrijos vidaus rinką. Ginčas buvo iškeltas Belgijoje pradėtoje baudžiamojoje byloje prieš prekybininkus, kurie teisėtai įsigijo Prancūzijoje laisvai parduodamo „Scotch whisky“ partiją ir importavo ją į Belgiją neturėdami Britanijos muitinės išduoto kilmės vietos sertifikato ir taip pažeisdami nacionalinės teisės aktus. Šioje byloje ETT konstatavo, kad nesant nustatytų Bendrijos taisyklių, užtikrinančių vartotojams produkto kilmės vietos nuorodos autentiškumą, jeigu valstybė narė imasi priemonių užkirsti kelią nesąžiningiems veiksams šioje srityje, tai tik su sąlyga, kad šios priemonės būtų pagrįstos ir kad reikalaujamos įrodymo priemonės nesudarytų kliūčių valstybių narių tarpusavio prekybai ir būtų prieinamos visiems jų nacionaliniams subjektams²². Tai reiškia, kad šis sprendimas ETT suteikė kompetencija panaikinti nacionalinius teisės aktus, tuo tarpu ir baudžiamuosius, kurie nustatė priemones, kurios gali įtakoti prekybą tarp ES valstybių narių. Teisingumo Teismas toliau plėtodamas teismų praktiką, kitoje byloje C-120/78 *Cassis de Dijon*²³ konstatavo, kad Vokietijos draudimas prekiauti Prancūzijoje pagaminto likerio „*Cassis de Dijon*“, kurio koncentracija yra mažesnė nei 25 % buvo neteisėtas ir tai trukdo laisvam prekių judėjimui EEB ribose. Teismas šioje byloje pažymėjo, kad „<...> nėra pateisinamos priežasties, dėl kurios alkoholiniai gėrimai, jeigu jie teisėtai pagaminti ir pardavinėjami vienoje iš valstybių narių, negali patekti į bet kurią valstybę narę“²⁴. Taip byloje pirmą kartą buvo suformuluota lygiavertiškumo prezumpcija arba *apibusio pripažinimo principas*, kuris šiuo metu yra labai reikšmingas ir baudžiamajai teisei.

Jau 1977 m. byloje C-50/76 *Amsterdam Bulb*²⁵ buvo spręstas klausimas dėl Bendrijos ir nacionalinės baudžiamosios teisės aktų suderinamumo, nes kaip parodė ankstesni analizuoti Teisingumo teismo sprendimai nacionaliniai baudžiamieji įstatymai gali daryti netiesioginę įtaką Bendrijos teisei. Šioje byloje Teismas konstatavo, kad „Bendrijos teisėje nesant jokios nuostatos dėl konkrečių sankcijų, valstybės narės gali laisvai nustatyti tokias sankcijas, kokios joms atrodo tinkamos, be kitų, ir baudžiamąsias sankcijas“²⁶. Taip pat šioje byloje pirmą kartą buvo

²¹ „Europos Teisingumo Teismo 1974 m. liepos 11 d. sprendimas byloje Nr. C-8/74, Procureur du Roi prieš Benoît ir Gustave Dassonville“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. sausio 13 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61974CJ0008>

²² Arnoldas Jokubaitis ir kt., „Reklamos teisinis reglamentavimas: Lietuvos ir ES patirtis, problemos ir perspektyvos“, (mokslinis tyrimas, Vilniaus universitetas, 2007), 51, <https://www.vvat.lt/data/public/uploads/2019/02/2007-vilniaus-universiteto-teises-fakulteto-atstovu-atliktas-mokslinis-tyrimas.doc>

²³ „Europos Teisingumo Teismo 1979 m. vasario 20 d. sprendimas byloje Nr. C-120/78, Cassis de Dijon“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. sausio 13 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61978CJ0120>

²⁴ *Ibid.*

²⁵ „Europos Teisingumo Teismo sprendimas byloje Nr. C-50/76, Amsterdam Bulb“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 sausio 15 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:61976CJ0050>

²⁶ „2007 m. birželio 28 d. generalinio advokato J. Mazák išvada byloje Nr. C-440/05“, 74 punkt., žiūrėta 2021 m. sausio 15 d., https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?jsessionid=696B0E774E0D593D52EC6D8F003758D5?docid=61859&text=&doclang=LT&pageIndex=0&cid=173072

suformuluotas ir *veiksmingumo principas*, kuris nurodė, kad Bendrija turi kompetenciją nustatyti baudžiamąsias nuostatas, kurios užtikrintų Bendrijos teisės veiksmingumą. Šio principo įgyvendinimą pagrindžia pareiga pagal EB 5 straipsnį (dabar - EB 10 straipsnis), kad valstybės narės privalo užtikrinti savo europinius įsipareigojimus²⁷. Taip pat Teisingumo Teismas šioje byloje išskyrė ir tris normas, kurios vėliau pasitarnavo tolimesniam Bendrijos baudžiamosios teisės raidos etapui:

- 1) Bendrijos teisė gali nustatyti baudžiamąsias nuostatas, kurios užtikrintų jos veiksmingumą;
- 2) jei tokių Bendrijos nuostatų nenustatyta, valstybės narės gali taikyti tokias baudžiamąsias priemones, kokios joms atrodo tinkamos;
- 3) valstybės narės gali laisvai pasirinkti, jų manymu, tinkamiausius būdus, net jei sistemai yra būdingi skirtumai.²⁸

Pažymėtina tai, kad valstybių narių pareiga ginti Bendrijos finansinius interesus baudžiamosios teisės srityje buvo dar išsamiau apibrėžta byloje C-68/88 *Komisija prieš Graikiją*²⁹. Teismas šioje byloje pabrėžė, kad už Bendrijos teisės aktų pažeidimus būtų baudžiama taikant tokius pačius materialinės teisės ir procesinius reikalavimus, kokie taikomi už panašaus pobūdžio ir reikšmės nacionalinės teisės pažeidimus, ir kurie bet kuriuo atveju suteikia sankcijai veiksmingą, proporcingą ir atgrasantį pobūdį³⁰. Toliau Autorė išsamiai šios bylos analizę pateiks trečiajame skyriuje.

Didžiausi pasikeitimai šiame laikotarpyje baudžiamosios teisės kompetencijos srityje įvyko, kai buvo įkurtas 1975 m. tarpvyriausybiniis tinklas TREVI (pranc. *Terrorisme, Radikalisme, Extremisme, Violence Internationale*), kurio tikslas buvo spręsti vidaus saugumo klausimus. Nuo tarpvyriausybiniio tinklo TREVI įkūrimo pradžios buvo sprendžiami ne tik kovos su tarptautiniu terorizmu klausimai bet ir tarpvalstybiniai nusikaltimai bei klausimai susiję su organizuotu nusikalstamumu. Taip pat TREVI komitetų užduotis buvo organizuoti bendrus valstybių narių policijos pajėgų mokymus³¹. Prieš tarpvyriausybiniio tinklo įkūrimą, valstybių narių bendradarbiavimas buvo paremtas Europos Tarybos konvencijomis³², kuriomis bandyta

²⁷ „2005 m. gegužės 26 d. generalinio advokato Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer išvada byloje Nr. C-176/03“, žiūrėta 2021 m. sausio 15 d., <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=59804&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=198217>

²⁸ Ibid

²⁹ „Teisingumo Teismo 1989 m. rugsėjo 21 d. sprendimas byloje Nr. C-68/88, Europos Bendrijų Komisija prieš Graikijos Respubliką“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. sausio 15 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A61988CJ0068>

³⁰ Generalinio advokato J. Mazák išvada, *supra note*, 26:76 punkt.

³¹ Mietinnen, *supra note*, 3: 20.

³² „1959 m. balandžio 20 d. Europos konvencija dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose“, LRS, žiūrėta 2021 m. sausio 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.31313>, „1970 m. gegužės 28 d. Europos konvencija dėl tarptautinio baudžiamųjų nuosprendžių pripažinimo“, LRS, žiūrėta 2021 m. sausio 15 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.43807>, „1972 m. gegužės 15 d. Europos konvencija dėl baudžiamajo

sureguliuoti teismų sprendimų pripažinimą, nuteistų asmenų perdavimą, kova su nusikalstamumu, tačiau visos šios Konvencijos buvo privalomos tik toms valstybėms, kurios jas ratifikavo, todėl jos negalėjo būti tiesiogiai taikomos visoms ES valstybėms narėms. Šiame laikotarpyje kitas labai svarbus žingsnis buvo 1985 m. valstybių narių pasirašytas Šengeno susitarimas, kuris vėliau papildytas Šengeno konvencija³³, palapsniui panaikines vidaus sienų kontrolę, tačiau sustiprines išorės sienų apsaugą. Konvencijoje buvo nustatytas galutinis vidaus sienų kontrolės panaikinimas, apibrėžtos vienodų vizų išdavimo procedūros, nustatyta Šengeno informacinė sistema (SIS), sustiprintas policijos bendradarbiavimas prie vidaus sienų bei patobulinti kovos su prekyba narkotikais veiksmai³⁴. Taigi, TREVI tinklo ir Šengeno erdvės sukūrimas paspartino valstybių narių dažnesnį susidūrimą su tarpvalstybinį aspektą turinčiomis situacijomis bei kaip matysime toliau jų idėjos ir tikslai buvo pritaikyti Maastrichto sutarties trečiajam ramsčiui.³⁵

Apibendrinant galima teigti, kad pirmasis Bendrijos raidos etapas baudžiamosios teisės srityje buvo tvirtas pamatas tolimesniam Bendrijos kompetencijos atsiradimui baudžiamosios teisės srityje. Nors ir sutarčių nuostatos neturėjo jokios sąsajos su baudžiamąja teise ir ji buvo palikta visiškam valstybių narių suverenitetui, bet valstybių narių bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose bei pareiga ginti Bendrijos finansinius interesus, įskaitant baudžiamąsias priemones buvo gana aiškiai apibrėžti.

1.2. Laikotarpis nuo Maastrichto sutarties įsigaliojimo

1992 m. pasirašius Maastrichto sutartį³⁶, buvo įkurta Europos Sąjunga pagrįsta trijų ramsčių sistema: pirmąjį ramstį sudarė Europos bendrijos, suteikiančios pagrindą Bendrijos institucijoms įgyvendinti įgaliojimus, kuriuos Sutartyje nustatytose srityse joms perdavė valstybės narės; antrasis ramstis bendra užsienio ir saugumo politika (BUSP); trečiasis ramstis - bendradarbiavimas teisingumo ir vidaus reikalų srityse³⁷.

Būtent trečiasis ramstis buvo lūžio taškas Europos Sąjungos baudžiamosios teisės

proceso perdavimo Nr. 73“, LRS, žiūrėta 2021 m. sausio 15d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.49154>

³³ „1985 m. birželio 14 d., Konvencija dėl Šengeno susitarimo sudaryto tarp Beniliukso ekonominės sąjungos valstybių, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Prancūzijos Respublikos Vyriausybės dėl laipsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo įgyvendinimo“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. sausio 17 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A42000A0922%2802%29>

³⁴ „Europa be sienų, Šengeno erdvė“, žiūrėta 2021 m. sausio 17 d., http://publications.europa.eu/resource/cellar/09fcf41f-ffc4-472a-a573-b46f0b34119e.0003.01/DOC_1

³⁵ Mietinnen, *supra note*, 3: 20.

³⁶ „1993 m. lapkričio 1 d., Europos Sąjungos sutartis“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. sausio 20 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A11992M%2FTXT>

³⁷ Klaus-Dieter Borchardt, *Europos Sąjungos abėcėlė*, (Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2017), 16, <https://op.europa.eu/webpub/com/abc-of-eu-law/lt/>

kompetencijos srityje³⁸, nes ilgą laiką baudžiamoji teisė priklausiusi valstybėms narėms, po Mastrichto sutarties įsigaliojimo tapo Europos Sąjungos ir valstybių *bendru interesu*.³⁹ Šio ramsčio dėka buvo išreikšta ES institucijų kompetencija baudžiamojo pobūdžio teisės aktų teisėkūroje, taip pat iškeltas uždavinys sukurti sąlygas laisvam asmenų judėjimui ES, tuo tikslu sutartyje įtvirtinant nuostatas reguliuojančias glaudų policijos ir teisminių institucijų tarpusavio bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose.⁴⁰

Europos Sąjunga ir valstybės narės susitarė, kad tokie esminiai klausimai, kaip kova su tarptautinio masto sukčiavimu atvejais, neteisėta prekyba narkotikais, teisminis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose, muitinės bei policijos procedūrų derinimas⁴¹, priklauso bendrai jų kompetencijai⁴². Nepaisant to, kad policijos bendradarbiavimas buvo apribotas tokiomis sritimis, kaip kova su terorizmu, neteisėta prekyba narkotikais ir kitais tarptautinio pobūdžio nusikaltimais, vis dėl to kaip pažymi baudžiamosios teisės autorius Samuli Mietinn: „<...> teisminis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose atrodė daug žadantis“⁴³.

Nors Mastrichto sutartyje įtvirtintos kompetencijos taikymo sritis buvo labai plati, tačiau teisiniai instrumentai neturėjo beveik jokios juridinės galios arba reikalavo ratifikavimo proceso⁴⁴. Todėl tuo metu siekiant įgyvendinti efektyvų policijos ir teisminių institucijų bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, bei kovoti su nusikalstamumu buvo bandoma įgyvendinti pasitelkus sutartyje nurodytus instrumentus: Bendras pozicijas; Bendrus veiksmus; Konvencijas⁴⁵, o ne reglamentus, direktyvas, sprendimus rekomendacijas ar nuomones pagal tuo metu galiojusį Europos Bendrijos steigimo sutarties 249 straipsnį (ex 189 straipsnį).⁴⁶

Bendromis pozicijomis grįsti instrumentai buvo sutelkti į vizos, imigracijos bei tarptautinių sutarčių su trečiosiomis šalimis klausimus⁴⁷, o bendrais veiksmais priimti instrumentai labiau akcentuoti į vidaus saugumą ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimą⁴⁸. Pagal trečiojo ramsčio nuostatas bendri veiksmai ir pozicijos neturėjo privalomojo pobūdžio, todėl patys savaime, už jų netaikymą nesukėlė teisinių pasekmių. TT aiškinimu, jais valstybės narės remdavosi tik atsižvelgiant į sąžiningo bendradarbiavimo principą⁴⁹. Kaip matyti iš tuo

³⁸ Mietinnen, *supra note*, 3:23.

³⁹ Mitsilegas, *supra note*, 3:10.

⁴⁰ Jenia Iontcheva Turner, „The Expressive Dimension of EU Criminal Law“, *American Journal of Comparative Law*, (Vol. 60, No. 99, 2012), 559, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1980295

⁴¹ Europos Sąjungos sutartis, *supra note*, 36: K.1 str.

⁴² Mitsilegas, *op cit*.

⁴³ Mietinnen, *op cit*, 10.

⁴⁴ *Ibid*, 23-24

⁴⁵ Europos Sąjungos sutartis, *op cit*, K.3 str. 2 d.

⁴⁶ Mietinnen *op cit*, 24.

⁴⁷ Europos Sąjungos sutartis, *op cit*, K.1 str. 7 d.

⁴⁸ Turner, *op cit*, 40: 564.

⁴⁹ „Europos Teisingumo Teismo 2007 m. vasario 27 d sprendimas byloje Nr. C-355/04, P Segi and Others v. Council of the European Union“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. sausio 21 d., <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62004CJ0355>

laikotarpiu priimtų bendrų veiksmų ir pozicijų, tiek bendri veiksmai, tiek bendros pozicijos kaip instrumentai apėmė nedidelę dalį baudžiamosios teisės srityje. Tačiau buvo priimta ir tokių bendrų veiksmų, kuriuose pateikiami pagrindiniai ES baudžiamosios teisės savokų apibrėžimai, pavyzdžiui kaip *organizuotas nusikalstamumas*. Trečiasis Maastrichto sutartyje nurodytas instrumentas – konvencijos, savo veikimu jos priminė tarptautines sutartis, nes jų ratifikavimas buvo tik rekomenduojamojo pobūdžio, todėl privalomojo įgyvendinimo ES mastu neturėjo, jeigu valstybė narė jų nepasirašydavo. Be to valstybėms narėms buvo leidžiama koreguoti Konvencijų turinį, kas dar labiau didino teisės normų koliziją baudžiamosios teisės srityje. Didelė dalis baudžiamosios teisės konvencijų⁵⁰ Maastrichto sutarties galiojimo momentu taip ir neįsigaliojo, išskyrus vienintelę Europolo konvenciją.⁵¹

Pagal trečiojo ramsčio nuostatas teisę teikti teisės aktų pasiūlymus buvo suteikta valstybėms narėms. Valstybės narės galėjo incijuoti teisėkūros procesą tokiose srityse, kaip policijos bei muitinių bendradarbiavimas siekiant užkirsti kelią terorizmui, tarptautinio masto sukčiavimai bei teisminis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose, tuo tarpu Europos Komisija tokių teisių neturėjo.⁵²

Kitų Europos Sąjungos institucijų vaidmuo trečiajame ramstyje taip pat buvo ribotas, palyginat su jų funkcijomis pirmojo ramsčio srityje. Europos Parlamentas labiau atliko konsultacinį vaidmenį, jo nuomonė neturėjo jokios teisinės reikšmės. Pagrindiniai sprendimai dėl teisės aktų priėmimo buvo tvirtinami (vienbalsiu) Europos Tarybos balsavimu, tai reiškia, kad kiekviena valstybė turėjo *veto* teisę ir didelė dalis teisės aktų trečiajame ramstyje nebuvo priimti⁵³. Tuo tarpu pirmajame ramstyje Europos Parlamentas galėjo vetuoti Tarybos sprendimus. Teisminė trečiojo ramsčio kontrolė taip pat buvo ribota, Europos Teisingumo Teismas buvo atsakingas tik už Konvencijų aiškinimo vienodumą.

Apibendrinant galime teigti, kad nors Maastrichto trečiasis ramstis iš esmės nustatė Sąjungos kompetenciją teisingumo ir vidaus reikalų srityse, įskaitant ir baudžiamuosius klausimus, tačiau teisinių prielaidų, kurios leistų priimti Europos Sąjungos teisės aktus, kuriais būtų nustatomi tam tikri nusikalstamų veikų apibrėžimai, sudėtytys ar tam tikros gairės dėl sankcijų, nebuvo numatyta⁵⁴. Autorės nuomone, trečiojo ramsčio nuostatose turėjo būti labiau

⁵⁰ „1996 rugsėjo 27 d. Konvencija dėl ekstradicijos tarp Europos Sąjungos valstybių narių, parengta remiantis Europos Sąjungos sutarties k.3 straipsniu“, LRS, žiūrėta 2021 m. sausio 21 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.238098?jfwid=-bgd9aymlr>, „1998 m. sausio 23 d. Tarybos konvencija dėl muitinės administracijų tarpusavio pagalbos ir bendradarbiavimo, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. sausio 21 d., [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:41998A0123\(01\)&from=LT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:41998A0123(01)&from=LT)

⁵¹ „1995 m. lapkričio 27 d. Europolo konvencija“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. sausio 22 d., [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:41995A1127\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:41995A1127(01)&from=EN)

⁵² Mietinnen *supra note*, 3:25

⁵³ Turner, *supranote*, 40: 559.

⁵⁴ Bikelis, „*supra note*, 6: 46.

pabrėžiamas ne *bendradarbiavimas* teisingumo ir vidaus reikalų srityse, o *bendra* Europos Sąjungos ir valstybių narių teisingumo ir vidaus reikalų sritis. Kaip buvo pirmojo ir antrojo ramsčių atvejais (bendra žemės ūkio politika bei bendra užsienio ir saugumo politika). Todėl tokiai situacijai ištaisyti reikėjo veiksmingesnių priemonių.

1.3. Bendrijos baudžiamosios teisės kompetencija įsigaliojus Amsterdamo sutarčiai

Kitas labai svarbus lūžio taškas Europos Sąjungos baudžiamosios teisės kompetencijos srityje įvyko, kai buvo priimta Amsterdamo sutartis⁵⁵. 1997 m. įsigaliojusi Amsterdamo sutartis pakeitė ir papildė, kai kuriuos Europos Sutarties, Europos Bendrijų steigimo sutarčių bei su jomis susijusių teisės aktų punktus ir sąlygas⁵⁶. Pirmiausia Sutartyje buvo išsikeltas tikslas, siejantis Europos Sąjungą su *laisvės, saugumo ir teisingumo erdve*, kurioje laisvas asmenų judėjimas užtikrinamas kartu taikant atitinkamas išorės sienų kontrolės, prieglobsčio suteikimo, imigracijos ir nusikalstatumo prevencijos bei kovos su ja priemones⁵⁷. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal Amsterdamo sutartį Šengeno sutartis tapo Bendrijos teisyno dalimi, laisvas asmenų judėjimas užtikrinamas 13-oje iš 15-os ES valstybių (Airijai ir Jungtinei Karalystei⁵⁸ suteiktos nuolatinės išimtys).⁵⁹

Amsterdamo sutarties 31 straipsnis numatė platesnį bendradarbiavimo tvarkant teisingumo reikalus sąrašą, kuriame, be priemonių užtikrinti netrukdomą ekstradiciją, pašalinti jurisdikcijų nesuderinamumą, numatyta būtinybė ES lygiu apibrėžti minimalius būtinus nusikaltimų požymius, taip pat minimalias sankcijas organizuoto nusikalstamumo, terorizmo ir neteisėto disponavimo narkotikais srityse⁶⁰. Taip pat Sutartyje buvo nurodoma plėtojant bendrą valstybių narių veiklą policijos ir teismo bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose srityse ir užkertant kelią rasizmui bei ksenofobijai ir kovojant su jais, užtikrinti piliečiams aukšto lygio saugumą. Europos Sąjunga siekdama šių tikslų veiktų užkardydama organizuotą nusikalstamumą, terorizmą, nusikaltimus prieš vaikus, prekybą žmonėmis, neteisėta prekybą narkotikais bei ginklais, korupcija, sukčiavimu bei kitokius tarptautinius nusikaltimus. Taigi, kaip galime matyti Amsterdamo sutartis pirmą kartą numatė galimybę Europos Sąjungos lygiu daryti intervenciją į nacionalinę baudžiamąją teisę.⁶¹

⁵⁵ „1997 m. spalio 2 d. Amsterdamo sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos Sutartį, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. sausio 25 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A11997D%2FTXT>

⁵⁶ Rytis Martikonis, „Amsterdamo sutartis“, žiūrėta 2021 m. sausio 25 d <https://www.vle.lt/straipsnis/amsterdamo-sutartis/>

⁵⁷ Amsterdamo sutartis, *op cit*, 1 str.

⁵⁸ Jungtinė Karalystė pasitraukė iš Europos Sąjungos 2021 m. sausio 1 d.

⁵⁹ Saulius Spurga, *Europos Sąjungos plėtra ir integracija*, (Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras, 2009), 36.

⁶⁰ Bikelis, *supranote*, 6: 46.

⁶¹ *Ibid.*

Amsterdamo sutartimi taip pat buvo apibrėžti dar du nauji trečiojo ramsčio teisiniai instrumentai: pamatiniai sprendimai ir kitokio pobūdžio sprendimai. Jie kitaip nei bendri veiksmai ir pozicijos turėjo privalomąjį pobūdį, todėl buvo ženkliai efektyvesni teisinio bendradarbiavimo klausimu. Svarbiausias instrumentas baudžiamosios teisės atžvilgiu buvo pamatinis sprendimas. Sutarties 34 straipsnio 2 dalyje buvo nurodyta, kad „Pamatiniai sprendimai priimami siekiant suderinti valstybių narių įstatymus bei kitus teisės aktus, <...> ir kiekvienai valstybei yra privalomi dėl siektino rezultato, tačiau yra paliekama nacionalinėms valdžios institucijoms galimybė pasirinkti jų įgyvendinimo formą ir metodus“⁶². Paminėtina ir tai, kad nuo Amsterdamo sutarties įsigaliojimo momento iki Lisabonos sutarties buvo priimta mažiausiai dvylika pamatinių sprendimų, kuriais buvo siekiama suderinti materialinę baudžiamąją teisę⁶³. Tai reiškia, kad palyginus su antrojo raidos etapo instrumentais, šie įgavo pagreitį ir tapo veiksmų priemone ES baudžiamosios teisės srityje.

Svarbu paminėti, kad Amsterdamo sutarties galiojimu laikotarpiu Bendrijos teisės viršenybės principas pradėtas taikyti ir ES trečiajame ramstyje - policijos ir teismo bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose. Tai atspindi Teisingumo Teismo sprendimas C-105/03 *Pupino* byloje⁶⁴, kuriame Italijos nacionalinis teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą dėl Tarybos pamatinio sprendimo dėl nukentėjusiųjų padėties baudžiamosiose bylose⁶⁵ išaiškinimo. Baudžiamosiose bylose vaikų darželio auklėtoja buvo kaltinama rimtai sužalojusi savo auklėtinius. Pamatinio sprendimo 8 straipsnis numatė specialias apsaugos priemones „pažeidžiamoms“ aukoms. Pirmiausia, TT sprendė šio prejudicinio prašymo priimtinumą klausimą, t.y. ar prašymą pateikęs subjektas, turi teisę kreiptis į TT dėl prejudicinio sprendimo. TT nusprendė, kad nacionalinių subjektų teisė kreiptis į teismą turi būti aiškinama remiantis bendrosiomis EB sutarties 234 str. nuostatomis: „Kalbant apie ESS 35 straipsnio 1 dalyje numatytus aktus, analogiškai EBS 234 straipsnio pirmajai ir antrajai pastraipoms išdėstytos šios nuostatos 3 dalies b punktas numato, kad valstybės narės „bet kuris <...> teismas“ gali „prašyti Teisingumo Teismo priimti preliminarų nutarimą“ jo nagrinėjamoje byloje iškilusiu ir su šių aktų „teisėtumu ar išaiškinimu“ susijusiu klausimu „jei tas teismas <...> mano jog tą klausimą būtina išspręsti, kad būtų galima priimti sprendimą“⁶⁶. Taip pat teismas nurodė, kad maži vaikai, su kuriais auklėtoja galbūt netinkamai elgėsi yra *pažeidžiamos* aukos

⁶² Amsterdamo sutartis, *supra note*, 55:1 str.

⁶³ Mariana Chaves, "EU's harmonization of national criminal law: between punitiveness and moderation", *European Public Law* 21, (No. 3 2015), 527.

⁶⁴ „Europos Teisingumo Teismo 2005 m. birželio 16 d. sprendimas byloje Nr. C-105/03 Maria Pupino“ EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. sausio 28 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A62003CJ0105>

⁶⁵ „Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TRV dėl nukentėjusiųjų padėties baudžiamosiose bylose (2001/220/TVR)“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. sausio 28 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001F0220&from=LT>

⁶⁶ Saulė Milčiuvienė, „Prejudiciniai sprendimai baudžiamajame procese“, *Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis?*, (Vilnius: 2014), 40-41.

Pamatinio sprendimo prasme, todėl Italijos nacionalinis teismas turėjo aiškinti nacionalinę teisę „kiek įmanoma atsižvelgdamas į pamatiniame sprendime nurodytą formuluotę bei tikslą“⁶⁷. Taigi, ši teismo išvada parodo, kad prejudiciniai sprendimai priimami pagal tokias taisykles, kaip ir dėl pirmojo ramsčio teisės normų, išskyrus ESS 35 straipsnyje numatytas išimtis.

Komisijos bei Europos Parlamento funkcijos teisėkūros procese taip pat buvo išplėstos. Komisija įgavo daug didesnę iniciatyvos teisę, ji galėjo teikti pasiūlymus visose trečiuoju ramsčiu reguliuojamose srityse. Amsterdamo sutarties galiojimo laikotarpio pabaigoje apie 50 % incijuotų teisės aktų buvo Komisijos⁶⁸. Tai reiškia, kad valstybių narių ir Komisijos galios buvo išlygintos, palyginus su antruoju ES raidos etapu. Taip pat Amsterdamo sutartis sustiprino ir Europos Parlamento vaidmenį. Jei anksčiau Taryba galėjo nepaisyti prieš imdamasi spręsti pasiūlyto teisės akto priėmimo klausimą Parlamento nuomonės, tai po Amsterdamo sutarties įsigaliojimo Tarybai buvo privaloma konsultuotis su Europos Parlamentu.

Europos Teisingumo Teismo kompetencija baudžiamosios teisės srityje taip pat sustiprėjo. Pirmiausia Teismui suteikta teisė priimti prejudicinius sprendimus dėl trečiojo ramsčio instrumentų teisėtumo ir išaiškinimo⁶⁹. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą galėjo pateikti valstybių narių nacionaliniai teismai, jeigu jų sprendimai negalėjo būti apskundžiami teismine tvarka arba nacionalinis teismas nusprendė, kad teisingam sprendimo priėmimui reikalingas Europos Teisingumo teismo išaiškinimas⁷⁰. Svarbu paminėti, kad Teismui prašymus galėjo pateikti tik tos valstybės, kurios buvo pripažinusios Teismo jurisdikciją⁷¹. Apžvelgus Amsterdamo sutarties laikotarpį galime paminėti du svarbiausius Teisingumo Teismo sprendimus, kuriais buvo įteisinta dar platesnė Europos Sąjungos baudžiamosios teisės kompetencija. 2005 m. rugsėjo 13 d. byloje C-176/03⁷² Europos Komisija prašė Teismo panaikinti Tarybos pagrindų sprendimą 2003/80/TVR dėl aplinkos apsaugos pagal baudžiamąją teisę. Pagrindų sprendimas apibrėžė tam tikrus nusikaltimus aplinkai, už kuriuos valstybės narės buvo įpareigosios numatyti baudžiamąsias sankcijas. Komisija ieškinyje nurodė, kad Pagrindų sprendimo tikslai bei turinys patenka į Bendrijos kompetenciją aplinkosaugos srityje pagal EB sutarties 175 straipsnį, t.y. Tarybos Pagrindų sprendimas buvo priimtas remiantis *pirmuoju ramsčiu*. Taip pat Komisija pažymėjo, kad yra pati pateikusi Direktyvą šiuo klausimu, ir ji nors Tarybos atmeta, buvo iš esmės pakartota ginčijamame Pagrindų sprendime. Byloje teismas

⁶⁷ *Europos teisės į teisingumą vadovas*, (Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2016), 167, https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_access_justice_LIT.pdf

⁶⁸ Hans G. Nilsson „Some Memories of the Third Pillar“, žiūrėta 2021 m. sausio 30 d., <https://eucrim.eu/articles/some-memories-third-pillar/>

⁶⁹ Amsterdamo sutartis, *supra note*, 55: 35 str. 1d.

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ Mietinnen *supra note*, 3:32.

⁷² „Europos Teisingumo Teismo 2005 m. rugsėjo 13 d. sprendimas byloje Nr. C-176/03 Commission of the European Communities v Council of the European Union“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. sausio 30 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A62003CJ0176>

sprendė teisinio pagrindo, kuriuo remdamasi Taryba priėmė pamatinį sprendimą dėl aplinkos apsaugos pagal baudžiamąją teisę klausimą. Visų pirma savo sprendime Teismas priminė, kad aplinkos apsauga yra vienas iš pagrindinių Bendrijos tikslų. Taip pat atsižvelgdamas į Pagrindų sprendime numatytus tikslus ir turinį nusprendė, kad „<...> pamatiniu sprendimu siekta aplinkos apsaugos tikslų, o kalbant apie jo turinį – nors ir yra numatyta iš dalies suderinti valstybių narių baudžiamuosius aplinkos apsaugos srities įstatymus, tai neturi trukdyti Bendrijos teisės aktų leidėjui imtis su valstybių narių baudžiamąja teise susijusių priemonių, kurios, jo manymu, yra būtinos, kad užtikrintų visišką priimamų teisės normų aplinkos apsaugos srityje veiksmingumą“⁷³. Taigi, teismas pirmą kartą pripažino, kad baudžiamosios teisės nuostatos, būtinos veiksmingam Bendrijos teisės įgyvendinimui, priklauso ir EB sutarties taikymo sričiai, ir tai reiškia Pagrindų sprendimas buvo priimtas teisėtai. Tačiau kitame savo sprendime byloje C-440/05 *Komisija prieš Tarybą* teimas papildomai nurodė, kad „<...> kalbant apie taikytinų baudžiamųjų sankcijų rūšis ir dydžius, <...> atvirkščiai nei teigia Komisija <...>, jų nustatymas nepriskirtinas Bendrijos kompetencijai“⁷⁴. Taigi, kaip galime matyti šie Teisingumo Teismo sprendimai ne tik įteisino Europos Sąjungos (įskaitant Europos Bendrijų) kompetencija reikalauti, kad valstybės narės kriminalizuotų veikas, kurios ES manymu, esmingai pažeidžia Europos Bendrijų teisės reguliavimo sričiai priskiriamus interesus, su sąlyga, kad esamas reguliavimas nepasiekiamas kitomis priemonėmis⁷⁵, bet ir nubrėžė baudžiamosios teisės kompetencijos ribas tarp pirmojo ir trečiojo ramsčių.

Apibendrinant galime teigti, kad Amsterdamo sutartis visokeriopa sustiprino trečiojo ramsčio politiką, tiek suteikdama didesnes galimybes priimti baudžiamosios teisės priemones, tiek sustiprindama Europos Parlamento bei Komisijos vaidmenį teisėkūros procese. Taip pat sutartis išplėtė Europos Teisingumo Teismo kompetenciją, suteikdama valstybėms narėms galimybę pasirinkti ETT jurisdikciją ir prašyti Teismo priimti prejudicinius sprendimus dėl trečiojo ramsčio instrumentų teisėtumo ar išaiškinimo. Autorės nuomone, šie visi požymiai parodo, kad Bendrijos teisė pradeda turėti viršenybę prieš nacionalinę teisę baudžiamosios teisės srityje, ir taip tokiu būdu pradedama kurti ES lygiu nauja teisinė tvarka, kuri kaip matysime toliau labai stipriai įsitvirtina po Lisabonos sutarties įsigaliojimo.

1.4. Europos Sąjungos kompetencija baudžiamosios teisės srityje po Lisabonos sutarties

⁷³ Pranas Kūris, „Europos Bendrijų Teisingumo teismo veiklos aktualijos“, *Jurisprudencija: mokslo darbai No. 7 (97)*, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007), 9, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2697/2501>

⁷⁴ „Europos Teisingumo Teismo 2007 m. spalio 23 d. sprendimas byloje Nr. C-440/05 *Commission v Council*“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. vasario 3 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:62005CJ0440>

⁷⁵ Bikelis, *supra note*, 6:50.

2009 m. gruodžio 1 d. įsigaliojusi Lisabonos sutartis padarė didžiausią įtaką Europos Sąjungos baudžiamosios teisės kompetencijos srityje. Lisabonos sutartyje pirmą kartą pripažinta Europos Sąjungos kompetencija užtikrinti aukšto lygio saugumą bei prireikus ES galimybėmis sąlygoti nacionalinių baudžiamųjų įstatymų turinį.

Priėmus Lisabonos sutartį buvo panaikinta trijų ramsčių sistema ir laisvės, saugumo ir teisingumo edvės klausimai tapo viena iš padalijamosios kompetencijos sričių. Tai reiškia, kad valstybės šioje srityje gali naudotis savo kompetencija tiek, kiek ES nepasinaudojo ar nusprendė ja nesinaudoti⁷⁶. ES kompetencijos įgyvendinimą padalijamosios kompetencijos srityje riboja subsidiarumo ir proporcingumo principai, įtvirtinti ES sutartyje bei detalizuoti Protokole dėl subsidiarumo ir proporcingumo principų taikymo⁷⁷. Pagal subsidiarumo principą ES baudžiamosios teisės srityje gali veikti tik tada ir tokiu mastu, kai valstybės narės numatomo veiksmo tikslų negali deramai pasiekti centrinu, regioniniu ir vietiniu lygiu, o ES lygiu dėl numatomo veiksmo masto arba poveikio juos pasiekti būtų geriau. Proporcingumo principas šiuo atveju reiškia, kad ES veiksmų turinys ir forma neturi viršyti, to kas būtina Sutarčių tikslams pasiekti. Nepaisant principų nustatytų ribų, ES įstatymų leidėjas numatė įgaliojimus priimti baudžiamosios teisės priemonių apimtį.

Europos Bendrijos steigimo sutartis buvo pakeista į Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo⁷⁸ (toliau – SESV), kurioje buvo numatyti aiškūs ES baudžiamosios teisės teisinio reglamentavimo pagrindai. Pagal SESV 83 straipsnio 1 dalį Europos Parlamentas ir Taryba, priimdami direktyvas pagal įprastą teisėkūros procedūrą, gali nustatyti minimalias taisykles dėl nusikalstamų veikų ir sankcijų apibrėžimo, ypač sunkių nusikaltimų, turinčių tarpvalstybinį pobūdį, srityse. Tokiomis sritimis pripažįstama: terorizmas, prekyba žmonėmis, seksualinis moterų ir vaikų išnaudojimas, neteisėta prekyba narkotikais bei ginklais, pinigų plovimas, korupcija, mokėjimo priemonių klastojimas, kompiuteriniai nusikaltimai ir organizuotas nusikalstamumas. Papildomi nusikaltimai gali būti apibrėžti tik vienbalsiu Tarybos sprendimu ir gavus išankstinį Europos Parlamento sutikimą. Teisinis pagrindas visapusiškai kodifikuoti materialinę baudžiamąją teisę nebuvo įtrauktas į sutartį⁷⁹. ES baudžiamosios politikos plėtimosi tendenciją atspindi ir tai, kad išvardinti nusikaltimai jau nebesiejami su organizuotu nusikalstamumu, pavyzdžiui, korupciniai nusikaltimai gali būti reguliuojami supranacionaliniu

⁷⁶ „Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. vasario 6 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT>

⁷⁷ Ambramavičius ir kt., *Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje*, supra note 6:14.

⁷⁸ Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo, *op cit.*

⁷⁹ Peter Csonka, Dr. Oliver Landwehr, „10 Years after Lisbon – How “Lisbonised” is the Substantive Criminal Law in the EU? žiūrėta 2021 m. vasario 7 d., <https://eucrim.eu/articles/10-years-after-lisbon-how-lisbonised-is-the-substantive-criminal-law-in-the-eu/>

lygiu tik tuomet, kai jie susiję su organizuotu nusikalstamumu.⁸⁰

Be to, Lisabonos sutartimi nustatyta platesnė ES kompetencija imtis baudžiamosios teisės priemonių kitose ES politikos srityse. Pagal SESV 83 straipsnio 2 dalį, jeigu valstybių narių baudžiamųjų įstatymų suderinimas yra būtinas norint užtikrinti ES politikos veiksmingą įgyvendinimą, kurioje jau taikomos derinimo priemonės, pavyzdžiui ES reglamentai, tai direktyvose galima nustatyti būtiniausias taisykles dėl nusikalstamų veikų ir sankcijų apibrėžimo atitinkamoje srityje⁸¹. Taigi, kaip galime matyti iš šios formuluotės baudžiamoji teisė gali būti pasitelkta kaip priemonė siekiant kitų ES tikslų.

Dar vieną (trečiąją) teisinį pagrindą numato SESV 325 straipsnio 4 dalis, kuriame numatyta galimybė imtis teisinių priemonių ES finansiniams interesams kenkiančio sukčiavimo prevencijos ir kovos su juo srityse, t.y. srityje, kurioje tam tikri teisės aktai priimti dar iki Lisabonos sutarties įsigaliojimo. Tai labai svarbu ES mokesčių mokėtojams, kurie finansuoja ES biudžetą, nes jie tikisi veiksmingos kovos su neteisėta veikla⁸². Pabrėžtina, kad tam tikrą laiką ES baudžiamosios teisės doktrinoje vyravo požiūris, kad SESV 325 straipsnio 4 dalis, o kai kurių autorių nuomone SESV 325 straipsnio 4 dalis esanti *lex specialis* palyginant su SESV 83 straipsnio 2 dalimi. Šiuo klausimu Europos Komisija pateikė direktyvos dėl ES finansinių interesų apsaugos baudžiamosios teisės priemonėmis projektą (*Com(2012) 363 galutinis*), nurodydama, kaip teisinį pagrindą tik SESV 325 straipsnio 4 dalį, o Europos Parlamentas šį teisinį pagrindą patikslino ir nurodė, kad minėtasis pagrindas nėra savarankiškas ir gali būti taikomas tik kartu su SESV 83 straipsnio 2 dalimi⁸³. Todėl atrodo abejotina, ar SESV 325 straipsnis kada nors bus dar naudojamas, kaip baudžiamosios teisės priemonių pagrindas.

Pastebėtina, kad ES įstatymo leidėjo veikla harmonizuojant nacionalinius įstatymus galėjo sukelti problemų susijusių su istoriškai susiformavusią valstybių narių baudžiamųjų įstatymų darna. Šią poziciją pagrindžia ir Generalinis advokatas J. Mazak savo išvadoje, nurodydamas, kad „<...> jei taikytinų sankcijų dydį ir rūšis Bendrijos teisės aktų leidėjas nustatytų remdamasis įgaliojimais, kurie yra papildantys EB sutartyje konkrečiai numatytą kompetenciją ir leidžia tam tikroje srityje (tik) iš dalies suderinti nacionalinius baudžiamuosius įstatymus, tai galėtų sukelti nacionalinių baudžiamosios teisės sistemų neišbaigtumą ir pažeisti jų darnumą“⁸⁴. Todėl dėl galimų problemų, SESV 83 straipsnio 3 dalyje buvo numatyta, kad

⁸⁰ Bikelis, *supra note*, 6:51.

⁸¹ Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo, *supra note*, 76:83 str. 2 d.

⁸² „2011 m. rugsėjo 20 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, *ES baudžiamosios teisės politikos kūrimas. Veiksmingo ES politikos įgyvendinimo užtikrinimas baudžiamosios teisės priemonėmis*“, 6, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. vasario 10 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0573&from=LT>

⁸³ Gintaras Švedas ir kt., Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai: monografija, (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2017), 32.

⁸⁴ Generalinio advokato J. Mazák išvada, *supra note*, 26:106 punkt.

valstybės narės siekdamas išsaugoti nacionalinį savitumą baudžiamosios teisės srityje turi teisę prieštarauti direktyvos projektui ir taip pasinaudoti vadinamąją sustabdymo procedūra (*angl. – emergency brake*), arba dar kita alternatyva – iš vis nedalyvauti (*angl. opt - out*) laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės politikoje.

Svarbu, paminėti, kad įsigaliojus Lisabonos sutarčiai išsprendė rimta problema susijusi su pagrindiniu baudžiamosios teisės principu *nēra nusikaltimo be įstatymo* (*lot. nullum crimen sine lege parlamentaria*) įgyvendinimu. Šis principas reiškia, kad iš visų teisės šakų bene didžiausią įtaką į žmogaus teisių sritį daranti baudžiamoji teisė gali būti kuriama tik aukščiausiųjų valstybės piliečių atstovų, kitaip tariant parlamentarų⁸⁵. Taigi, po Lisabonos sutarties įsigaliojimo ši problema buvo išspręsta ir pagal įprastą teisėkūros procedūrą priimti teisės aktus, baudžiamosios teisės srityje galėjo jau ir Europos Parlamentas. Kitas svarbus aspektas, kad įprastoje teisėkūros procedūroje nebelieka vieningos balsavimo sistemos, vis dažniau pradedamas taikyti kvalifikuotosios balsų daugumo principas.⁸⁶

Kaip jau buvo minėta priėmus Lisabonos sutartį buvo panaikinta *trijų ramsčių sistema*. Taigi, naujasis teisinis pagrindas numatė visišką jurisdikciją ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismui⁸⁷ (toliau – ESTT), išskyrus atvejus, kai tai susiję su bendros užsienio ir saugumo politikos ginčais (ES sutarties 19 straipsnis). Pirmiausia, kalbant apie policijos ir teisminių bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, ESTT kompetencija priimti prejudicinius sprendimus tampa privaloma ir nebesiejama su atskiros valstybės narės pareiškimu, kuriuo ji pripažindavo Teisingumo Teismo jurisdikciją ir nurodydavo į jį kreiptis galinčius nacionalinius teismus. Pagal Lisabonos sutartį policijos baudžiamosios teisės sritis priskiriama bendrajai teisei ir į Teisingumo Teismą gali kreiptis visi teismai. Tačiau pereinamojo laikotarpio nuostatose (Protokolo Nr. 36 10 straipsnis) buvo numatyta, kad ši neribota jurisdikcija taps neribotai taikoma tik po penkerių metų⁸⁸. Teismo jurisdikcijos apribojimą pažymėjo ir Generalinis advokatas Maciej Szpunar savo išvadoje nurodymas, kad „*Tik įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, arba, tiksliau kalbant, praėjus penkiems metams po jos įsigaliojimo Teisingumo Teismui buvo suteikta visiška jurisdikcija*“⁸⁹. Kitas svarbus aspektas susijęs su platesne ESTT taikymo apimtimi tai, kad įsigaliojus Lisabonos sutarčiai Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (toliau – Chartija) įgijo privalomąją galią,

⁸⁵ Bikelis, *supra note*, 6:52.

⁸⁶ Mihaela Adina Apostolache, „The Treaty of Lisbon and its effects in the 10 years of existence“, *Journal of law and administravime sciences*, (No.12, 2019), 34, <https://heinonline-org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/jladsc12&id=29&collection=journals&index=>

⁸⁷ Teisingumo Teismas iki Lisabonos sutarties įsigaliojimo buvo vadinamas Europos Teisingumo Teismu (toliau – ETT), po Lisabonos sutarties įsigaliojimo Europos Sąjungos Teisingumo Teismu (toliau – ESTT).

⁸⁸ „Lisabonos sutartis ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas“, žiūrėta vasario 15 d., https://curia.europa.eu/jcms/jcms/P_69328/lt/

⁸⁹ „2018 m. rugpjūčio 7 d. Generalinio advokato Maciej Szpunar išvada byloje Nr. C-327/18“, 76 punkt, žiūrėta vasario 17 d., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=204757&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=312849>

tai reiškia, kad ji turi tokią pat teisinę galią, kaip ir Sutartys (ESS 6 straipsnio 1 dalis) ir todėl patenka į Teisingumo Teismo bendrosios jurisdikcijos sritį. To pasekoje ESTT teko didesnė teisminė kontrolė policijos ir teismo bendradarbiavimo baudžiamosios teisės srityje, kuri tikrai yra reikšminga žmogaus teisių sritims⁹⁰. Paminėtina ir tai, kad Lisabonos sutarčiai tiesiogiai įtvirtinus abipusio pripažinimo principą, valstybės narės galėjo kreiptis į Teismą ir dėl prejudicinio sprendimo susijusio su šiuo principu grindžiamu ES teisės aktų taikymu. Autorės nuomone tai, kad nuo 2014 m. ESTT pradėjo turėti visišką kompetenciją baudžiamosios teisės srityje buvo labai svarbus žingsnis pradedant kurti vienodą bei nuoseklią baudžiamąją teisę nacionaliniu lygiu.

Apibendrinant galime teigti, kad Lisabonos sutarties pakeitimai numatė visiškai naują pagrindą ES kompetencijai baudžiamosios teisės srityje. Sutartis Europos Sąjungai suteikė įgaliojimus leisti įstatymus baudžiamosios teisės srityje, su sąlyga jei jie yra būtini užtikrinti ES politikos veiksmingumą, Parlamentas bei Taryba galėjo priimti baudžiamuosius teisės aktus pagal įprastą sprendimų priėmimo procedūrą, bendri ES antriniai teisės aktai visa apimtimi tapo ir baudžiamojoje teisėje naudojamais instrumentais, Europos Teisingumo Teismui suteikta visapusiška teisminė kontrolė, jis pradeda veikti Europos Sąjungos lygiu ir kaip matysime toliau ESTT priimti prejudiciniai sprendimai tampa ir nacionalinių valstybių teisinės sistemos dalimi.

⁹⁰ Sionaidh Douglas-Scott, „The European Union and human rights after the Treaty of Lisbon“, *Human Rights Law Review* (11, No. 4, 2011), 645, <https://www.corteidh.or.cr/tablas/r27635.pdf>

2. EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS AKTŲ ĮTAKA LIETUVOS BAUDŽIAMAJAI TEISEI

2004 m. gegužės 1 d. Lietuvos Respublikai (toliau – LR) prisijungus prie Europos Sąjungos, šalis įsipareigojo suderinti (hormonizuoti) nacionalinius įstatymus su ES teisės aktų reikalavimais, todėl ES teisė, ypač po 2009 m. gruodžio 1 d., kai įsigaliojo Lisabonos sutartis, tapo aktualesnė ir baudžiamosios teisės institutams.

ES ir nacionalinį teisės santykį Lietuvoje apibrėžia Konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“⁹¹, kuriame nurodyta, kad „*Europos Sąjungos teisės normos yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis. Jeigu tai kyla iš sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, Europos Sąjungos teisės normos taikomos tiesiogiai, o teisės normų kolizijos atveju jos turi viršenybę prieš Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus*“. Kai kurie autoriai Lietuvoje yra linkę suabsoliutinti minėtos nuostatos formuluotę „<...> turi viršenybę prieš Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus“ ir teigti, kad ES teisės normos turi viršenybę prieš Konstituciją. Tačiau tokia pateikta autorių nuomonė yra diskutuotina, kadangi vargu ar pačioje Konstitucijoje, kaip aukščiausią teisinę galią turinčiame teisės akte, gali būti nuostatų paneigiančių Konstitucijos viršenybę prieš kitus teisės aktus⁹². Šiuo klausimu Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, jog Konstitucijoje ES teisės atžvilgiu yra *expressis verbis* kolizijos taisyklė. Ši taisyklė pasak Konstitucinio Teismo įtvirtina ES teisės aktų taikymo pirmenybę tai atvejais, kai ES teisės nuostatos konkuruoja su teisiniu reguliavimu, nustatytu Lietuvos nacionaliniuose teisės aktuose, išskyrus pačią Konstituciją⁹³. Tai reiškia, kad ES teisės viršenybės principas negalioja Konstitucijos atžvilgiu ir „<...> visateisis Lietuvos Respublikos, kaip Europos Sąjungos narės, dalyvavimas joje yra Tautos suverenios valios pareiškimu grindžiamas konstitucinis imperatyvas, Lietuvos Respublikos visateisė narystė Europos Sąjungoje yra konstitucinė vertybė“⁹⁴.

Teisinėje literatūroje pažymima, kad Bendrijos įgytis (*acquis communautaire*) yra Europos Sąjungos teisės ir jos taikymo praktikos visuma, kuri apima rašytinius teisės aktus, taip pat ir teisminę praktiką, bendruosius teisės principus, teisės kūrimo techniką, bei tikslus. Tai

⁹¹ „Lietuvos Respublikos Konstitucijos papildymas konstituciniu aktu „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 150 straipsnio papildomo įstatymas“, LRS, žiūrėta 2021 m. vasario 20 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.237876>

⁹² Armanas Abramavičius, „Europos Sąjungos teisės standartai Lietuvos Respublikos baudžiamojoje teisėje“, *supra note* 6:535.

⁹³ „2006 m. gruodžio 21 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas“, žiūrėta 2021 m. vasario 20 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta228/content>

⁹⁴ „2014 m. sausio 24 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos seimo statuto 170 straipsnio (2012 m. kovo 15 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LRS, žiūrėta 2020 m. vasario 20 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c96429c085411e39d2dc0b0e08d5f21>

reiškia, kad Lietuvos teisinei sistemai reikėjo perimti ne tik ES teisės normas, bet ir šių normų veikimo bei taikymo principus.⁹⁵

Taigi toliau šiame darbe siekiant tinkamai atskleisti, kiek tai leidžia darbo tikslas, Europos Sąjungos teisės įtaką nacionalinei baudžiamajai teisei, Autorė analizuos ES baudžiamosios teisės aktų tiesioginį perkėlimą į Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeką (toliau – LR BK) bei ESTT prisidėjimą prie nuoseklios baudžiamosios teisės kūrimo nacionaliniu lygmeniu.

2.1. Europos Sąjungos baudžiamosios teisės aktų nuostatų perkėlimas į LR BK

ES teisės aktai Lietuvos Respublikos ir kitų valstybių narių nacionalinei baudžiamajai teisei, palyginus su kitomis teisės šakomis, pavyzdžiui mokesčių, konkurencijos, vartotojų apsaugos, įmonių ir kt., nedaro didelės įtakos dėl kompetencijos veikti šioje šakoje ribotumo⁹⁶. Kita vertus atsižvelgiant į ES kompetencijos ribų plėtimo šioje srityje tendenciją bei ES institucijų priimamų teisės aktų nulemtą vis didesnę nacionalinių baudžiamųjų įstatymų turinio kaitą, galime išskirti ES teisės poveikį nacionalinėms baudžiamosios teisės sistemos ir šio poveikio perspektyvas po Lisabonos sutartimi įtvirtintų pakeitimų. Pirmiausia prieš pradėdant vertinti ES teisės aktų poveikį BK, svarbu pažymėti, kad ES teisės akto galia priklauso nuo šio akto rūšies ir jame įtvirtintų teisės normų pobūdžio. ES teisės aktai skirstomi į pirminės ir antrinės teisės aktus. Pirminę teisę sudaro sutartys nustatančios Europos Sąjungos teisės sistemą, t.y. ES sutartis ir Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo. Šie teisės aktai yra pagrindiniai ES egzistavimo ir funkcionavimo dokumentai, kuriais grindžiama pati Europos Sąjunga. Pirminės Europos Sąjungos teisės poveikis baudžiamajai teisei pasireiškia per teisinio pagrindo antriniamis teisės aktams nustatymą. Kalbant apie antrinės teisės aktus, kuriuos priima ES institucijos, dažniausiai išskiriami reglamentai ir direktyvos. SESV 288 straipsnyje yra nurodyta, kad reglamentai yra taikomi visuotinai. Jie taip pat yra privalomi visa apimtimi ir tiesiogiai taikomi visose ES valstybėse⁹⁷. Tai reiškia, kad reglamento nuostatos veikia net ir nepriėmus nacionalinių teisės aktų dėl jų įgyvendinimo. Kitas antrinės teisės aktas – direktyva, tai be reglamento yra svarbiausia ES veikimo priemonė. Ja bandoma suderinti du siekius, tai užtikrinti būtiną ES teisės bendrumą ir išsaugoti nacionalinių savitumų įvairovę. Todėl pirmutinis tikslas priešingai nei reglamento yra ne teisės suvienodinimas, o teisės suderinimas⁹⁸. Pagal SESV 288 straipsnį direktyvose nustatomi privalomi rezultatai, kuriuos turi pasiekti viena arba visos

⁹⁵ Abramavičius ir kt., „Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos baudžiamosios teisės specialiosios dalies institutams“, *supra note*, 6:162

⁹⁶ Gintaras Švedas ir kt., *supra note*, 83: 27

⁹⁷ Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo, *supra note*, 76: 288 str.

⁹⁸ Klaus-Dieter Borchardt, *Europos Sąjungos ABC*, *supra note*, 37:101.

valstybės, kurioms jos skirtos, tačiau nacionalinėms institucijoms paliekama galimybė pasirinkti įgyvendinimo formą ir būdus. Nacionalinės teisės aktų leidėjai turi priimti direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę aktą (arba nacionalinę įgyvendinimo priemonę), kuriuo direktyvoje išskirti tikslai perkeliama į nacionalinę teisę⁹⁹. Paprastai direktyvų tiesiogiai taikyti negalima, tačiau ETT sprendime byloje C-103/88¹⁰⁰ *Fratelli Costanzo SpA prieš Comune di Milano* konstatavo, kad išimtiniais atvejais tam tikros direktyvų nuostatos valstybei narei gali turėti tiesioginį poveikį, net jeigu pastaroji dar nepriėmė perkėlimo akto, kai: a) direktyva į nacionalinę teisę neperkelta arba perkelta neteisingai; b) direktyvos nuostatos yra imperatyvaus pobūdžio, pakankamai aiškios ir tikslios, ir c) direktyvos nuostatomis asmenims suteikiamos kokios nors teisės. Jei šios sąlygos tenkinamos, asmenys direktyvos nuostatomis gali remtis ginčiuose su valstybės institucijomis, išskyrus prieš kitą asmenį. Net kai tam tikra direktyvos nuostata asmeniui nesuteikiama jokių teisių ir tenkinamos tik pirmoji ir antroji sąlygos, valstybės narės valdžios institucijos privalo atsižvelgti į neperkeltą direktyvą.¹⁰¹

Taigi, galime spręsti, kad pirminė Europos Sąjungos teisė daro minimalią įtaką nacionalinei baudžiamajai teisei, nes ji nustato tik bendruosius veiklos principus, gaires valstybėms narėms. Pagrindis vaidmuo šiuo klausimu tenka antrinei Europos Sąjungai teisei, kurios teisės aktai, kaip matysime toliau turi didelę reikšmę Lietuvos baudžiamajai teisei.

LR Konstitucinis Teismas 1995 m. sausio 24 d. savo išvadoje „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, pabrėžė, kad „<...> tarptautinės sutartys taip pat ir Konvencija, atskirose teisinės veiklos srityse taikomos nevienodai, konkrečius jų taikymo būdus ir formas nustato Lietuvos Respublikos įstatymai. Civilinėje teisenoje yra nustatytas tiesioginis tarptautinių sutarčių taikymas kaip jų ir Lietuvos Respublikos įstatymų normų konkurencijos sprendimo būdas: jeigu Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis nustatytos kitokios taisyklės negu tos, kurios numatytos Lietuvos Respublikos įstatymuose, tai taikomos tarptautinių sutarčių taisyklės. Baudžiamojoje teisenoje minėtas normų konkurencijos sprendimo būdas netaikomas. Šiais atvejais tiesiogiai taikomi Lietuvos Respublikos baudžiamieji ir baudžiamojo proceso įstatymai, o tarptautinės sutartys taikomos tik specialiais šių įstatymų nustatytais atvejais“¹⁰².

⁹⁹ „Europos Sąjungos teisės šaltiniai ir taikymo sritis“, žiūrėta 2021 m. vasario 25 d., <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/6/europos-sajungos-teises-saltiniai-ir-taikymo-sritis>

¹⁰⁰ „Teisingumo Teismo 1989 m. birželio 22 d. sprendimas byloje Nr. C-103/88 *Fratelli Costanzo SpA prieš Comune di Milano*“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. vasario 25 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A61988CJ0103>

¹⁰¹ „Europos Sąjungos teisės šaltiniai ir taikymo sritis“, *op cit.*

¹⁰² „1995 m. sausio 24 d. Konstitucinio teismo išvada „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, žiūrėta 2021 m. vasario 27 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta422/content>

ES teisės įtaka nacionalinei baudžiamajai teisei daroma dviem būdais: 1) teisėkūros, ir 2) teisminiu būdu. Teisėkūros būdas – tai ES teisės akto nuostatų perkėlimas į nacionalinę teisę. Antrasis, teisminis būdas reiškia ES Teisingumo Teismo prejudicinio sprendimo vykdymas, kuris gali apimti ir nacionalinės teisės nuostatų, pripažintų neatitinkančiomis ES teisės reikalavimų, netaikymą, tiek šių nacionalinės teisės nuostatų keitimą, jų papildymą arba panaikinimą.¹⁰³

Dažniausiai, kaip rodo praktika yra taikomas teisėkūros būdas, kada ES teisės aktai įgyvendinami suderinus nacionalinio baudžiamojo įstatymo nuostatas su ES teisės aktų reikalavimais. Teisėkūros būdu nacionalinis įstatymų leidėjas ES teisės akto nuostatas perkelia į nacionalinę teisę priimant naują, pakeičiant arba panaikinant nacionalinį teisės aktą¹⁰⁴. BK 1 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad BK nuostatos yra suderintos su ES teisės aktų nurodytu BK priede, nuostatomis. Šiuo metu BK priede nurodyti 37 įgyvendinami ES teisės aktai¹⁰⁵. Todėl Autorė dėl magistrinio darbo apimties pasirinko išsamiai išanalizuoti tam tikrus į LR BK perkeltus ES teisės aktus, kurie harmonizuoja nusikalstamų veikų sudėtis, apibrėžimus bei nustato atitinkamas sankcijas už nusikaltamas veikas, taip pat teisės aktus, kurie įpareigoja keisti ar papildyti su korupcija susijusias nusikalstamas veikas, bei teisės aktus, kurie užtikrina tarptautinę teisinę pagalbą baudžiamosiose bylose.

LR BK įgyvendinamų direktyvų, kurios skirtos suderinti nusikalstamų veikų apibrėžimus bei sudėtis arba nustatančių tam tikras sankcijas už nusikalstamas veikas galime rasti tikrai nemažai. Toliau Autorė darbe pateiks keturių pasirinktų ES teisės aktų išsamią analizę. Svarbu paminėti, kad po Lisabonos sutarties įsigaliojimo anksčiau priimti pamatiniai sprendimai lieka pamatiniais sprendimais, nebent Europos įstatymų leidėjas nusprendžia juos pakeisti direktyvomis.

2.1.1. Direktyvos 2008/99/EB dėl aplinkos apsaugos pagal baudžiamąją teisę nuostatų perkėlimas į LR BK

2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė direktyvą 2008/99/EB dėl aplinkos apsaugos pagal baudžiamąją teisę (toliau - direktyva 2008/99/EB)¹⁰⁶, kuria siekiama užtikrinti, kad visos valstybės narės turėtų baudžiamosios teisės priemonių, taikomų už sunkius ES aplinkos apsaugos teisės normų pažeidimus. Direktyvos 2008/99/EB 3 straipsnyje pateiktas

¹⁰³ Švedas, „Europos Sąjungos baudžiamoji teisė ir jos įtaka Lietuvos baudžiamosios teisės bendrosios dalies institutams“, *supra note*, 6:142.

¹⁰⁴ *Ibid*, 143.

¹⁰⁵ Jolanta Dudoravičiūtė „Rengimosi padaryti nusikaltimą baudžiamumo klausimai Lietuvos ir Europos Sąjungos baudžiamojoje teisėje“, (magistro darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2016, 34.

¹⁰⁶ „Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/99/EB 2008 m. lapkričio 19 d. dėl aplinkos apsaugos pagal baudžiamąją teisę“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. kovo 3 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0099&from=LT>

visose valstybėse narėse nusikalstamomis laikytinų veikų sąrašas, pavyzdžiui direktyvos 2008/99/EB 3 straipsnio c punkte numatyta, kad valstybės narės turi užtikrinti, jog *atliekų vežimas* būtų laikomas nusikalstama veika, jei tai padaryta tyčia arba bent jau dėl didelio neatsargumo. Perkeltam direktyvos 3 straipsnio c punkto nuostatas LR BK papildytas nauju 270² straipsniu, numatančiu baudžiamąją atsakomybę asmeniui už neteisėtą 50 tonų arba didesnio kiekio naudoti arba šalinti skirtų atliekų gabenimą per valstybės sieną. Taikant baudžiamąją atsakomybę pagal BK 270² straipsnį yra svarbu nustatyti, kuriai kategorijai priskiriamos atliekos, nes 270² straipsnio 1 dalyje įvardyto nusikaltimo dalyku yra nepavojingos, o 2 dalyje – pavojingos atliekos. Pavojingomis atliekomis laikomos atliekos, kurios pasižymi viena ar keliomis pavojingomis savybėmis, nurodytomis 2014 m. gruodžio 18 d. Komisijos reglamento (ES) Nr. 1357/2014 priede ir 2017 m. birželio 8 d. Tarybos reglamento (ES) 2017/997 priede (pvz., užkrečiamosios atliekos, kurių sudėtyje yra gyvybingų mikroorganizmų ar jų toksinų, turimomis žiniomis ar remiantis patikimomis prielaidomis, sukeliančių žmonių ar kitokių gyvųjų organizmų ligas). Kitos atliekos priskiriamos nepavojingų atliekų kategorijai (pvz., neužteršta kartoninė pakuotė). Svarbu pabrėžti tai, kad pagal 2008/99/EB direktyvos reikalavimus turėjo būti numatyta baudžiamoji atsakomybė ir tais atvejais, kai veika padaroma ir dėl neatsargumo. Tačiau BK 270² straipsnyje tokios nuorodos dėl neatsargios kaltės formos nėra nenumatyta, kas kelia abejonių dėl tinkamo Direktyvos 2008/99/EB nuostatų įgyvendinimo.¹⁰⁷

Direktyvos 2008/99/EB 3 straipsnio f punktas taip pat nurodo nusikaltimu laikyti saugomų laukinės faunos ar floros rūšių individų naikinimą, žudymą, laikymą ar ėmimą, išskyrus atvejus, kai veika susijusi su nedideliu tokių individų kiekiu ir daro nedidelį poveikį rūšies išsaugojimo būklei. Šios direktyvos 2008/99/EB nuostatos taip pat atitinkamai buvo perkeltos į BK 272 ir 274 straipsnius. BK 272 straipsnis reglamentuoja neteisėtą medžiojimą ar žvejojimą arba kitokį laukinės gyvūnijos išteklių naudojimą, o 274 straipsnyje numatyta baudžiamoji užsakomybė už saugomų laukinių augalų, grybų ar jų dalių rinkimą, naikinimą, realizavimą ar kitokį disponavimą jais. Taip pat direktyvos 2008/99/EB 2 straipsnyje b) punkte nurodyta, kokie laukiniai gyvūnai, augalai ir grybai yra ypatingai saugomi, remiantis ankstesniais ES reglamentais ir direktyvomis sudarytais saugomų faunos ir floros individų sąrašais¹⁰⁸, šio punkto nuostatos perkeltos į LR 277¹ straipsnį. Lietuvoje pažeidimų susijusių su šiomis nusikalstamomis

¹⁰⁷ Jolita Šukytė „Neatsargios kaltės numatymo nusikalstamų veikų sudėtyse problemos“, *Socialinių mokslų studijos*, (5, No. 2, 2013), 663.

¹⁰⁸ „1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. kovo 3 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:31992L0043&from=LT>, „1979 m. balandžio 2., Tarybos direktyva (79/409/EEB) dėl laukinių paukščių apsaugos“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. kovo 3 d., <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1979L0409:20081223:LT:PDF>, „1996 m. gruodžio 9 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 338/97 dėl laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos kontroliuojant jų prekybą, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. kovo 3 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:31997R0338&from=LT>

veikomis teismų jurisprudencijoje galime rasti tikrai nemažai, kaip pavyzdžiui Kauno apygardos teismas baudžiamojoje byloje¹⁰⁹ pripažino kaltu asmenį pagal BK 272 straipsnio 3 dalį. Asmuo buvo nuteistas už tai, kad neteisėtai naikino – nušovė lūšį, kuri yra ypatingai saugoma laukinio gyvūno rūšis tiek Lietuvoje, tiek ir tarptautiniu mastu, Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašė, kaip saugomas gyvūnas yra įtraukta lūšis. Taip pat lūšis įrašyta į 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos IV priede nurodytų saugomų rūšių laukiniai gyvūnai ir augalai sąrašą bei į 1996 m. gruodžio 9 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 338/97 dėl laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos kontroliuojant jų prekybą A priede nurodytų saugomų rūšių laukiniai gyvūnai ir augalai sąrašą¹¹⁰. Teismas pripažindamas kaltu asmenį taip pat pabrėžė, kad „Lūšių populiacijos išsaugojimas yra ne tik Lietuvos Respublikos, bet ir tarptautinių teisės aktų prerogatyvą“. Kitoje baudžiamojoje byloje¹¹¹ Šiaulių apygardos teismas taip pat rėmėsi įstatymų pakeitimais, kuriais buvo perkeltos direktyvos 2008/99/EB nuostatos. Teismas byloje nustatė, kad ūdrų kailių gabenimas yra taip pat BK 272 straipsnio 3 dalies saugomas objektas, nes ūdra yra įtraukta į Direktyvos dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos II ir IV priedus ir Reglamento dėl laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos kontroliuojant jų prekybą A priedą bei padarydamas tokią veiką asmuo padarė didelę žalą saugomų rūšių laukinių gyvūnų – ūdrų apsaugos būklei.¹¹² Taigi, kaip galime matyti Teismai priimdami sprendimus tiesiogiai pateikia nuorodas ir į Europos Sąjungos teisės aktus.

Paminėtina, kad direktyvos 2008/99/EB įgyvendinimo procesas neapsiejo be trukūmų. Direktyvos 8 straipsnis nurodė baudžiamosios teisės priemonių į nacionalinę teisę perkėlimo terminą – iki 2010 m. gruodžio 26 d.. Tačiau Lietuvai ir kitoms ES valstybėms narėms¹¹³ iki nurodyto termino savo pareigos įvykdyti nepavyko, todėl ES Komisija 2011 m. birželio 16 d. nustatė dviejų mėnesių terminą direktyvos visiškai įgyvendinimui.¹¹⁴ Atsižvelgusi į tai, Lietuva galiausiai nuo 2012 m. sausio 1 d. įgyvendino direktyvą 2008/99/EB, atitinkamai pakeisdama LR Baudžiamąjį kodeksą.¹¹⁵

Svarbu akcentuoti tai, kad Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/99/EE nuostatose nebuvo nurodyta, kad valstybės turi apriboti baudžiamosios jurisdikcijos taikymo

¹⁰⁹ „2020 m. balandžio 8 d. Kauno apygardos teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-161-493/2020“, žiūrėta 2021 m. kovo 5 d., <https://eteismai.lt/byla/143687118980107/1A-161-493/2020>

¹¹⁰ *Ibid.*

¹¹¹ „2015 m. sausio 12 d. Šiaulių apygardos teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-25-332/2015“, žiūrėta 2021 m. kovo 5 d., <https://eteismai.lt/byla/117412166006077/1A-25-332/2015>

¹¹² *Ibid.*

¹¹³ Čekija, Graikija, Italija, Kipras, Malta, Portugalija, Rumunija, Slovėnija ir Vokietija.

¹¹⁴ „Nusikaltimai aplinkai. Komisija ragina 12 valstybių narių įgyvendinti ES teisės normas“, žiūrėta 2021 m. kovo 7 d., https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/IP_11_739

¹¹⁵ „2011 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 256, 270 270¹, 271, 277¹ straipsnių pakeitimo, kodekso priedo papildymo ir kodekso papildymo 270² straipsniu įstatymas“, LRS, žiūrėta 2021 m. kovo 8 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.415778>

apimtį, kitaip tariant valstybės baudžiamąją jurisdikciją asmens atžvilgiu, dėl baudžiamųjų veikų numatytų direktyvos 3 straipsnyje, gali įgyvendinti neatsižvelgiant į pažeidėjo gyvenamąją, nusikaltimo įvykdymo vietą ir netaikant abipusio baudžiamumo reikalavimo. Paprastai vienintelė baudžiamosios atsakomybės už tokius nusikaltimus taikymo sąlyga yra *non bis in idem* principas.¹¹⁶

Kalbant apie analizuojama direktyvą 2008/99/EB dėl aplinkos apsaugos pagal baudžiamąją teisę bei apskritai ES teisės įtaką nacionalinei baudžiamajai teisei, mokslinėje literatūroje didelis dėmesys skiriamas perkeliamų ES teisės aktų nuostatų, derinančių nacionalinius baudžiamuosius įstatymus, atitiktis bendriesiems ES bei baudžiamosios teisės principams klausimas. Kaip pavyzdžiui direktyvos 2008/99/EB atžvilgiu Europos baudžiamosios politikos iniciatyvinė mokslininkų grupė (ECPI) išreiškia kritiką dėl šios direktyvos, kai kurių nuostatų neatitiktis būtent *ultima ratio* principui. Jų teigimu direktyvos 3 straipsnyje nurodyta nusikaltama veika – *atliekų vežimas*, nepranešus kompetentingoms institucijoms ar neturint leidimo, pagal savo pavojingumo pobūdį labiau prilygsta administraciniams teisės pažeidimams, o ne nusikalstamai veikai. Todėl šių veikų t.y. iš esmės administracinio teisės pažeidimo kriminalizavimas nesiderina su *ultima ratio* principo reikalavimais ir baudžiamosios teisės esme.¹¹⁷ Šiuo metu LR BK galiojantis nusikaltimų aplinkai reguliavimas taip pat nevysiškai atitinka *ultima ratio* principo reikalavimus, nes dauguma nusikalstamų veikų aplinkai sudėtyse aprašytų požymių yra vertinamieji, sukeltys tiek baudžiamojo įstatymo aiškumo, tiek jo taikymo problemas, taip pat visos tokių nusikalstamų veikų sudėtys yra blanketinės t.y. jomis daroma nuoroda į kitus aplinkos apsaugą reguliuojančius teisės aktus. Visa tai sukelia šių nusikalstamų veikų aplinkai ir administracinių nusižengimų už aplinkos apsaugos teisės aktų reikalavimų pažeidimus atribojimo problemą, o tai – ir *ultima ratio* principo įgyvendinimo LR BK problema.¹¹⁸

Pažymėtina tai, kad direktyvoje 2008/99/EB nebuvo nustatytos konkrečios sankcijos už padarytus nusikaltimus, tai reiškia kad valstybėms narėms paliekama teisė pasirinkti savo nuožiūra. Tačiau Direktyvos 200/99/EB 5 straipsnis įpareigojo, kad už padarytą žalą aplinkai būtų taikomos veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios baudžiamosios sankcijos.

Apibendrinant galime teigti, perkėlus direktyvos 2008/99/EB nuostatas buvo kriminalizuotos naujos veikos už aplinkai padarytą žalą. Tačiau nacionalinis įstatymų leidėjas perkeldamas direktyvos 2008/99/EB nuostatas neįsigilino baudžiamųjų principų reikalavimus bei

¹¹⁶ „2019 m. rugsėjo 23 d. Europos Sąjungos Tarybos ataskaita, 8-asis tarpusavio vertinimo etapas – „Europos politikos priemonių, skirtų nusikaltimų aplinkai prevencijai ir kovai su jais, praktinis įgyvendinimas ir veikimas““, 109, žiūrėta 2021 m. kovo 10 d., <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10080-2019-REV-1/lt/pdf>

¹¹⁷ Aušra Dambrauskienė, „Ultima ratio principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse“, (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2017), 306, <https://www.lituanistika.lt/content/73248>

¹¹⁸ *Ibid.*

į pačios direktyvos nuostatų turinį. Todėl Autorės nuomone prisidedant prie nuoseklios bei darnios ES baudžiamosios politikos kūrimo proceso, nacionalinis įstatymų leidėjas turėtų peržiūrėti priimtų BK XXVIII skyriuje teisės aktų turinį bei juos vėliau atitinkamai koreguoti.

2.1.2. Direktyvos 2011/36/ES įgyvendinimas LR BK

Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR (toliau – direktyva 2011/36/ES) taip pat nurodė nacionaliniam teisės aktų leidėjui perkelti į savo teisę nusikalstamų veikų ir sankcijų apibrėžčių taisykles. Direktyvos 2011/36/ES 2 straipsnyje apibrėžiamos šios nusikalstamos veikos: žmonių verbavimas, pervežimas, perdavimas, slėpimas ar jų priėmimas, įskaitant šių žmonių kontrolės keitimą ar perdavimą išnaudojimo tikslais. Direktyvoje nurodoma, kad „išnaudojimas apima išnaudojimą prostitucijos tikslais ar kitų formų seksualinį išnaudojimą, priverstinį darbą ar paslaugas (įskaitant elgetavimą, vergovę ar į vergovę, tarnystę panašią veiką, išnaudojimą nusikaltimų tikslais ar siekiant pasinaudoti jų organais)“¹¹⁹. Taip pat pagal direktyvą „išnaudojimas yra, jei asmuo patyrė prievartą (grasinimus arba grasinimus panaudojant prievartą, pagrobimą, sukčiavimą, apgaulę ir pan.), nesvarbu ar auka patyrė smurtą“¹¹⁹. Pagal šias direktyvos 2011/36/ES nuostatas galime spręsti, kad prekyba žmonėmis siejama su absoliučiai, bet kokia asmens išnaudojimo forma, tik direktyvos 2 straipsnyje yra pateikiamas pavyzdinis nusikaltimų sąrašas, nurodant, kad bent jau tokios sritys turėtų būti kriminalizuotos valstybių nacionaliniuose įstatymuose. Po naujausių 2012 metų pakeitimų LR BK prekyba žmonėmis yra apibrėžiama laikantis taip pat 2011/36/ES direktyvos standartų¹²⁰. Direktyvos 2011/36/ES nuostatos nurodančios nusikalstamų veikų apibrėžimus perkeltos į LR BK 147, 147¹, 147², ir 157 straipsnius, atsižvelgiant į šių straipsnių trūkumus – kai kurios veikos kriminalizuojamos bei pakeičiamos atitinkamų nusikalstamų veikų sudėtyse.¹²¹

Visų pirma remiantis direktyvos 2011/36/ES nuostatomis, LR BK 147 straipsnio dispozicijoje esamas asmens išnaudojimo formų sąrašas buvo papildytas naujomis: vergija ar panašios į vergiją sąlygos; šalia prostitucijos ir pornografijos atsirado ir kitos seksualinio išnaudojimo formos; priverstinį darbą papildė priverstinės paslaugos; priverstinė ir fiktyvi

¹¹⁹ *Prekyba žmonėmis priverstiniam darbui ir darbuotojų išnaudojimas Užsienyje: lietuvių migrantų patirtis*, (Vilnius: Justitia, 2014), 22, https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Svarbi_informacija/Vykdomi_projektai/Prekybazmonemi_spriverstiniamdarbuiFINAL.pdf.

¹²⁰ „2012 m. birželio 30 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147, 147¹, 157, 303 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir kodekso papildymo 147² straipsniu įstatymas“, LRS, žiūrėta 2021 m. kovo 12 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.429564>

¹²¹ Abramavičius ir kt., „Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos baudžiamosios teisės specialiosios dalies institutams“, *supra note*, 6:166.

santuoka; elgetavimas¹²². Svarbu paminėti, kad naujoje BK 147 straipsnio redakcijoje pateikiamas nebaigtinis išnaudojimų formų sąrašas, kas leidžia taikyti baudžiamąją atsakomybę už kito asmens išnaudojimą ir bet kokiais kitais straipsnyje nenurodytais tikslais. Teismų praktikoje galime rasti nemažai baudžiamųjų bylų, kai teismas priimdamas sprendimą pasinaudojo šiomis perkeltomis direktyvos nuostatomis. Kaip pavyzdžiui Lietuvos Aukščiausiasis teismas kasacinėje nutartyje¹²³ sprendė ar tinkamai apeliacinės instancijos teismas pripažino kaltus asmenys pagal BK 147 straipsnio 1 dalį, už tai, kad jie verbavo žmogų vyksti į kitą valstybę sudaryti santuoką, nors tuo metu ir BK 147 straipsnio 1 dalies dispozicijoje nebuvo numatyta baudžiamoji atsakomybė ir už vertimą sudaryti fiktyvią santuoką (BK 147 straipsnio 1 dalies redakcija papildyta nauja išnaudojimo sritimi – priverstine ar fiktyvia santuoka tik nuo 2016 m. gegužės 25 d). Teismas šioje byloje konstatavo, kad „<...> *negalima teigti, jog nuo 2012 m. gegužės 13 d. šiame BK straipsnyje suformuluota prekybos žmonėmis samprata, nurodanti ir žmogaus verbavimą siekiant jį išnaudoti kitais tikslais, neapėmė žmogaus išnaudojimo fiktyviai santuokai. <...> BK 147 straipsnio 1 dalies pakeitimu praplėtus konkrečių išnaudojimo būdų sąrašą žmogaus išnaudojimu priverstinei ir fiktyviai santuokai, kitas veikos nusikalstamumo požymis – nukentėjusio asmens išnaudojimas „kitais išnaudojimo tikslais“ – įstatymų leidėjo nebuvo niekaip pakeistas ar susiaurintas. Tokie tikslai baudžiamajame įstatyme *expresis verbis* neapibrėžti, tačiau pagal 2011 m. balandžio 5d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/36/ES nuostatas, skirtas prekybos žmonėmis apibrėžčiai, suprantami kaip nukentėjusio asmens kitoks pavojingas išnaudojimas, šiurkščiai pažeidžiantis žmogaus pagrindines teises ir orumą, fizinį neliečiamumą.*¹²⁴

Kita naujovė įtvirtinta BK 147 ir 157 straipsnių redakcijoje perimta iš 2011/36/ES direktyvos 8 straipsnio – *aukos nebaudimo taisyklė*¹²⁵. BK 147 straipsnio 3 dalis numato, kad nukentėjęs asmuo nuo šiuose straipsniuose numatytų veikų gali būti atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamas veikas, kurias jis buvo priverstas padaryti tiesiogiai dėl jo atžvilgiu padaryto BK 147 straipsnyje numatyto nusikaltimo. Tuo siekiama užtikrinti aukų teises, išvengti tolesnės viktimizacijos ir paskatinti aktyviai dalyvauti baudžiamosiose bylose, iškeltose nusikalstamą veiką padariusiems asmenims. Pagal šią apsaugos sąlygą neturėtų būti pašalinama galimybė traukti baudžiamojon atsakomybėn ir bausti už

¹²² „2012 m. birželio 30 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147, 147¹, 157, 303 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir kodekso papildymo 147² straipsniu įstatymas“, *supra note*, 120.

¹²³ „2019 m. gruodžio 17 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-290-489/2019“, žiūrėta 2021 m. kovo 16 d. <https://eteismai.lt/byla/109479306291902/2K-290-489/2019>

¹²⁴ „2019 m. gruodžio mėn. Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktikos apžvalga“, 8-10, žiūrėta 2021 m. kovo 16 d. https://www.lat.lt/data/public/uploads/2020/01/lat_aktuali_praktika_gruodis_2019.pdf

¹²⁵ „2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR“, 9 str., EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. kovo 17 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0036>

nusikalstamas veikas, kurias asmuo tyčia padarė arba dalyvavo jas darant. Pažymėtina, kad LR BK nenurodytos konkrečios nusikalstamos veikos, o tai reiškia, kad nėra skirtumo ar įvykdytas baudžiamasis nusižengimas, ar nusikaltimas ir kokio jis sunkumo, tik direktyvos 2011/36/ES preambulėje nurodyti galimi tokių nusikalstamų veikų pavyzdžiai: naudojimasis suklastotais dokumentais, nusikalstamos veikos, susijusios su prostitucija, pornografija arba imigracija¹²⁶. Analizuojant įtvirtintą *aukos apsaugos taisyklę*, kyla klausimas, ar nuo baudžiamosios atsakomybės galime atleisti asmenį ir tais atvejais, kai prekybos žmonėmis auka buvo priversta atlikti ne baudžiamajai, bet pavyzdžiui administracinei teisei priskirtiną veiką? Juk asmenys patekę į prekybos žmonėmis pinkles yra verčiami užsiimti smulkaus svetimo turto grobimais, nedidelės vertės kontrabanda ir pan., kurios pagal dabartinį teisinį reguliavimą yra priskirtinos administracinės teisės pažeidimams. Direktyvos 2011/36/ES 8 straipsnyje bei Generalinio prokuroro dėl „Prekybos žmonėmis aukų nustatymo, ikiteisminio tyrimo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo“ rekomendacijų 60 punkte kalbama tik apie prekybos žmonėmis aukos atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės. Todėl šiuo atveju, kai auka įvykdo ne nusikalstamą veiką, o kitokį teisės pažeidimą, nepaisant to, kad tai ji padarė dėl to, kad tapo prekybos žmonėmis auka, bus traukiama atitinkamon (pvz., administracinė) teisinė atsakomybė¹²⁷. Autorė sutinka su A. Urbelionytės nuomone, kad direktyvos 2011/36/ES 8 straipsnio įgyvendinimas nacionaliniuose įstatymuose yra kritikuotinas, nes neatsižvelgiama į galimą nevienodą baudžiamosios atsakomybės apimtį skirtingose ES valstybėse narėse. Todėl pritariama siūlymui¹²⁸, jog vietoj baudžiamosios atsakomybės sąvokos, turėtų būti vartojama tiesiog atsakomybės sąvoka.

Remiantis 2011/36/ES direktyvos nuostatomis, LR BK 147 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta kvalifikuojamoji nusikalstamos veikos sudėtis papildyta dar dviem naujais požymiais. Tai nusikalstama veika padaryta *sukeliant pavojų aukos gyvybei ir nusikaltimą įvykdė savo pareigas einantis valstybės tarnautojas ar viešojo administravimo funkcijas atliekantis asmuo*. Direktyvos preambulėje 12 dalyje nurodyta, kad jėgu nusikalstama veika ypač sunki, pavyzdžiui, kai buvo sukeltas pavojus aukos gyvybei arba nusikaltimas padarytas naudojant sunkų smurtą, pvz., kankinimą, prievartinį narkotikų ir (arba) medicininių preparatų vartojimą, išžagininimą arba kitas rimtas psichologines, fizines ar seksualines prievartos formas, arba kitaip aukai buvo padaryta ypač didelė žala, už ją taip pat turėtų būti numatyta griežtesnė bausmė. Kalbant apie griežtesnę atsakomybės įtvirtinimą valstybės tarnautojui ar viešojo administravimo funkcijas

¹²⁶ Agnė Urbelionytė, „Europos Sąjungos teisinio prekybos žmonėmis reglamentavimo pokyčiai priėmus direktyvą 2011/36/ES“, *Socialinių Mokslų Studijos*, (4, Nr. 3, 2012) 1149, <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/10909/538-941-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

¹²⁷ *Ibid.*

¹²⁸ *Ibid.*, 1150.

atliekančiam asmeniui, teisinėje literatūroje pažymima, jog toks asmuo yra daug pavojingesnis, nes nusikalstamą veiką atlieka piknaudžiaudamas savo tarnybine padėtimi¹²⁹. Lietuvos teismų sprendimuose kol kas nėra randama, kad nusikaltimą susijusį su prekybą žmonėmis būtų padaręs valstybės tarnautojas ar viešojo administravimo funkcijas atliekantis asmuo, tačiau beveik kiekvienoje byloje yra nustatoma viena iš sunkinančių aplinkybių tai, kad buvo sukeltas pavojus aukos gyvybei. Kaip pavyzdžiui baudžiamojoje byloje¹³⁰ nustatyta, kad nukentėjusios atžvilgiu buvo intensyviai naudojamas tiek psichologinis, tiek fizinis smurtas. Byloje buvo nustatyta, kad nukentėjusiąją visi trys nuteistieji nuolat mušė, vertė vartoti narkotines medžiagas, kad ji kuo ilgiau miegotų ir dirbtų, t. y. teiktų seksualines paslaugas, taip pat grasino elektrošoku ir kt. būdais sukėlė pavojų jos sveikatai. Visos šioje byloje nustatytos baudžiamąją atsakomybę sunkinančios aplinkybės taip pat numatytos ir 2011/36ES direktyvoje.

Atkreiptinas dėmesys, kad direktyvos 2011/36/ES preambulėje nurodyta, kad prekybą žmonėmis organų išėmimo tikslu yra sunkus žmogaus orumo ir fizinio neliečiamumo pažeidimas. Todėl Lietuvai perkeltant direktyvos nuostatas reikėjo numatyti baudžiamąją atsakomybę ir už asmens organo, audinio ar ląstelės paėmimą, kuri šiuo metu reglamentuota BK 147 straipsnio 2 dalyje. Nors Lietuvoje nėra užfiksuota atvejų, kai buvo siekiama įgyti nukentėjusio asmens organą, audinį arba ląstelių, tačiau, kaip rodo užsienio šalių praktika atvejų susijusių su netesėta prekyba žmogaus organais sparčiai daugėja.

Įgyvendinant 2011/36/ES direktyvą ne tik iš esmės buvo pakeista prekybos žmonėmis veikos sudėtis (BK 147 straipsnis), bet BK XX skyrius papildytas nauju straipsniu, įtvirtinančiu baudžiamąją atsakomybę už naudojimąsi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis (BK 147² straipsnis). Direktyvos 18 straipsnio 4 dalyje reglamentuojama, kad stabdydamos paklausą ir taip siekdamos, kad prekybos žmonėmis prevencija ir kova su ja taptų veiksmingesnė, valstybės narės svarsto galimybę imtis priemonių, kad nusikalstama veika būtų laikoma naudojimasis paslaugomis, kurios laikomos išnaudojimu (kaip prekyba žmonėmis susijusi nusikalstama veika), žinant, kad jas teikiantis asmuo yra su prekyba žmonėmis susijusios nusikalstamos veikos auka. 2017 m. pirmą kartą Lietuvoje asmenys buvo nuteisti už naudojimąsi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis (pagal BK 147² straipsnį)¹³¹. Tačiau svarbu pažymėti, kad 2018 m. lapkričio 27 d.

¹²⁹ Živilė Valentukevičiūtė, „Baudžiamoji atsakomybė už prekybą žmonėmis - nacionalinis ir tarptautinis aspektas“ (magistro darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2014), 59.

¹³⁰ „2018 m. birželio 12 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-197-1073/2018“, žiūrėta 2021 m. kovo 22 d. <https://eteismai.lt/byla/36942043590799/2K-197-1073/2018>

¹³¹ 2018 m. Vidaus reikalų ministerijos apžvalga „Situacija kovos su prekyba žmonėmis srityje Lietuvoje 2017 metais“, žiūrėta kovo 23 d., https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Prekyba_zmonemis/Apzvalga%20uz%202017%20metus.pdf

Lietuvos Aukščiausias Teismas baudžiamojoje byloje¹³² nuteistuosius asmenys išteisino. Teismas priimdamas sprendimą motyvavo tuo, kad „<...> nuteistųjų veiksmai šiuo atveju neatitinka išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms turinio BK 147¹ straipsnio prasme“, „<...> baudžiamoji atsakomybė pagal BK 147² straipsnio 1 dalį visų pirma sietina su naudos, kuria teikia prekybos žmonėmis auka savo darbu ar paslauga gavimu bei šios nusikalstamos veikos subjektas yra ne asmuo, kuris užsiima prekyba žmonėmis ir gauna iš jos kažkokią naudą, o su prekyba žmonėmis, kaip nusikalstamos veikos darymu, nesusijęs trečiasis asmuo, kuris naudojasi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis, t. y. klientas“¹³³. Taigi, galime spėti, kad dėl teisėkūros proceso metu padarytų neatitikimų su Direktyvos 2011/36/ES nuostatomis, teismams yra sunku tinkamai kvalifikuoti veiką pagal BK 147² straipsnį.

Svarbu pažymėti, kad tiek Direktyvos 2011/36/ES 2 straipsnio 4 – 5 punktuose, tiek ir tiesiogiai BK 147 ir 157 straipsniuose nurodyta, kad aukos sutikimas veikos pripažinimui prekyba žmonėmis reikšmės neturi. Analizuojant Lietuvos teismų praktiką galime matyti, kad šiomis Direktyvos 2011/36/ES perkeltomis nuostatomis teismai priimdami sprendimus dažnai pasinaudoja. Kaip pavyzdį galime pateikti 2018 m. spalio 3 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį baudžiamojoje byloje Nr.2K-232-942/2018, kurioje teismas konstatavo, nors ir nukentėjusioji „<...> savo noru sutiko važiuoti vogti į užsienį, tokie jos veiksmai, nuteistųjų veikoms kvalifikuoti pagal BK 157 straipsnį neturi reikšmės, taip pat nesvarbu ir tai ar prieš nukentėjusiąsias buvo panaudotas, kuris nors iš valią palenkiančių būdų ar pasinaudota jų priklausomumu, pažeidžiamumu ar pan. Šioje byloje aktualu ir tai, kad baudžiamosios atsakomybės už vaiko pirkimą ar pardavimą nešalina vaiko sutikimas būti išnaudojamam. Nuostata, kad joks galimas vaiko sutikimas būti išnaudojamam neturėtų būti laikomas galiojančiu, įtvirtinta tiek ES direktyvoje, tiek ir tiesiogiai BK 157 straipsnyje“. Taigi, kaip galime matyti žmogaus pardavimo ar pirkimo veiksmai, jei tai susiję su vaikais (nepilnamečiais), yra laikomi nusikalstamais net ir tais atvejais, kai nepanaudotas nė vienas iš atsakomybę už prekybą žmonėmis nustatančiame BK 147 straipsnyje nurodytų veikos padarymo būdų, ši nuostata taip pat įtvirtinta ir Direktyvos preambulės 11 punkte.

Kalbant apie sankcijas, teisinėje literatūroje nurodoma, kad LR BK įstatymas šiuo aspektu visiškai atitinka Direktyvoje 2011/36/ES nustatytus bausmių lygius. Netgi galima teigti, jog jis atspindi griežtesnę, lyginant su ES reikalavimais, baudžiamąją politiką prekybos žmonėmis baudžiamumo srityje¹³⁴. Kaip pavyzdžiui Direktyvos 2011/36/ES 4 straipsnio b punkte nurodyta, kai nukentėjusysis yra vaikas, nacionalinėje teisėje numatyti ne trumpesne nei

¹³² „2018 m. lapkričio 27 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-288-648/2018“, žiūrėta 2021 m. kovo 23 d., <https://eteismai.lt/byla/12142529063725/2K-288-648/2018>

¹³³ *Ibid.*

¹³⁴ Urbelionytė, *supra note*, 126: 1152.

dešimt metų laisvės atėmimo bausmę, tuo tarpu BK 157 straipsnyje - baudžiama laisvės atėmimu nuo trejų iki dvylikos metų. Autorės nuomone už prekybą žmonėmis yra tikslinga taikyti veiksmingas, proporcingas bei atgrasančias sankcijas, nes tokiais nusikaltimais yra daroma didelė žala psichinei ir fizinei aukos sveikatai bei nusikaltimai padaromi pasirenkant pažeidžiamiausias aukas, t.y. nepilnamečius asmenis ar vaikus.

Apibendrinant galime teigti, kad LR BK 147, 147¹, 147², ir 157 straipsnių dispozicijos atkartoja prekybos žmonėmis objektyviosios pusės sudėties požymius, kurie nustatyti Direktyvoje 2011/36/ES¹³⁵. Taip pat remiantis Direktyvos nuostatomis su prekyba žmonėmis susijusių nusikalstamų veikų kvalifikuojančiose sudėtyse numatyta baudžiamoji atsakomybė už prekybą žmonėmis sunkinančiomis aplinkybėmis, kuriomis laikomomos veikos, kai veiką padarė valstybės tarnautojas ar viešojo administravimo funkcijas atliekantis asmuo, taip pat, kai buvo siekiama įgyti nukentėjusiojo asmens organų, audinių arba ląstelių. Remiantis pekeltomis direktyvos nuostatomis kasacinės instancijos teismo praktikoje baudžiamųjų bylų, susijusių su prekyba žmonėmis, nagrinėjimas nėra dažnas atvejis, tačiau nepaisant to, teismas jau yra suformavęs, kai kuriuos šios normos taikymo standartus ir tai įtvirtinęs savo teisiniuose precedentuose. Taigi, kaip galime matyti dabartinis teisinis reguliavimas iš esmės užtikrina tinkamą 2011/36/ES direktyvos įgyvendinimą LR BK.

2.1.3. Direktyvos dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus įgyvendinimas LR BK

Kitas ES teisės aktas, kuris nurodė nacionalinam teisės aktų leidėjui perkelti į savo teisę nusikalstamų veikų ir sankcijų apibrėžčių taisyklės yra Direktyva 2011/93/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2004/68/TVR (toliau –direktyva 2011/93/ES, direktyva dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus). Direktyva 2011/93/ES nustatomos būtiniausios nusikalstamų veikų ir sankcijų apibrėžčių taisyklės, susijusios su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu, vaikų pornografija ir ryšių su vaikais mezgimo seksualiniais tikslais sritys. Šio teisės akto nuostatomis atitinkamai papildyti LR BK 151, 151¹, 153, 162 ir 309 straipsniai bei įtvirtinama baudžiamoji atsakomybė už jaunesnio nei šešiolikos metų asmens viliojimą (LR BK 152¹ straipsnis)¹³⁶. Teisinėje literatūroje nurodoma, kad direktyva dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus yra pirmoji visapusiška teisinė priemonė, kurioje nurodytos ne tik pagrindines taisyklės, taikytinos apibrėžiant nusikalstamas veikas ir sakcijas, bet ir

¹³⁵ Igoris Bazylevas, Virgilijus Pajaujis, *Prekyba žmonėmis ir sisteminis požiūris kaip problemos sprendimas*, (Vilnius:mokslo studija, 2015), 35, <https://teise.org/wp-content/uploads/2016/06/Prekyba-%C5%BEmon%C4%97mis.pdf>

¹³⁶ „2014 m. kovo 13 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 8, 27, 60, 95, 97, 151, 151¹, 153, 162, 307, 308, 309 straipsnių ir priedo pakeitimo ir kodekso papildymo 101¹, 100², 152¹, 251¹ straipsniais įstatymas“, LRS, žiūrėta 2021 m. kovo 26 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/54910c10ae9c11e39054dc0fb3cb01ae>

reglamentuojama nusikalstamų veikų prevenciją, tyrimas, baudžiamasis persekiojimas, taip pat pagalba nukentėjusiesiems ir jų apsauga¹³⁷. Svarbu paminėti, kad ši Direktyva iš esmės papildo anksčiau aptartą Direktyvą 2011/36/ES, nes kai kuriomis prekyba žmonėmis aukomis tampa ir vaikai, nukenteję nuo seksualinės prievartos ar seksualinio išnaudijimo.¹³⁸

Remiantis Direktyvos 2011/93/ES 6 straipsnio nuostatomis, kuriose valstybės narės raginamos imtis visų įmanomų priemonių, kad būtų baudžiama už informacinėmis ir ryšių technologijomis besinaudojančio suaugusiojo siūlymą susitikti su vaiku, nesulaukusių amžiaus, kai jis gali duoti sutikimą lytiškai santykiauti, seksualinės prievartos, vaikų pornografijos įsigijimo ar turėjimo, gavimo naudojantis informacinėmis technologijomis bei vaikų pornografijos gamybos tikslais, LR BK XXI skyrius papildytas nauju straipsniu, numatančiu baudžiamąją atsakomybę už jaunesnio nei 16 metų asmens viliojimą. Pagal BK 152¹ asmens viliojimas suprantamas, kaip pilnamečio asmens pasiūlymas jaunesniam negu 16 metų asmeniui susitikti, siekiant lytiškai santykiauti ar kitaip tenkinti lytinę aistrą arba jį išnaudoti pornografinėi produkcijai gaminti ir jeigu po šio pasiūlymo kaltininkas ėmėsi konkrečių veiksmų, kad susitikimas įvyktų. Atkreiptinas dėmesys, kad BK 152¹ straipsnyje nėra nurodoma kokiomis priemonėmis vyksta viliojimas, tuo tarpu Direktyvos 2011/93/ES 6 straipsnyje aiškiai nurodomos priemonės, kuriomis padaroma nusikalstama veika (*naudojantis informacinėmis technologijomis ar ryšio priemonėmis*). Kaip pastebi baudžiamosios teisės profesorius O. Fedosiuk Direktyvos 2011/93/ES 6 straipsnio nuostatos perkeltos labiau mechaniškai neatsižvelgiant į jau galiojantį teisinį reglamentavimą. Mokslinėje literatūroje pažymima, kad jeigu kažkas siekia lytiškai išnaudoti mažametį vaiką ir tam tikslui ėmėsi konkrečių veiksmų, jo veiksmai pagal BK vertintini kaip rengimasis padaryti mažamečio išžaginimą arba seksualinį prievartavimą (BK 149 straipsnio 4 dalis; 150 straipsnio 4 dalis) ir už šiuos nusikaltimus numatyta laisvės atėmimo bausmė iki 15 metų. Tuo tarpu už jaunesnio nei šešiolikos metų asmens viliojimą yra numatytos alternatyvios laisvės atėmimo bausmės. Profesorius pažymi, dėl tokio prieštaringo reglamentavimo, rengimasis padaryti sunkų seksualinį nusikaltimą gali būti dirbtinai įvertintas, kaip viliojimas. Taip pat profesoriaus nuomone, nauja norma turi ir priešingą šalutinį poveikį, 18-metis, einantis į pasimatymą su 15-mete mergina, pagal dabartinį teisinį

¹³⁷ „2020 m. liepos 24 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, „ES veiksmingesnės kovos su seksualine prievarta prieš vaikus strategija““, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. kovo 26 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0607&from=LT>

¹³⁸ „Tarptautiniai apsaugos standartai kovoje prieš prekybą vaikais bei svarbiausi tarptautiniai dokumentai prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės srityje“, 2, žiūrėta 2021 m. kovo 28 d., <https://vaikoteises.lt/media/file/ataskaitos/1%20priedas.pdf>

reglamentavimą rizikuoja tapti įtariamuoju viliojimo byloje¹³⁹. Atsižvelgiant į profesoriaus O. Fedosiuk pateiktą poziciją dėl Direktyvos 2011/93/ES 6 straipsnio įgyvendimo bei dėl neišsamaus pačio BK 152¹ turinio, Autorės nuomone šis straipsnis BK yra perteklinis ir jo prasmė vertintina kritiškai.

Svarbu paminėti, kad Direktyvoje 2011/93/ES pagrindinis dėmesys skiriamas vaikų pornografijos sklaidos stabdymui internetinėje erdvėje. Šiuo tikslu direktyvoje buvo plačiau apibrėžta vaikų pornografijos sąvoka bei praplėstas nusikalstamų veikų sąrašas jį papildant „*vaikų pornografijos siūlymu*“¹⁴⁰. Remiantis direktyvos 2011/93/ES nuostatomis LR BK 309 straipsnio 2 dalis taip pat buvo papildyta naujomis alternatyviomis veikomis „vaikų pornografijos siūlymu ar prieigos pasinaudojant informacinėmis ir ryšių technologijomis, įgijimu ar suteikimu prie pornografinio turinio dalių, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas“¹⁴⁰. Svarbu pažymėti, kad nuo 2014 m., kai Lietuva inkorporavo Direktyvos 2011/93/ES nuostatas į nacionalinę teisę, teismų praktikoje baudžiamųjų bylų, kai asmuo buvo nuteistas už vaikų pornografinio turinio dalių siūlymą nėra randama, taip pat panaši situacija yra ir su kita nauja įtvirtinta alternatyvia veika - *pasinaudojant informacinėmis technologijomis prieigos prie vaikų pornografijos, gavimas ar suteikimas*, kaip rodo teismų praktiką tik du kartus asmenys buvo pripažinti kalti už tai, kad suteikė prieigą prie vaikų pornografinio turinio dalių¹⁴¹. Tokia situacija rodo, kad nors naujų požymių įtvirtinimas BK 309 straipsnio 2 dalyje modernizavo baudžiamosios teisės normą, bet kol kas nėra susiformavusios vieningos teismų praktikos vien dėl šio straipsnio sudėtingos konstrukcijos.

Kalbant apie sankcijas, remiantis Direktyvos dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus 3 straipsniu, asmeniui kuris, privertė nepilnametį asmenį lytiškai santykiauti ar kitaip tenkinti lytinę aistrą, padidinta laisvės atėmimo bausmė iki 8 metų (BK 151 straipsnis 2 dalis). Taip pat atsižvelgiant į Direktyvos 2011/93/ES 3 straipsnį, LR BK 151¹ straipsnyje už padarytą nusikalstamą veiką maksimali laisvės atėmimo bausmė išsaugo iki 5 metų. Taigi, kaip galime matyti 2014 m. kovo 13 d. įstatymu Nr. XII-776¹⁴² BK numatytos sankcijos buvo sugriežtintos, kaip reikalaujama direktyvoje.

¹³⁹ Oleg Fedosiuk, „Dirbtinis kriminalizavimas kaip teisinės praktikos patologija“, *Baudžiamoji justicija ir verslas: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*, (No. 2(14), 2016), 32, https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/32524/1/ISSN2029-4239_2016_N_2_14.PG_28-47.pdf

¹⁴⁰ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 8, 27, 60, 95, 97, 151, 151¹, 153, 162, 307, 308, 309 straipsnių ir priedo pakeitimo ir kodekso papildymo 101¹, 100², 152¹, 251¹ straipsniais įstatymas“, *supra note*, 136.

¹⁴¹ „2015 m. liepos 22 d. Vilniaus miesto apylinkės teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1823-988/2015“, žiūrėta 2021 m. kovo 29 d. <https://eteismai.lt/byla/18188991619637/1-1823-988/2015>, „2016 m. gegužės 20 d. Kauno apylinkės teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1320-408/2016“, žiūrėta 2021 m. kovo 29 d., <https://eteismai.lt/byla/66604984191528/1-1320-408/2016>

¹⁴² „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 8, 27, 60, 95, 97, 151, 151¹, 153, 162, 307, 308, 309 straipsnių ir priedo pakeitimo ir kodekso papildymo 101¹, 100², 152¹, 251¹ straipsniais įstatymas“, *op cit.*

Atkreiptinas dėmesys, kad Europos Komisija, išanalizavusi Lietuvos nacionalinės teisės aktus, kuriuose įgyvendinamos Direktyvos 2011/93/ES nuostatos, konstatavo, kad Direktyvos 2011/93/ES 3 straipsnio 5 dalies i punktas ir 9 straipsnio b, g dalys perkelti netinkamai bei dėl šių nuostatų neįgyvendinimo pradėjo pažeidimo procedūrą¹⁴³. Todėl Lietuvai teko iš naujo peržiūrėti BK XXI skyriuje įtvirtintų nusikaltamų veikų sudėčių požymius ir 2020 m. lapkričio 5 d. įstatymu Nr. XIII-3350¹⁴⁴ juos pakeisti.

Taigi, apibendrinant galime teigti, kad nacionalinis įstatymų leidėjas Direktyvos 2011/93/ES nuostatas perkėlė mechaniškai, neatsižvelgdamas į jau įtvirtintas teisės normas. Autorės nuomonė šios Direktyvos 2011/93/ES įgyvendinimas nepagerino įstatymų kokybės, o kaip tik apsunkino nusikalstamų veikų susijusių su vaikų pornografija taikymą teismų praktikoje. Todėl kaip matome praėjus beveik dešimt metų yra atliekami BK pakeitimai susiję būtent su Direktyvos 2011/93/ES netinkamu įgyvendinimu.

2.1.4. Direktyvos 2013/40/ES nuostatų perkėlimas į LR BK

2013 m. rugpjūčio 12 d. Europos Taryba ir Parlamentas atsižvelgdami į tai, kad nusikatomos veikos kibernetinėje erdvėje įgauna vis daugiau naujų formų priėmė dar viena teisės aktą – Direktyva 2013/40/ES dėl atakų prieš informacines sistemas (toliau – Direktyva 2013/40/ES, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2005/222/TVR. Šios direktyvos tikslai buvo suderinti valstybių narių baudžiamąją teisę išpuolių prieš informacines sistemas srityje, nustatant būtiniausias taisykles, susijusias su nusikalstamų veikų apibrėžtimi, bei atitinkamas sankcijas šioje srityje. Taip pat pagerinti valstybių narių kompetentingų institucijų, įskaitant policiją ir kitas specializuotas teisėsaugos institucijas, pavyzdžiui, Eurojusto, Europolo ir Europos kovos su elektroniniais nusikaltimais centro bei Europos tinklų ir informacijos apsaugos agentūros (ENISA), bendradarbiavimą¹⁴⁵. Direktyvos 2013/40/ES 16 straipsnyje nurodyta, kad valstybės narės baudžiamosios teisės priemonės į nacionalinę teisę turi perkelti ne vėliau kaip per dvejus metus, t.y. ne vėliau kaip iki 2015 m. rugsėjo 4 d. Lietuvoje direktyvos 2013/40/ES praktinis įgyvendinimas buvo pradėtas 2014 m. pabaigoje ir baigtas 2015

¹⁴³ „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 60, 147¹, 151¹, 189, 214, 218, 224¹ straipsnių ir kodekso priedo pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 212, 254 ir 327 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. XI-2234 8 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas“ žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/1458407_imp_65ecf829e56008ef70ee0fa262870328.pdf

¹⁴⁴ 2020 m. lapkričio 5 d., Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 60, 147¹, 151¹, 189, 214, 218, 224¹, straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas“, LRS, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/89d0f550235411eb8c97e01ffe050e1c>

¹⁴⁵ Darius Šttilis ir kt. *Kibernetinio Saugumo Strategijos Modelis*, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017), 25, <https://repository.mruni.eu/handle/007/14642>

m. birželio 11 d. įstatymu Nr. XII-1777¹⁴⁶. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 196, 197, 198¹, 198² straipsnių ir priedo pakeitimo bei Kodekso papildymo 270³ straipsniu įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodyta, kad projektas parengtas siekiant į nacionalinę teisę perkelti 2013 m. rugpjūčio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/40/ES dėl atakų prieš informacines sistemas, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2005/222/TVR nuostatas. Įstatymo projektu siekiama patikslinti, kai kurių nusikaltimų elektroninių duomenų ir informacinių sistemų saugumui sudėčių požymius ir sugriežtinti atsakomybę, kai tokiais nusikaltimais padaroma didelė žala arba jie padaromi daugelio informacinių sistemų elektroniniams duomenims, arba pasinaudojant svetimais asmens duomenimis, tokiu būdu visiškai suderinant LR BK ir Direktyvos 2013/40/ES nuostatas.¹⁴⁷ Aiškinamajame rašte taip pat nurodoma, kad atsižvelgiant į Direktyvos 2013/40/ES reikalavimus siekiama sugriežtinti baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą poveikį elektroniniams duomenims ir neteisėtą poveikį informacinei sistemai, kai tokia veika padaroma daugelio informacinių sistemų elektroniniams duomenims arba pasinaudojant svetimais asmens duomenimis, arba ja padaroma didelės žalos. Taip pat siūloma kriminalizuoti neteisėtą prisijungimą ne tik prie visos informacinės sistemos, bet ir prie jos dalies bei tobulinti nusikaltimo sudėtį susijusią su neteisėto disponavimo įrenginiais, programine įranga, slaptažodžiais, prisijungimo kodais ir kitais duomenimis¹⁴⁸. Taigi, atsižvelgiant į įstatymo projekto aiškinamajame rašte pateiktą analizę buvo pakeisti BK 196, 197, 198¹, 198² straipsniai, kaip jau buvo minėta šių pakeitimų pagrindinis siekis suderinti Lietuvos baudžiamąją teisę su Direktyvos 2013/40/ES nuostatomis.

Atsižvelgiant į direktyvos 2013/40/ES preambulės 13 punkto bei 9 straipsnio 3 ir 5 dalių nuostatas, nacionalinis įstatymų leidėjas BK 196 straipsnyje 2 dalyje apibūdinant kvalifikuotą neteisėtą poveikį elektroniniams duomenims įvedė dar du naujus požymius: *neteisėtas poveikis daugelio informacinių sistemų elektroniniams duomenims ir neteisėtas poveikis elektroniniams duomenims pasinaudojant svetimais asmens duomenimis*. Tokiu būdu buvo kriminalizuoti, kai kurie tapatybės vagystės elektroninėje erdvėje elementai. Kitas svarbus aspektas BK 196 straipsnyje 1 dalyje numatyta laisvės atėmimo bausmė sumažinta nuo ketverių iki dvejų metų, tai taip pat tiesiogiai perimta iš Direktyvos 2013/40/ES nuostatų.

Taip pat remiantis Direktyvos 2013/40/ES nuostatomis, LR BK 197 straipsnyje numatyta kvalifikuojamoji nusikalstamos veikos sudėtis buvo papildyta dar trimis naujais

¹⁴⁶ „2015 m. birželio 11 d., Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 196, 197, 198¹, 198² straipsnių ir priedo pakeitimo ir kodekso papildymo 270³ straipsniu įstatymas“, LRS, žiūrėta 2021 m. balandžio 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ce192022135111e5af81c7d24921dbde>

¹⁴⁷ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 196, 197, 198¹, 198² straipsnių ir priedo pakeitimo bei kodekso papildymo 270³ straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas, 5, žiūrėta 2021 m. balandžio 3 d., https://lrv.lt/uploads/main/Posed_medz/2014/141203/14.pdf

¹⁴⁸ *Ibid* 7.

požymiais: *tai neteisėtas poveikis padarytas daugeliui informacinių sistemų; nusikalstama veika padaroma pasinaudojant svetimais asmens duomenimis; veika padarė didelės žalos.* Kalbant apie sankcijas BK 197 straipsnyje 1 dalyje numatyta laisvės atėmimo riba taip pat sumažinta nuo ketverių iki dvejų metų.

Igyvendinus Direktyvos 2013/40/ES 3 straipsnio nuostatas, BK 198¹ straipsnyje 1 dalyje sukonkretinta aplinkybė, kad neteisėtas prisijungimas yra galimas ir prie informacinės sistemos, ir prie jos dalies¹⁴⁹. Tai reiškia kad nusikalstamos veikos dalyku gali būti ne tik visa informacinė sistema, bet ir atskira jos dalis. Atkreiptinas dėmesys, kad išskirtinai negu anksčiau analizuotose BK XXX skyriuje numatytuose straipsniuose, BK 198¹ straipsnis sulaukė sankcijos griežtinimo - nuo vienerių metų laisvės atėmimo bausmė padidėjo iki dvejų metų. Pažymėtina, kad kasacinis teismas nutartyje¹⁵⁰ vertindamas ar nuteistojo veiksmai pagal BK 198¹ 1 dalį buvo kvalifikuoti tinkamai rėmėsi šiomis perkeltomis direktyvos nuostatomis. Analizuotoje byloje kasatoriaus teigimu, E.J. darbo vietoje prie esančio kompiuterio prisijungė su savo USB atmintinę, kurioje buvo įdiegta programa „Spoweir Windows Password Reset Special“, ir pašalino AB „K“ paskyros „Administrator“ vartotojui priklausančius prisijungimo duomenis, nes siekė atkurti dingusį interneto ryšį nuo kurio priklausė saugomo objekto saugumas. Teismas sprendamas dėl pirmiau nurodytų E.J. veiksmų neteisėtumo nurodė, kad nuteistasis atlikdamas šiuo veiksmus suprato, kad tokie veiksmai yra aiškiai apriboti ir jam nėra suteiktas joks teisinis pagrindas tokius veiksmus atlikti, taip pat teismas pažymėjo, kad „<...> neteisėtumo nustatymo reikalavimas yra susijęs su Konvencijos dėl elektroninių nusikaltimų 2 straipsnio ir Direktyvos 2013/40/ES 3 straipsnio nuostatomis, reikalaujančiomis kriminalizuoti ne bet kokią, o neteisėtą prieigą prie informacinės sistemos. Vadovaujantis Direktyvos 2013/40/ES 2 straipsnio d punktu, neteisėtumas konstatuotinas, kai prieiga prie informacinės sistemos gauta neturint informacinės sistemos (ar jos dalies) savininko ar teisėto valdytojo leidimo jungtis prie šios sistemos arba kai toks prisijungimas yra neleidžiamas pagal nacionalinę teisę“¹⁵¹. Taigi, kaip galime matyti teismas aiškindamas nuteistojo atlikti veiksmų neteisėtumą tiesiogiai vadovavosi ir ES teisės aktais.

Atkreiptinas dėmesys, kad BK tiesiogiai neapibrėžia *kompiuterinių duomenų* bei *informacinės sistemos* sąvokų, kaip reikalaujama Direktyvos 2 straipsnyje. Todėl teismams priimant sprendimus reikia ieškoti šių sąvokų apibrėžčių kituose teisės aktuose, dėl ko yra sunku tinkamai kvalifikuoti nusikalstamas veikas numatytas BK XXX skyriuje. Kaip pavyzdžiui Kauno

¹⁴⁹ Renata Marcinauskaitė, *Nusikalstamos veikos elektroninėje erdvėje*, (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2019), 72. <https://repository.mruni.eu/handle/007/16232>

¹⁵⁰ „2019 m. liepos 2 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr.2K-199-648/2019“, žiūrėta 2021 m. balandžio 2 d., <https://eteismai.lt/byla/113482577300847/2K-199-648/2019>

¹⁵¹ *Ibid*

apylinkės teismas baudžiamojoje byloje¹⁵² ieškodamas atsakymo ar asmenims buvo teisingai inkriminuota nusikalstama veika pagal BK 198¹ straipsnį tiesiogiai pateikė nurododą į Direktyvos 2013/40/ES 2 straipsnį, kuriame aiškiai nurodyta, kad „<...>, informacinė sistema“ – prietaisas arba tarpusavyje sujungtų ar susijusių prietaisų grupė, iš kurių vienas arba daugiau pagal programą vykdo automatinį kompiuterinių duomenų tvarkymą, taip pat kompiuteriniai duomenys, saugomi, tvarkomi, išrenkami arba perduodami to prietaiso ar grupės prietaisų jo ar jų eksploatacijos, naudojimo, apsaugos ir priežiūros tikslais“¹⁵³.

Svarbu pažymėti tai, kad tiek Direktyvos 2013/40/ES 7 straipsnyje, tiek tiesiogiai BK 198² straipsnyje baudžiamoji atsakomybė numatyta tam, kas *nusikalstamais tikslais ar kitaip neteisėtai gamino, gabenò, importavo, pardavė, suteikė prieigą ar kitaip platino, įgijo ar laikė įrenginius ar programinę įrangą, tiesiogiai skirtus ar pritaikytus daryti nusikalstamas veikas, taip pat slaptažodžius, kodus ar kitokius panašius duomenis, skirtus prisijungti prie informacinės sistemos ar jos dalies*. Šio BK straipsnio 1 dalies sankcija taip pat buvo sugriežtinta – vietoje trejų metų laisvės atėmimo riba buvo pakelta iki ketverių metų. Taigi, kaip matome BK 198² straipsnis yra tiesioginis atitikmuo Direktyvos 2013/40/ES nuostatomis. Kasacinės instancijos teismų praktikoje pastebima, kad teismai vertindami ar teisingai buvo inkriminuoti nuteistojo veiksmai pagal BK 198² straipsnį taip pat remiasi perkeltomis Direktyvos 2013/40/ES nuostatomis. Pavyzdžiui baudžiamosiose bylose¹⁵⁴ teisėjų kolegija, atsižvelgdama į skirtingus informacinės sistemos saugumo pažeidimo būdus (atakas) nurodė, kad BK 198² straipsnio 1 dalyje nurodytos priemonės, tinkamos nusikalstamoms veikoms vykdyti, gali būti pagamintos ir turint teisėtą tikslą. Tačiau siekiant išvengti nepagrįsto baudžiamosios atsakomybės taikymo, kai tokios priemonės yra pagamintos ir pateiktos vartotojams teisėtiems tikslams (pavyzdžiui, skirtos informacinių technologijų produktų patikimumui, saugumui testuoti), būtina nustatyti tiesioginį ketinimą panaudoti tokias priemones nusikalstamai veikai daryti (aut. pastaba direktyvos 2013/40/ES preambulės 12 punktą). Šiuo aspektu aktualu ir tai, kad pagal <...> direktyvos 2013/40/ES <...> reikalavimus tai reikštų, kad turi būti nustatomas ne tik bendras, bet ir tiesioginis ketinimas panaudoti tokias priemones vienai ar kelioms nusikalstamoms veikoms

¹⁵² „2015 m. vasario 18 d., Kauno apylinkės teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-20-917/2015“, žiūrėta 2021 m. balandžio 2 d., <https://eteismai.lt/byla/3754992625479/1-20-917/2015>

¹⁵³ *Ibid.*

¹⁵⁴ „2015 m. gegužės 12 d. Lietuvos Aukščiausiojo teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-188-489/2015“, žiūrėta 2021 m. balandžio 3 d., <https://eteismai.lt/byla/22878204773554/2K-188-489/2015>, „2019 m. liepos 2 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-199-648/2019“, žiūrėta 2021 m. balandžio 3 d., <https://eteismai.lt/byla/113482577300847/2K-199-648/2019>

padaryti¹⁵⁵. Taigi, kaip matome Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pateikdamas precedentinę galią turinčius išaiškinimus rėmėsi ir Europos Sąjungos teisės aktais.

Taigi, perkėlus 2013/40/ES direktyvos nuostatas BK XXX skyriuje numatytuose straipsniuose buvo pakeisti nusikaltamų veikų sudėčių požymiai, taip pat numatytos atitinkamos sankcijos, teismai taip pat priimdami sprendimus remiasi direktyvos nuostatomis arba ištaiso nacionalinio įstatymo leidėjo įgyvendinimo metu padarytas klaidas. Tai parodo, kad dabartinis teisinis reguliavimas iš esmės susijęs su direktyvos 2013/40/ES įgyvendinimu Lietuvos baudžiamojoje teisėje.

2.2. Su korupciją susijusios nusikalstamos veikos reikalavimų kylančių iš ES teisės aktų, kontekste

Pagrindiniai ES teisės aktai skirti kovoti su korupcija yra 1997 m. rugsėjo 26 d. ES konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar ES valstybių narių pareigūnais (toliau – 1997 m. ES Konvencija) ir 2003 m. ES Tarybos pamatinis sprendimas dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje (toliau – Pamatinis sprendimas 2003/568/TVR). Būtent šiuose ES teisės aktuose yra suformuoti baudžiamosios atsakomybės už korupcinius nusikaltimus pagrindai, principai, taip pat apibrėžti objektyvieji nusikalstamų veikų požymiai ir subjektai, turintys atsakyti už šias veikas¹⁵⁶. Pamatinio sprendimo preambulės 10 punkte, nurodoma, kad pagrindinis tikslas yra užtikrinti, kad aktyvioji ir pasyvioji korupcija privačiame sektoriuje būtų laikomos nusikaltimais visose valstybėse narėse, kad juridinis asmuo taip pat galėtų būti laikomas atsakingu už tokius nusikaltimus ir kad už šiuos nusikaltimus būtų skiriamos veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios bausmės¹⁵⁷. Šiame skyriuje nenagrinėsime visų BK XXXIII skyriuje įtvirtintų nusikalstamų veikų sudėčių, kuriomis taikomi reikalavimai, išplaukiantys iš jau minėtų ES teisės aktų. Autorė atlikdama analizę apsiribos BK 225 ir 227 straipsniais, kuriuose nacionalinis įstatymų leidejas remdamasis ES teisės aktais kriminalizavo pasyviąją bei aktyviąją korupciją.

Kaip jau minėta pagal šiuos teisės aktus valstybės narės yra įpareigosotos savo nacionaliniuose įstatymuose kriminalizuoti tokias veikas, kai asmuo (šiuo atveju ir pareigūnas ir asmuo dirbantis privačiame sektoriuje) už veikimą arba neveikimą eidamas pareigas savo ar kitų naudai: 1) tiesiogiai arba netiesiogiai prašo arba paima bet kokį nepagrįstą atlyginimą; 2)

¹⁵⁵ Renata Marcinauskaitė, „Neteisėto disponavimo įrenginiais, programine įranga, slaptažodžiais, prisijungimo kodais ir kitokiais duomenimis (Baudžiamojo kodekso 198² straipsnis) kvalifikavimo problemos“, *Jurisprudencija* 26, (Vilnius: No. 2, 2019), 367.

¹⁵⁶ Armanas Abramavičius, „Europos Sąjungos teisės standartai Lietuvos Respublikos baudžiamojoje teisėje“, *supra note* 6:538.

¹⁵⁷ „Tarybos pamatinis sprendimas 2003/568/TVR 2003 m. liepos 22 d. dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje“, 10 punkt., EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. balandžio 4 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003F0568&from=LT>

priima tokio atlygio pažadą. Baudžiamoji atsakomybė už šiuos veiksmus yra reglamentuota BK 225 straipsnyje (kyšininkavimas). BK suformuluotos kyšininkavimo sudėties objektyvieji sudėties požymiai iš esmės sutampa su 1997 m. ES Konvencijos bei Pamatinio sprendimo 2003/567/TVR nurodytais požymiais. Pagal BK 225 straipsnį yra baudžiamas valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, savo ar kitų naudai tiesiogiai ar netiesiogiai pats ar per tarpininką pažadėjęs, priėmęs ar susitaręs priimti kyšį, reikalavęs ar provokavęs jį duoti už teisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus (BK 225 straipsnis 1 dalis) ar neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus (BK 225 straipsnis 2 dalis). Pagal BK 225 straipsnio 3 dalį, griežtesnė baudžiamoji atsakomybė taikoma valstybės tarnautojui ar prilygintam asmeniui, kuris savo ar kitų naudai, pats ar per tarpininką priėmė, pažadėjo ar susitarė priimti, reikalavo ar provokavo duoti didesnės nei 250 MGL (10000 Eur) dydžio vertės kyšį. Jeigu valstybės tarnautojas ar prilygintas asmuo priėmė, pažadėjo ar susitarė priimti, reikalavo ar provokavo duoti mažesnės nei 1 MGL (40 Eur) dydžio vertės kyšį, tai tokia jo padaryta veika pripažįstama baudžiamuoju nusižengimu. Šiame straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos kyšininkavimo esmę sudaro tai, kad valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo už veikimą ar neveikimą vykdant savo tarnybines pareigas iš kito asmens priima, pažada ar susitaria priimti, reikalauja duoti ir pan.) neteisėtą atlygį.

Svarbu paminėti, kad perkėlus Pamatinio sprendimo 2003/568/TVR nuostatas kyšininkavimu pagal BK laikomas ne tik kyšio paėmimas, reikalavimas ar provokavimas duoti kyšį, bet ir pažadas ar susitarimas priimti kyšį. Analizuodami teisės literatūrą galime rasti dviprasmiškų nuomonių dėl šio požymio įtvirtinimo. Pasak A. Abramavičiaus „<...> ar pats savaime pažadas priimti kyšį, po to apsigalvojus ir atsisakius jį priimti, yra tokio pavojingumo veika, kuri laikytina baigtu nusikaltimu, nepaliekant kaltininkui galimybės savanoriškai atsisakius pabaigti nusikaltimą išvengti baudžiamosios atsakomybės“¹⁵⁸. Pagal Pamatinio sprendimo 2003/ 568/TVR 9 straipsnį nacionalinis įstatymų leidėjas tokios veikos nekriminalizavimo išvengti negalėjo. Tačiau kaip pažymi profesorius, pažadas priimti kyšį galėjo būti vertinamas kaip rengimasis kyšininkauti ir pagal BK taip pat baudžiamas¹⁵⁹. Kita vertus, jei nacionalinis įstatymų leidėjas būtų įtvirtinęs BK nuostatą, kad baudžiamas ir rengimasis kyšininkauti, tada tokia nusikalstama veika turėtų būti pripažinta sunkiu arba labai sunkiu nusikaltimu, kai šiuo metu pagal BK 225 straipsnio 4 dalį asmens padaryta nusikalstama veika pripažįstama baudžiamuoju nusižengimu. Teismų praktikoje galime rasti nemažai baudžiamųjų bylų, kai asmuo buvo pripžintas kaltu už tai, kad susitarė priimti kyšį. Kaip

¹⁵⁸ Abramavičius ir kt., „Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos baudžiamosios teisės specialiosios dalies institutams“, *supra note*, 6:172.

¹⁵⁹ *Ibid.*

pavyzdžiui baudžiamojoje byloje Nr. 1-148-397/2014¹⁶⁰ teismas pripažino kaltu asmenį pagal BK 225 straipsnį 2 dalį. Byloje asmuo buvo nuteistas už tai, kad būdamas valstybės tarnautoju ir vykdydamas suteiktus įgaliojimus sustabdęs automobilį ir nustatęs, kad jį vairavęs asmuo – neturi teisės vairuoti transporto priemonės, už tai kad nefiksuoti administracinio nusižengimo susitarė netiesiogiai per kitą asmenį priimti kyšį. Kitoje baudžiamojoje byloje¹⁶¹ asmuo buvo pripažintas kaltu taip pat pagal BK 225 straipsnio 2 dalį, tik šioje byloje asmuo nuteistas už tai, kad būdamas valstybės tarnautoju, savo direktoriaus naudai, susitarė priimti kyšį, pažadėdamas, kad bus sudarytos išskirtinės sąlygos įmonei laimėti jų organizuotame viešajame pirkime. Skirtumas tarp šių bylų yra toks, kad pirmoje byloje asmuo susitarė netiesiogiai priimti kyšį, t.y. per kitą asmenį, bet savo naudai, o antroje analizuotoje byloje asmuo ne savo naudai, bet tiesiogiai tarėsi priimti kyšį. Taigi, kaip matome Pamatinio sprendimo 2003/568/TVR perkeltos nuostatos veikia ir praktiškai.

Toliau analizuojant į BK 225 straipsnį perkeltas Pamatinio sprendimo 2003/568/TVR nuostatas, pastebėtina tam tikrų teisinio reguliavimo nesutapimų su reikalavimais įtvirtintais Pamatiniame sprendime. Pavyzdžiui, Pamatiniame sprendime 2003/568/TVR 2 straipsnyje išsamiai yra reglamentuojama, už ką pareigūnas ar asmuo, dirbantis privačioje įmonėje prašo, žada priimti ar priima atlygį: pareigūnas tai daro už teisėtą ar neteisėtą veikimą arba neveikimą einant pareigas arba atliekant funkcijas, dėl kurio yra pažeidžiamos tarnybinės pareigos, o asmuo dirbantis privačioje įmonėje, bent už veikimą arba neveikimą pažeidžiant įstatymuose numatytas pareigas arba atitinkamas profesines taisykles ar nurodymus. BK 225 straipsnyje nacionalinis įstatymų leidėjas pasirinko naudoti lakoniškesnę formuluotę „<...> už teisėtą ar neteisėtą veikimą arba neveikimą vykdant įgaliojimus“. Pasak profesoriaus A. Abramavičiaus teisingam veikos kvalifikavimui nacionalinis įstatymų leidėjas apibrėždamas kyšininkavimo požymius turėtų nurodyti, kad kaltininkas pirmiausia pažeidžia savo tarnybines pareigas, nors ir tokios formuluotės nenurodymas dar nereiškia, kad BK 225 straipsnyje teisinis reguliavimas neatitinka Pamatiniame sprendime 2003/568/TVR įtvirtintų reikalavimų.¹⁶²

Baudžiamoji atsakomybė už aktyviąją korupciją, kaip ji suprantama ES teisės aktuose, yra reglamentuota BK 227 straipsnyje (papirkimas). Pagal šį straipsnį baudžiamoji atsakomybė yra numatyta už valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens papirkimą, kuris pasireiškia tiesioginiu arba netiesioginiu pasiūlymu, pažadu, susitarimu duoti kyšį arba kyšio davimu už

¹⁶⁰ „2014 m. gegužės 15 d. Kauno apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-148-397/2014“, žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d. <https://e-teismai.lt/byla/152517819154243/1-148-397/2014>

¹⁶¹ „2020 m. gruodžio 21 d., Šiaulių apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-106-282/2020“, Infolex praktika, žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d. <http://www.infolex.lt/skaitykla.mruni.eu/tp/1950354>

¹⁶² Abramavičius ir kt., „Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos baudžiamosios teisės specialiosios dalies institutams“, *supra note*, 6:173

veikimą arba neveikimą vykdant įgaliojimus. BK suformuluotos papirkimo sudėties objektyvieji požymiai iš esmės sutampa su ES teisės aktų reikalavimais.

Atkreiptinas dėmesys tik į tai, kad BK 227 straipsnio 6 dalyje yra numatyta galimybė atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, tais atvejais jeigu kyšio iš jo buvo reikalaujama, provokuojama jį duoti, ir jis pasiūlęs, pažadėjęs arba davęs kyšį, per įmanomai trumpiausią laiką, bet ne vėliau negu iki jo pripažinimo įtariamuoju, savanoriškai apie tai pranešė teisėsaugos institucijai, taip pat jeigu kyšį jis pažadėjo duoti ar davė su teisėsaugos institucijos žinia. 1997 m. ES Konvencijoje bei Pamatiniame sprendime 2003/567/TVR apie tokią atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės galimybės nieko neparasyta. Taigi, gali kilti klausimas ar toks esamas teisinis reguliavimas atitinka ES teisės aktų reikalavimus. Autores nuomone, valstybės narės gali savo nacionaliniuose įstatymuose numatyti asmens nuo baudžiamosios atsakomybės už papirkimą atleidimo pagrindus, svarbiausia įvertinti ar ES teisės aktų reikalavimai sutampa su nacionaliniuose įstatymuose aprašytais nusikalstamų veikų požymiais.

Kalbant apie teisinį reguliavimą susijusį su korupciją privačiame sektoriuje, 2011 m. Europos Komisija pripažino, kad Lietuva dar nėra įvykdžiusi Pamatinio sprendimo 2 straipsnyje numatytos aktyviosios ir pasyvosios korupcijos privačiame sektoriuje kriminalizavimo pareigos. Šiai dienai situacija nepasikeitė, tai pagrindžia ir tai, kad Pamatiniame sprendime 2003/567/TVR yra nurodyta, kad pasyvosios korupcijos subjektams priskirti visus be išimties privačioje įmonėje tiek *dirbančius* (pavyzdžiui valytoją ar apsaugininką), tiek ir *vadovaujančius* asmenis. Tuo tarpu BK 230 straipsnyje 3 dalyje numatomi alternatyvūs požymiai, kurių neatitinkantys subjektai baudžiamojon atsakomybėn negali būti patraukti. Vertinant tokį skirtingą teisinį reguliavimą, nesunku surasti pavyzdžių, kai ES teisės akte veika turėtų būti kriminalizuota, o BK tai neužtraukia baudžiamosios atsakomybės. Pavyzdžiui įmonėje dirbantis techninis darbuotojas piktnaudžiaudamas suteiktu pasitikėjimu ir naudodamasis turimu priėjimu prie paperkantį asmenį dominančių dalykų, už kyšį sunaikina tam tikrus dokumentus, pagal Pamatinio sprendimo 2003/568 reikalavimus tokia veika turėtų būti kriminalizuota, bet pagal šiuo metu galiojantį BK už tokią padarytą veiką baudžiamoji atsakomybė nenumatyta.¹⁶³

2.3. Tarptautinę teisinę pagalbą užtikrinantys teisės aktai baudžiamosiose bylose

Ankstesniuose skyriuose Autorė atliko perkeltų ES teisės aktų į LR BK Specialiąją dalį analizę. Apžvelgiant LR BK Bendrojoje dalyje įgyvendinamus ES teisės aktus, galime išskirti BK 9¹ straipsnį, kuriame reglamentuoti klausimai susiję su asmens perdavimu kitai valstybei pagal Europos arešto orderį (toliau – EAO). Šio straipsnio kilmė yra susijusi būtent su 2002 m.

¹⁶³ Kristina Ambrazevičiūtė, Eglė Kavoliūnaitė ir Petras Ragauskas, *Atsakomybės už korupciją privačiame sektoriuje teisinis reguliavimas: mokslo studija*, (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2018), 11-14.

birželio 13 d. Europos Sąjungos Tarybos priimtu pagrindų sprendimo 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir valstybių narių tarpusavio perdavimo procedūrų įgyvendinimu. Pagrindų sprendimu buvo siekta įdiegti greitesnį, efektyvesnį tarptautinį teisinį bendradarbiavimą perduodant kitai valstybei asmenis baudžiamajam persekiojimui arba bausmei atlikti¹⁶⁴. Šio ES teisės akto nuostatos pateikia valstybėms narėms Europos arešto orderio apibrėžimą ir įpareigoja jį vykdyti, remiantis tarpusavio pripažinimo principu, tačiau palieka pareigą gerbti pagrindines teises ir teisinius principus, įtvirtintus ES sutarties 6 straipsnyje¹⁶⁵. Svarbu paminėti, kad EAO yra vienas pirmųjų baudžiamosios teisės instrumentų, kuriuo pradėtas taikyti abipusio pripažinimo principas.

Kaip jau buvo minėta nacionalinis įstatymų leidėjas Pagrindų sprendimo nuostatas perkėlė į LR BK 9¹ straipsnį, kuriame detalizavo EAO sprendimo priėmimo procedūrą, taip pat nurodė atvejus, kada asmuo motyvuotu teisminės institucijos sprendimu gali būti neperduodamas pagal EAO bei klausimus susijusius su asmenų procesinėmis teisėmis ir nuosprendžių tarpusavio principo taikymu skiriant laisvės atėmimo bausmes. 2020 m. Generalinės prokuratūros ataskaitoje pažymima, kad iš gautų 192 (2019 m. – 286) prašymų išduoti EAO ar arešto orderį (siekiant perimti asmenį iš Islandijos ar Norvegijos) buvo patenkinta 170 prašymų¹⁶⁶. Tai parodo, kad nors ir praėjus septyniolikai metų nuo EAO instituto įgyvendinimo pradžios LR, tai nebuvo tiesiog teorinis ES teisės akto nuostatų perkėlimas į nacionalinę baudžiamąją teisę.

Atkreiptinas dėmesys, kad Pagrindų sprendime dėl EAO preambulės 8 punkte nurodyta, kad sprendimams dėl EAO vykdymo turi būti taikoma pakankama kontrolė, tai reiškia, kad sprendimą dėl asmens perdavimo priima teisminė institucija. Pagrindinės su EAO išdavimu ir vykdymu susijusios taisyklės yra įtrauktos į Baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 73 straipsnio 1 dalį, kuriame nurodyta, kad EAO išduoda viena iš dviejų institucijų: jeigu EAO yra susijęs su siekiu patraukti baudžiamojon atsakomybėn, jį išduoda Generalinė prokuratūra, remdamasi išankstine teismo nutartimi dėl asmens suėmimo. Jeigu EAO yra išduodamas dėl laisvės atėmimo bausmės įvykdymo, jį išduoda apygardos teismas. Anksčiau pastarojo tipo EAO išduodavo Teisingumo ministerija. 2016 m. ES Teisingumo teismas svarstė kreipimąsi dėl prejudicinio sprendimo, gautą iš Amsterdamo apygardos teismo, kuris iškelė klausimą dėl 2013

¹⁶⁴ „Tarybos pagrindų sprendimas 2002 m. birželio 13 d. dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (2002/584/TVR)“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. balandžio 6 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002F0584&from=LT>

¹⁶⁵ *Ibid.*, 1 str.

¹⁶⁶ „Lietuvos Respublikos Prokuratūros veiklos 2020 metais ataskaita Nr. 17.9.-1921“, 22, žiūrėta 2021 m. balandžio 7 d., https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2021/03/2_prokuraturos-veiklos-2020-m.-ataskaita-2021-03-01-nr.-17.9.-1921-03-30.pdf

m. LR Teisingumo ministerijos išduoto EAO. ESTT byloje C-477/16¹⁶⁷ nurodė, kad valstybės narės turi vykdyti tik Europos arešto orderį, kuris yra „teismo sprendimas“ ir kurį išduoda „*teisminė institucija*“, kaip apibrėžta pamatinio sprendimo 6 straipsnyje. Todėl vykdomosios valdžios organo, kaip šiuo atveju LR Teisingumo ministerijos paskyrimas veikti kaip teisminė institucija prieštarauja Pagrindų sprendime nurodytomis nuostatomis. Teismas taip pat pabrėžė, kad Pagrindų sprendimo 6 straipsnio 1 dalyje vartojama sąvoka „*teisminė institucija*“ yra savarankiška ES teisės sąvoka ir ji apima ne tik valstybės narės teisėjus ar teismus, bet ir institucijas, dalyvaujančias vykdamas tos valstybės narės baudžiamąjį teisingumą, skirtingai nuo vykdomajai valdžiai priskirtinų ministerijų ar policijos institucijų. Nors Lietuva teigė, kad Teisingumo ministerija yra išduodančioji institucija tik tais atvejais, kai vykdo teismo sprendimus ir kurie yra teisiškai privalomi. Tačiau ESTT nusprendė, kad nors Teisingumo ministerija veikia teismo prašymu, ji vis tiek turi labai plačią diskreciją išduodant EAO. Pavyzdžiui, ji vertina būtinų sąlygų išduoti orderį buvimą, atsižvelgia proporcingumo principo laikymąsi ir priima galutinį sprendimą dėl EAO. Taigi, ESTT konstatavo, kad Teisingumo ministerija būdama LR vykdomosios valdžios dalimi, negalėjo būti paskirta EAO „*išduodančia teismine institucija*“ ir kad jos sprendimai išduoti EAO negalėjo būti laikomi „*teismo sprendimais*“. Taip pat nurodė, kad valstybės narės privalo užkirsti kelią vykdomųjų institucijų dalyvavimui priimant sprendimus dėl EAO išdavimo¹⁶⁸. 2019 m. ESTT byloje¹⁶⁹ dar labiau patikslino, kas gali išduoti EAO. 2014 m. balandžio 18 d., remiantis Lietuvos generalinio prokuroro išduotu EAO buvo prašoma perduoti Lietuvos Respublikos pilietį P.F., siekiant vykdyti baudžiamąjį persekiojimą dėl 2012 m. jo padarytų veikų, kvalifikuojamų kaip plėšimas panaudojant šaunamąjį ginklą. Asmuo dėl kurio buvo išduotas EAO Airijos aukštajam teismui pateikė skundą, ginčydamas EAO galiojimą, remdamasis tuo, kad Lietuvos generalinis prokuroras nėra „*teisminė institucija*“, kaip tai suprantama pagal Pagrindų sprendimo 6 straipsnio 1 dalį. Airijos aukštasis teismas dėl šio klausimo išsprendimo pateikė ESTT prašymą priimti prejudicinį sprendimą, siekdamas išsiaiškinti, ar Lietuvos generalinis prokuroras laikytinas „*teismine institucija*“ pagal Pagrindų sprendimą. ESTT šioje byloje remdamasis ankstesnėje analizuotoje byloje priimta praktika konstatavo, kad atsižvelgiant į tai, kad LR generalinis prokuroras yra struktūriškai nepriklausomas nuo teisminės valdžios, turi kompetenciją vykdyti

¹⁶⁷ „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2016 m. lapkričio 10 d. sprendimas byloje Nr. C-477/16 Openbaar Ministerie prieš Ruslaną Kovalkovą“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. balandžio 7 d, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:62016CN0477&from=LT>

¹⁶⁸ Saulė Milčiuvienė, Edita Gruodytė „The Influence of the Court of Justice of the European Union on the Issuance of European Arrest Warrants in Lithuania“, *Baltic Journal of Law & Politics*, (12, Nr. 2, 2019), 105, <https://sciendo.com/article/10.2478/bjlp-2019-0013>

¹⁶⁹ „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2019 m. gegužės 27 d. sprendimas byloje Nr. C-509/18“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. balandžio 8 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:62018CJ0509&from=GA>

baudžiamąjį persekiojimą ir kurio statusas šioje valstybėje narėje užtikrina jam nepriklausomumą nuo vykdomosios valdžios išduodant EAO, šioje byloje turėjo kompetenciją išduoti EAO. Taigi, kaip galime matyti šie ESTT sprendimai pakeitė LR nacionalinę teisę ir EAO išduoti gali apygardos teismai bei generalinis prokuroras.

Toliau analizuojant ES teisės aktų įtaką BK 9¹ straipsniui, svarbu paminėti dar vieną pamatinį sprendimą¹⁷⁰. Nacionalinis įstatymų leidėjas remdamasis šio pamatinio sprendimo nuostatomis sustiprino asmenų procesines teises bei skatino tarpusavio pripažinimo principo taikymą sprendimams, priimtiems atitinkamam asmeniui asmeniškai nedalyvavus teisminiame nagrinėjime, o tiksliau – išplėtė LR BK 9¹ straipsnio 5-ąją dalį ir patikslino atvejus, kada LR pilietis ar užsienietis dėl kurio yra išduotas EAO nors ir asmeniškai nedalyvavo teismo nagrinėjimo procese, po kurio buvo priimtas sprendimas paskirti su laisvės atėmimu susijusią bausmę, gali būti perduodamas EAO išdavusiai valstybei¹⁷¹. Paskutinis padarytas pakeitimas BK 9¹ straipsnyje remiantis Pamatinio sprendimo nuostatomis, tai įtvirtinta norma, kad jeigu EAO išduotas baudžiamojo persekiojimo tikslais LR pilietis ar nuolat LR gyvenantis asmuo gali būti perduodamas su sąlyga, kad asmuo, dėl kurio Europos arešto orderį išdavusi valstybė priėmė nuosprendį, bus grąžintas į Lietuvos Respubliką atlikti jam paskirtą su laisvės atėmimu susijusią bausmę, jeigu to prašytų perduotasis asmuo arba to pareikalautų Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra. Remiantis šiais įstatymų pakeitimais, Lietuvos apeliacinis teismas pasinaudojo priimdamas sprendimą byloje Nr. 1N-5-1076/2019¹⁷² konstatuodamas, kad Vilniaus apygardos teismas nagrinėdamas bylą nepasisakė dėl Pamatinio sprendimo įgyvendinamos nuostatos BK 9¹ straipsnio 7 dalyje, ir todėl nurodė pakeisti Vilniaus apygardos teismo 2019 m. vasario 28 d. priimtą nutartį, papildomai nustatant sąlygą, kad perduotas Vokietijos Federacinei Respublikai baudžiamajam persekiojimui Lietuvos Respublikos pilietis M. K., Vokietijos Federacinėje Respublikoje priėmus nuosprendį, privalo būti grąžintas į Lietuvos Respubliką atlikti jam paskirtą su laisvės atėmimu susijusią bausmę, jeigu to prašytų M. K. arba to pareikalautų Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra. Taigi, kaip galime matyti Lietuvos apeliacinis teismas priimdamas sprendimą tiesiogiai taikė ir perkeltas Pamatinio sprendimo nuostatas.

¹⁷⁰ „Tarybos pamatinis sprendimas 2009/299/TVR 2009 m. vasario 26 d., iš dalies keičiantis Pamatinius sprendimus 2002/584/TVR, 2005/214/TVR, 2006/783/TVR, 2008/909/TVR ir 2008/947/TVR“, EUR –Lex, žiūrėta 2021 m. balandžio 9 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009F0299&from=LT>

¹⁷¹ „Tarybos pamatinio sprendimo 2009/299/TVR ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 9¹ straipsnio ir kodekso priedo pakeitimo ir papildymo įstatymo bei Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 66, 67, 69¹, 71¹, 73, 365¹ straipsnių pakeitimo ir papildymo ir kodekso priedo papildymo įstatymo projektų atitikties lentelė“ ,LRS , žiūrėta 2021 m. balandžio 9 d. <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAPIS.143458?positionInSearchResults=2&searchModelUID=abefab3-7d79-4f1d-ad7d-adf7c7e64c7d>

¹⁷² „2019 m. kovo 26 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-5-1076/2019“, žiūrėta 2021 m. balandžio 9 d., <https://eteismai.lt/byla/94650968884403/1N-5-1076/2019?word=bpk%20158>

Analizuojant teismų praktiką galime išvelgti ne tik teigiamų bet ir kritikuotinų įgyvendinamo EAO instituto taikymo aspektų. Kaip galime matyti tiek Pagrindų sprendimo 2 straipsnio 1 dalyje, tiek BK 9¹ straipsnio 1 -2 dalyje yra nurodoma, kad EAO gali būti išduotas už veiką, baustina pagal išduodančios valstybės narės teisę laisvės atėmimo bausme arba įkalinimu, kurio ilgiausias terminas – bent 12 mėnesių, arba, kai bausmė arba sprendimas dėl įkalinimo jau yra priimtas – bent keturi mėnesiai. Tačiau Lietuvos teismų praktikoje galime pastebėti, kad teismai nesilaiko šių įtvirtintų nuostatų ir EAO išduoda už mažiau pavojingas nusikalstamas veikas. Pavyzdžiui 2006 m. gegužės 17 d. Lietuvos apeliacinis teismas perdavė asmenį Ispanijos Karalystei dėl 50 eurų suklastoto banknoto realizavimo; 2014 m. balandžio 14 d. – už 190 eurų vertės dviračio pagrobimą ir pan¹⁷³. Šią problemą taip pat pažymi ir 2020 m. gruodžio 8 d. Europos Parlamentas savo pranešime dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos įgyvendinimo, nurodydamas, kad kai kurios valstybės narės EAO išduoda už nesunkius nusikaltimus¹⁷⁴. Taigi, Autorės nuomone siekiant išspręsti šią problemą būtina peržiūrėti Pagrindų sprendimo nuostatas ir minimalią laisvės atėmimo bausmę didinti bent iki trejų metų.

Teisinėje literatūroje galime rasti taip pat įgyvendinamo EAO instituto kritikuotinų aspektų. Baudžiamosios teisės profesorius G. Švedo nuomone tai, kad Pagrindų sprendimo 2 straipsnyje yra nurodytos papildomos nusikalstamos veikos, kurios nėra reglamentuotos BK prieštarauja konstituciniams asmenų lygybės prieš įstatymą ir teisėtų lūkesčių principui. Todėl Lietuva siekdama tinkamai įgyvendinti ES teisės aktų reikalavimus ir kartu nepažeisti Konstitucijos nuostatų privalo numatyti baudžiamąją atsakomybę bent jau už tas veikas, kurios šiuo metu yra neuždraustos Lietuvoje, tačiau numatytos Pagrindų sprendime, kaip pavyzdžiui neteisėta prekyba hormoninėmis ir kitomis augimo skatinimo medžiagomis.¹⁷⁵

Taigi, apibendrinant galime teigti, kad ES antrines teises aktai reglamentuoja ir kai kuriuos baudžiamosios teisės bendrosios dalies klausimus, pavyzdžiui, asmens išdavimą pagal Europos arešto orderį. EAO reglamentuojantys ES teisės aktai buvo perkelti į Lietuvos teisę įtraukiant pagrindines su EAO susijusias nuostatas į BK ir BPK. Apžvelgiant teismų praktiką bei teisinę literatūrą galime pažymėti, kad EAO instituto įtvirtinimas turi ne tik teigiamų bet ir kritikuotinų aspektų. Analizuojant Lietuvos teismų praktiką pastebima, kad EAO išduodamas už mažiau pavojingas nusikalstamas veikas taip pažeidžiant Pagrindų sprendime nurodytas

¹⁷³ Gabrielė Surplytė, Greta Grinevičiūtė, „Europos Sąjungos teisės įtaka nacionalinei baudžiamajai teisei“, *Teisės mokslų pavasaris: Vilniaus universiteto teisės fakulteto studentų mokslinė draugija*, (Vilnius: Vilniaus universitetas, 2018), 137, <https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2018/09/TM-pavasaris-2018-elektroninis-PDF.pdf>

¹⁷⁴ „2021 m. sausio 20 d., Europos Parlamento rezoliucija „Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos įgyvendinimas““ (2019/2207(INI)), 4, žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d., https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0248_LT.html

¹⁷⁵ Švedas, „Europos Sąjungos baudžiamoji teisė ir jos įtaka Lietuvos baudžiamosios teisės bendrosios dalies institutams“, *supra note*, 6:156.

nuostatas. Teisinėje literatūroje pažymima tai, kad LR BK nėra numatytos visos nusikalstamos veikos, kurios yra nurodytos Pagrindų sprendimo 2 straipsnyje ir tokiu būdu yra pažeidžiami konstituciniams asmenų lygybės prieš įstatymą ir teisėtų lūkesčių principai. Todėl nacionalinis įstatymų leidėjas siekiant išspręsti šią problemą privalo kriminalizuoti veikas nurodytas Pagrindų sprendimo 2 straipsnyje.

Taigi, apibendriant atliktą ES teisės aktų analizę galime teigti, kad vertinant įgyvendinamų ES teisės aktų įtaką Lietuvos baudžiamajai teisei bei sprendžiant klausimą ar tinkamai nacionalinis teisės aktas yra suderintas su ES teisės akto nuostatomis būtina įvertinti ne tik atskirų nacionalinio baudžiamojo įstatymo normų tekstą, bet ir normų visumą, taip pat ir teismų praktiką.¹⁷⁶ Baudžiamosios teisės doktrinoje pabrėžiama, kad toks ES teisės aktų įgyvendinimo vertinimas yra svarbus tuo, kad tai yra esminis pasitikėjimą ES veiksmams baudžiamosios teisės srityje, kurie turi būti tiksliai pagrįsti skatinantis dalykas.¹⁷⁷

¹⁷⁶ Švedas, *supra note*, 83: 48-49,

¹⁷⁷ *Ibid*, 41.

3. TEISĖ KREIPTIS DĖL PREJUDICINIO SPRENDIMO KAIP NUOSEKLIOS ES BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS AIŠKINIMO UŽTIKRINIMO GARANTAS

Analizuojant ES baudžiamosios teisės kompetencijos raidą Autorė pirmajame skyriuje pažymėjo, kad po Lisabonos sutarties įsigaliojimo ir pasibaigus pereinamojo laikotarpio terminui ES baudžiamosios teisės kontekste ESTT palaipsniui įgyja vis svarbesnį vaidmenį aiškindamas šioje teisės srityje priimtus ES teisės aktus ar tikrindamas jų teisėtumą. SESV 267 straipsnio 2 dalyje taip pat yra nurodyta, kad nacionaliniai teismai nagrinėjantys baudžiamąją bylą, manydami, kad sprendimui priimti reikia ES teisės akto, susijusio su laisvės, saugumo ir teisingumos sritimis, nuostatų išaiškinimo ar iškilus abejonei dėl paties ES teisės akto teisėtumo, gali pasinaudoti galimybe pradėti bendradarbiauti su ESTT ir kreiptis į jį su prašymu priimti prejudicinį sprendimą¹⁷⁸. Kalbant apie Lietuvos teisinį reguliavimą, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo¹⁷⁹ 40¹ straipsnyje yra nurodyta, kad teismas, kai jam taikant Europos Sąjungos teisės normą iškyla klausimas dėl jos aiškinimo ar galiojimo, gali kreiptis į Teisingumo Teismą prašydamas jo priimti prejudicinį sprendimą. To paties straipsnio 2 dalyje yra numatyta pareiga Lietuvos Aukščiausiajam Teismui, Lietuvos Vyriausiajam Administraciniam Teismui, taip pat teismui, kuris nagrinėjamoje byloje yra paskutinė instancija, kreiptis į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo iškilus Sąjungos teisės aiškinimo ar galiojimo klausimui. LR BPK 234 straipsnio 5 dalyje 4 punkte numatyta, kad bylos nagrinėjimas yra atidedamas kreipiantis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą. BPK 381 straipsnyje numatyta galimybė kasacinės instancijos teisme atidėti bylos nagrinėjimą kreipiantis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo. Todėl Autorė atskleidžiant ES teisės įtaką nacionalinei baudžiamajai teisei, pasirinko taip pat išanalizuoti ESTT priimtus prejudicinius sprendimus baudžiamosios teisės srityje.

Prieš pradėdant nagrinėti ESTT priimtus prejudicinius sprendimus svarbu pažymėti, kad ESTT priimtas prejudicinis sprendimas yra privalomas ne tik tiems teismams, kurie kreipėsi dėl prejudicinio sprendimo, tačiau ir kitų valstybių narių teismams. Todėl prejudicinio sprendimo institutas yra labai svarbus užtikrinant vienodą bei nuoseklią ES teisės aiškinimą visose valstybėse narėse.¹⁸⁰

3.1. Praktinis Lietuvos Respublikos teismų teisės kreiptis į ETT realizavimas

¹⁷⁸ Prapiestytė „Baudžiamoji teisė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo prejudicinio sprendimo priėmimo procese“, *supra note*, 9:116.

¹⁷⁹ „Lietuvos Respublikos teismų įstatymas“, LRS, žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5825/asr>

¹⁸⁰ Milčiuvienė, *supra note*, 66:39.

Lietuvos Respublikos teismai nuo 2004 m. iki 2016 m. pateikė 37 prašymus ESTT dėl prejudicinio sprendimo¹⁸¹. Tačiau tik vienas iš jų buvo pateiktas nagrinėjant baudžiamąją bylą. Panevėžio apygardos teismas nagrinėdamas baudžiamąją bylą, kurioje E.B buvo kaltinamas neteisėtu kanapiu auginimu, kreipėsi į ETT su prašymu išaiškinti ar LR BK 265 straipsnis, kuris numato baudžiamąją atsakomybę už visų be išimties kanapių auginimą, nepriklausomai nuo veikliosios narkotinės medžiagos jose kiekio, toje dalyje prieštarauja ES norminiams aktams?¹⁸² Nes pagal 2003 m. rugsėjo 29 d. Europos Tarybos reglamento Nr. 1782/2003, nustatančio bendrąsias tiesioginės paramos schemų pagal bendrą žemės ūkio politiką taisykles ir nustatančio tam tikras paramos schemas ūkininkams, 52 straipsnį leidžiama auginti kanapes, kai tetrahidrokanabinolio kiekis neviršija 0,2 procentų¹⁸³. Prieš tai Rokiškio rajono apylinkės teismas buvo priėmęs išteisinamąjį nuosprendį motyvuodamas tuo, kad E.B. nepadarė veikos, turinčios nusikalstamos veikos požymių. ETT prejudiciniame sprendime nurodė, kad Bendrijos teisė draudžia valstybės narės teismui taikyti nacionalinės teisės aktą, kuriuo pažeidžiant atitinkamą Tarybos reglamentą, draudžiama auginti ir laikyti šiame reglamente nurodytas pluoštines kanapes, kurioms taikomos Bendrijos tiesioginės paramos schemos pagal bendrą žemės ūkio politiką¹⁸⁴. Panevėžio apygardos teismas, remdamasis ETT sprendimu, paliko galioti Rokiškio rajono apylinkės teismo išteisinamąjį nuosprendį. Taigi, šis ETT priimtas prejudicinis sprendimas yra puikus pavyzdys, kad nors ir tiesioginis ES teisės taikymas nebūdingas baudžiamajai teisei, bet tai nereiškia, kad nėra galimas tiesioginis ES teisės taikymas baudžiamosiose bylose.

3.2. Praktinis valstybių narių teismų teisės kreiptis į ETT realizavimas

Apžvelgiant kitų valstybių narių teismų ETT pateiktus prašymus priimti prejudicinius sprendimus, nagrinėjant baudžiamąsias bylas, Autorė šiame skyriuje pasirinko išskirti priimtus sprendimus, kurie turi didžiausią įtaką kuriant nuoseklią baudžiamąją teisę nacionaliniu lygiu.

Kalbant apie baudžiamąsias sankcijas dar 1989 m. rugsėjo 21 d. ETT byloje C-68/88 *Komisija prieš Graikiją*¹⁸⁵ priėmė svarbų sprendimą. Nagrinėjant bylą buvo nustatyta, kad dvi kukurūzų siuntos, kurios buvo importuotos iš Jugoslavijos į Graikiją ir vėliau pervežamos į

¹⁸¹ „Lietuvos teismų prašymai priimti prejudicinį sprendimą“, žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d. <https://www.teismai.lt/lt/europos-sajungos-teisingumo-teismo-praktika/lietuvos-teismu-prasymai-priimti-prejudicini-sprendima/2348>

¹⁸² „Europos Teisingumo Teismo 2008 m. liepos 11 d. sprendimas byloje Nr. C-207/08 Edgar Babanov“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:62008CB0207&from=EN>

¹⁸³ „Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1782/2003 2003 m. rugsėjo 29 d., nustatantis bendrąsias tiesioginės paramos schemų pagal bendrą žemės ūkio politiką taisykles ir nustatantis tam tikras paramos schemas ūkininkams“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:02003R1782-20100101&from=GA>

¹⁸⁴ „Teisingumo Teismo sprendimas byloje Nr. C-207/08“, *op cit.*

¹⁸⁵ „Teisingumo Teismo sprendimas byloje Nr. C-68/88“, *supra note*, 29.

Belgiją, Graikijoje buvo deklaruotos kaip graikiškos kilmės ir dėl šios priežasties žemės ūkio rinkliava, kuri turėjo būti sumokėta, kai tik iš Jugoslavijos gabenami kukurūzai kirto Bendrijos sieną, nebuvo surinkta. Todėl Komisijai nesulaukus paaiškinimo dėl Graikijos padarytų tokių veiksmų, įskaitant ir sankcijų netaikymą šalims, kurios vengia mokėti importo mokesčius Bendrijai, Komisija remdamasi EEB sutarties 169 straipsniu (dabar – SESV 258 straipsnis) kreipėsi į ETT. Teismas išnagrinėjęs prašymą nurodė, kad Graikija ne tik pažeidė savo įsipareigojimus, bet ir išsamiau išaiškino EB sutarties 5 straipsnį (dabar - EB 10 straipsnį), pagal kurį valstybės narės yra įpareigosios imtis priemonių EB teisės veiksmingumui užtikrinti. Teismas išskyrė valstybių narių pareigą vienodai traktuoti ES ir nacionalinės teisės pažeidimus, paaiškindamas, kad Bendrijos teisės aktuose gali būti numatoma, kad vidaus baudžiamosios teisės nuostatos, skirtos apsaugoti tam tikrus nacionalinius interesus, turėtų būti taikomos ir atitinkamiems Bendrijos interesams apsaugoti, taip abejos nuostatos sujungiamos į vieną naują teisės aktą dėl nusikaltimo nustatymo. Tai reiškia, kad Bendrijos teisėje gali būti nustatyta, jog tam tikra elgsena turėtų būti laikoma nusikaltimu ir sankcijos už tokius pažeidimus turi būti efektyvios, teisėtos bei atgrasančios, tačiau tokiu būdu negalima brautis į valstybių narių kompetenciją skirti bausmes ir taikyti jas praktikoje¹⁸⁶. Taigi, apibendrinant galime teigti, kad šiame sprendime buvo įtvirtintos pagrindinės ES teisės sąvokos susijusios ir su baudžiamosios teisės nuostatų pasikeitimu nacionalinių valstybių teisinėse sistemose: asimiliacijos principas ir reikalavimas, kad už ES teisės pažeidimus bausmės būtų efektyvios, teisėtos bei atgrasančios. Taip pat ši byla įpareigojo valstybės narės būtent sankciju būdu užtikrinti tam tikrų ES teisės aktų įgyvendinimą.

Kita vertus ETT byloje C-387/02¹⁸⁷ konstatavo, kad tam tikrais atvejais, kai valstybės narės neperkelia ES teisės aktų nuostatų į nacionalinę teisę, valstybė narė privalo taikyti nacionalinę teisę ir ES teisės viršenybės principas negalioja. *Tribunale di Milano* (Milano teismas, Italija) nagrinėjo baudžiamąją bylą, kurioje Italijos ministras pirmininkas S.B. ir kiti asmenys buvo kaltinami teikę klaidingą informaciją apie įmonės finansinę atskaitomybę. Tuo pačiu metu Italija pakeitė savo BK ir pagal kurį S.B ir kitiems asmenims baudžiamoji atsakomybė už padarytus veiksmus nebuvo numatyta, tačiau iš esmės padaryti nusikaltimai buvo susiję su ES teisės aktuose numatytais valstybių narių įsipareigojimais. Todėl Milano teismas kreipėsi į ETT su prašymu išaiškinti ar naujos įtvirtintos nuostatos Italijos BK atitinka Bendrijos

¹⁸⁶ „2007 m. kovo 23 d., Europos Parlamento pranešimas dėl iš dalies pakeisto pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą (COM(2006)0168 – C6-0233/2005 – 2005/0127(COD)), žiūrėta 2021 m. balandžio 12 d., <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2007-0073+0+DOC+XML+V0//LT>

¹⁸⁷ „Europos Teisingumo Teismo sprendimas 2005 m. gegužės 31 d. sujungtose bylose Nr. C-387/02, C-391/02 ir C-403/02 Berlusconi ir kt.“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. balandžio 12 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:62002CJ0387>

teisės reikalavimą, kad sankcijos už Bendrijos teisės pažeidimus turi būti tinkamos. Teismas šioje byloje nusprendė, kad Italija privalo priiimti atsakomybę dėl ES teisės aktų neįgyvendinimo, tačiau teismas spręsdamas klausimą dėl baudžiamosios atsakomybės klausimo S.B. ir kitiems asmenims privalo remtis baudžiamosios teisės principais, t.y. švelnesnės bausmės taikymo atgaline data principu, tai reiškia, kad Milano teismas priiimdamas sprendimą turi remtis nacionaliniais įstatymais, nors ir jie yra nesuderinti su ES teisės aktų reikalavimais. Svarbu pabrėžti, kad valstybės narės šiuo ETT priimtu prejudiciniu sprendimu gali remtis tik nagrinėjant baudžiamąsias bylas, sprendžiant klausimą dėl atsakomybės pagal kitas teisės šakas šis sprendimas negalioja, nacionaliniai teismai priiimdami sprendimus turėtų remtis ES teisės aktais.

Baudžiamosios teisės principo „*ne bis in idem*“ taikymo aspektu reikšmingas 2016 m. birželio 29 d. ESTT sprendimas byloje Nr. C-486/14¹⁸⁸. Teisingumo Teismo buvo prašoma paaiškinti principo „*ne bis in idem*“ apimtį Šengeno erdvėje. Nagrinėjamu atveju Lenkijos piliečiui buvo iškelta baudžiamoji byla Vokietijoje ir jis apkaltintas sunkiu turto prievartavimu ir plėšimu šioje valstybėje¹⁸⁹. Tačiau P.K. iš Vokietijos paspruko į Lenkiją su nukentėjusiajam priklausiusiu automobiliu. Lenkijoje P. K. buvo sulaikytas, kad jam galėtų būti įvykdyta Lenkijoje kitoje byloje paskirta laisvės atėmimo bausmė. Lenkijos prokuratūra išsiaiškinusi, kad kaltinamasis yra padaręs nusikaltimą ir Vokietijoje pradėjo ikiteisminį tyrimą dėl turto prievartavimo ir plėšimo. Tačiau dėl to, kad kaltinamasis atsisakė duoti parodymus, o nukentėjusiojo ir liudytojo gyvenančių Vokietijoje, nebuvo galima apklausti ikiteisminį tyrimą nutraukė. Praėjus trims metams po ikiteisminio tyrimo nutraukimo Vokietijos prokuratūra išdavė dėl P.K. EAO, bet Lenkijos teismas atsisakė vykdyti EAO, nes byla buvo nutraukta. Vokietijos prokuratūra padavė skundą prašymą priiimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, o šis Teisingumo Teismo paprašė paaiškinti, ar, atsižvelgiant į tai, jog Lenkijos prokuratūros sprendimas buvo priimtas neatlikus išsamaus tyrimo, gali būti laikoma, kad kaltinamojo procesas buvo „galutinai baigtas“, kaip tai suprantama gal Konvencijos dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo 54 straipsnį, arba kaltinamasis buvo „galutinai išteisintas“, kaip tai suprantama pagal Pagrindinių teisių chartijos 50 straipsnį, todėl pagal principą „*ne bis in idem*“ draudžiama vykdyti naują baudžiamąjį persekiojimą dėl tų pačių veikų. Pirmiausia ESTT nurodė, kad principo „*ne bis in idem*“ tikslas yra užtikrinti, kad asmuo, kuris vienoje Šengeno valstybėje buvo nuteistas ir atliko paskirtą bausmę arba buvo galutinai išteisintas, galėtų laisvai judėti Šengeno erdvėje, nebijodamas persekiojimo dėl tų pačių veikų kitoje Šengeno valstybėje. Tačiau

¹⁸⁸ „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2016 m. birželio 29 d. sprendimas byloje Nr. C-486/14 Kossowski“, EUR-Lex, žiūrėta 2021 m. balandžio 12 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX%3A62014CJ0486>

¹⁸⁹ „Europos Teisingumo Teismo metinis pranešimas, 2016 Teisminė veikla“ 45, žiūrėta 2021 m. balandžio 12 d., https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2017-06/ra_2016_lt_web.pdf

šiuo principu nesiekama apsaugoti įtariamojo nuo galimos pareigos dalyvauti vykdant tolesnius tyrimus dėl tų pačių veikų keliose Šengeno valstybėse¹⁹⁰. Taigi, ESTT nurodė, kad nutarimas nutraukti baudžiamąjį persekiojimą ir galutinai baigti ikiteisminio tyrimo procedūrą (esant galimybei atnaujinti tyrimą arba panaikinti nutarimą) dėl asmens, negali būti principo „*ne bis in idem*“ taikymo tikslu laikomas galutiniu sprendimu.¹⁹¹

¹⁹⁰ „Europos Teisingumo Teismo metinis pranešimas, 2016 Teisminė veikla“ *supranote*, 189:46

¹⁹¹ „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas byloje Nr. C-486/14“, *supra note*, 188.

IŠVADOS

1. ES kompetenciją baudžiamosios teisės srityje realiai vertinti galima tik nuo Maastrichto sutarties įsigaliojimo, kuomet buvo sukurta trijų ramsčių sistema. Po Maastrichto sutarties įsigaliojimo buvo susitarta, kad tokie klausimai, kaip kova su tarptautinio masto sukčiavimu atvejais, neteisėta prekyba narkotikais, teisminis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose, muitinės bei policijos procedūrų derinimas, priklauso bendrai valstybių narių ir Sąjungos kompetencijai. Tačiau nors trečiasis ramstis iš esmės nustatė Sąjungos kompetenciją teisingumo ir vidaus reikalų srityse, įskaitant ir baudžiamuosius klausimus, tačiau teisinių prielaidų, kurios leistų priimti Europos Sąjungos teisės aktus, kuriais būtų nustatomi tam tikri nusikalstamų veikų apibrėžimai, sudėtyms ar tam tikros gairės dėl sankcijų, nebuvo numatyta.

2. Galimybė Europos Sąjungos lygiu daryti intervenciją į nacionalinę baudžiamąją teisę pirmą kartą buvo numatyta Amsterdamo sutartimi. Įsigaliojusi Amsterdamo sutartis visokeriopai sustiprino trečiojo ramsčio politiką, buvo suteiktos didesnes galimybes priimti baudžiamosios teisės priemonės, sustiprintas Europos Parlamento bei Komisijos vaidmuo teisėkūros procese. Taip pat sutartis išplėtė Europos Teisingumo Teismo kompetenciją, suteikdama valstybėms narėms galimybę pasirinkti ETT jurisdikciją ir prašyti Teismo priimti prejudicinius sprendimus dėl trečiojo ramsčio instrumentų teisėtumo ar išaiškinimo. Teisingumo Teismo priimti prejudiciniai sprendimai įteisino Europos Sąjungos kompetencija reikalauti, kad valstybės narės kriminalizuotų veikas, kurios pažeidžia Europos Bendrijų teisės reguliavimo sričiai priskiriamus interesus, taip pat ETT priimti sprendimai nubrėžė baudžiamosios teisės kompetencijos ribas tarp pirmojo ir trečiojo ramsčių.

3. Visiškai naują pagrindą ES kompetencijai baudžiamosios teisės srityje numatė Lisabonos sutartis, kuria buvo pakeista teisės aktų baudžiamosios teisės klausimais priėmimo procedūra, buvo nustatytas nebaigtinis nusikalstamų veikų sąrašas, kai ES gali imtis veiksmų siekiant vienodinti šalių narių baudžiamąją teisę.

4. Europos Sąjungos teisė Lietuvos baudžiamąją teisę gali įtakoti dviem būdais – teisėkūros ir teisiniu. Dažniausiai, yra taikomas teisėkūros būdas, kada ES teisės aktai įgyvendinami suderinus nacionalinio baudžiamojo įstatymo nuostatas su ES teisės aktų reikalavimais. Atlikus pasirinktinių perkeltų ES teisės aktų į LR BK išsamią analizę galime teigti, kad:

4.1. Įgyvendinus direktyvos 2008/99/EB dėl aplinkos apsaugos pagal baudžiamąją teisę nuostatas buvo kriminalizuotos naujos veikos už aplinkai padarytą žalą bei nustatytos atitinkamos sankcijos už padarytus nusikaltimus. Išanalizavus baudžiamosios teisės doktriną galime teigti, kad nacionalinis įstatymų leidėjas perkeldamas direktyvos 2008/99/ES nuostatas neįsigilino į baudžiamosios teisės principus. Šiuo metu galiojančiame LR BK dauguma nusikalstamų veikų sudėtyms už aplinkai padarytą žalą yra blanketinės, nusikalstamų veikų

aplinkai sudėtyse aprašyti požymiai yra vertinamieji, tai sukelia ne tik baudžiamojo įstatymo aiškumo, jo taikymo problemas, bet ir *ultima ratio* principo įgyvendinimo baudžiamajame įstatyme problemą.

4.2. Perkėlus direktyvos 2011/36/ES nuostatas, su prekyba žmonėmis susijusių nusikalstamų veikų kvalifikuojančiose sudėtyse numatyta baudžiamoji atsakomybė už prekybą žmonėmis sunkinančiomis aplinkybėmis, kuriomis laikomos veikos, kai veiką padarė valstybės tarnautojas ar viešojo administravimo funkcijas atliekantis asmuo, taip pat, kai buvo siekiama įgyti nukentėjusiojo asmens organų, audinių arba ląstelių. Kasacinės instancijos teismų praktikoje baudžiamųjų bylų susijusių su prekyba žmonėmis nagrinėjimas nėra dažnas atvejis, tačiau nepaisant to, teismas jau yra suformavęs, kai kuriuos šios normos taikymo standartus ir tai įtvirtinęs savo teisiniuose precedentuose. Dabartinis teisinis reguliavimas iš esmės užtikrina tinkamą 2011/36/ES direktyvos įgyvendinimą LR BK.

4.3. Įgyvendinus direktyvą 2011/93/ES, LR BK XXI skyriuje pakeisti tam tikrų nusikalstamų veikų sudėčių požymiai, bei įtvirtinama baudžiamoji atsakomybė už jaunesnio nei 16 metų asmens viliojimą. Tačiau Europos Komisija įvertinusi Direktyvos 2011/93/ES perkeltas nuostatas dar vis randa neatitikimų, todėl nacionaliniam įstatymų leidėjui tenka iš naujo peržiūrėti BK XXI skyriuje įtvirtintų nusikaltamų veikų sudėčių požymius ir juos atitinkamai pakeisti.

4.4. Perkėlus 2013/40/ES direktyvos dėl atakų prieš informacines sistemas nuostatas BK XXX skyriuje numatytuose straipsniuose buvo pakeisti nusikaltimų veikų sudėčių požymiai, taip pat numatytos atitinkamos sankcijos. Teismai priimdami sprendimus dėl numatytų nusikalstamų veikų BK XXX skyriuje remiasi ES teisės aktais perkeltais į šį skyrių ir tinkamai juos taiko ir aiškina.

4.5. Įgyvendinus 1997 m. ES Konvenciją dėl kovos su korupcija bei 2003 m. Pamatinį sprendimą 2003/568/TVR buvo įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už pasyviąją bei aktyviąją korupciją privačiame sektoriuje. Tačiau Lietuva šiuo metu dar nėra tinkamai reglamentavusi BK, pasyvosios ir aktyvosios korupcijos privačiame sektoriuje subjekto apibrėžimą.

4.6. ES antrines teises aktai reglamentuoja ir kai kuriuos baudžiamosios teisės bendrosios dalies klausimus, tarp jų - asmens išdavimą pagal Europos arešto orderį. Išanalizavus Lietuvos teismų praktiką bei baudžiamosios teisės doktriną galima daryti išvadą, kad kartais asmenys pagal Europos arešto orderį yra išduodami dėl mažiau pavojingų nusikalstamų veikų ir taip yra pažeidžiamos ES teisės aktų nuostatos susijusios EAO institutu įgyvendinimu, tačiau iš esmės dabartinis teisinis reguliavimas užtikrina tinkamą minėtų ES teisės aktų įgyvendinimą.

5. Išanalizavus Lietuvos teismų praktiką galime teigti, kad teismai vertinant padarytos nusikalstamos veikos motyvus bei tikslus, aiškindami kokiais atvejais atsiranda baudžiamoji

atsakomybė už padarytas nusikalstamas veikas, nevengia savo sprendimuose tiesioginių nuorodų į ES teisės aktus.

6. Valstybių narių teismų naudojimas galimybe kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl Europos Sąjungos teisės aktų priimtų baudžiamosios teisės srityje, aiškinimo ir taikymo, užtikrina tinkamą Europos Sąjungos teisės įgyvendinimą visose valstybėse narėse.

PASIŪLYMAI

1. Papildyti LR BK 270² straipsnį 3 dalimi, ir nurodyti taip: *„Šio straipsnio 1 dalyje numatyta veika yra nusikalstama ir tais atvejais, kai ji padaryta dėl **neatsargumo**“*.
2. Pakeisti Direktyvos 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos 8 straipsnį *„Valstybės narės, vadovaudamosi savo teisinės sistemos pagrindiniais principais, imasi reikiamų priemonių siekdamos užtikrinti, kad kompetentingos nacionalinės valdžios institucijos turėtų įgaliojimus netraukti **baudžiamojon atsakomybèn** prekybos žmonėmis aukų ir netaikyti joms sankcijų už dalyvavimą nusikalstamose veikose, kurias jie buvo priversti padaryti tiesiogiai dėl bet kurios iš jų atžvilgiu įvykdytų veikų, nurodytų 2 straipsnyje“*, ir nurodyti taip: *„Valstybės narės, vadovaudamosi savo teisinės sistemos pagrindiniais principais, imasi reikiamų priemonių siekdamos užtikrinti, kad kompetentingos nacionalinės valdžios institucijos turėtų įgaliojimus netraukti **atsakomybèn** prekybos žmonėmis aukų ir netaikyti joms sankcijų už dalyvavimą nusikalstamose veikose, kurias jie buvo priversti padaryti tiesiogiai dėl bet kurios iš jų atžvilgiu įvykdytų veikų, nurodytų 2 straipsnyje“*.
3. Patikslinti LR BK 230 straipsnyje kyšininkavimo ir papirkimo subjekto apibūdinimą, nurodant, taip: *„korupcijos privačiame sektoriuje subjektu laikomas kiekvienas privataus sektoriaus darbuotojas“*.
4. Pakeisti Tarybos pagrindų sprendimo 2002/584/TVR 2 straipsnio 1 dalį: *„Europos arešto orderis gali būti išduotas už veiką, baustiną pagal išduodančios valstybės narės teisę laisvės atėmimo bausme arba įkalinimu, kurio ilgiausias terminas – **bent 12 mėnesių**, arba, kai bausmė arba sprendimas dėl įkalinimo jau yra priimtas, – bent keturi mėnesiai“*, ir nurodyti taip: *„Europos arešto orderis gali būti išduotas už veiką, baustiną pagal išduodančios valstybės narės teisę laisvės atėmimo bausme arba įkalinimu, kurio ilgiausias terminas – **bent 3 metai** arba, kai bausmė arba sprendimas dėl įkalinimo jau yra priimtas, – bent keturi mėnesiai“*.
5. Papildyti LR BK straipsniu, kuriame būtų numatyta baudžiamoji atsakomybė **už neteisėtą prekybą hormoninėmis ir kitomis augimą skatinančiomis medžiagomis**.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai:

1. „1993 m. lapkričio 1 d., Europos Sąjungos sutartis“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. sausio 20 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A11992M%2FTXT>.
2. „1997 m. spalio 2 d. Amsterdamo sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos Sutartį, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. sausio 25 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A11997D%2FTXT>.
3. „Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. vasario 6 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT>.
4. „1995 m. lapkričio 27 d. Europolo konvencija“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. sausio 22 d. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:41995A1127\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:41995A1127(01)&from=EN)
5. „1998 m. sausio 23 d. Tarybos konvencija dėl muitinės administracijų tarpusavio pagalbos ir bendradarbiavimo, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. sausio 21 d. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:41998A0123\(01\)&from=LT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:41998A0123(01)&from=LT).
6. „1959 m. balandžio 20 d. Europos konvencija dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose“. LRS. Žiūrėta 2021 m. sausio 1 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.31313>.
7. „1970 m. gegužės 28 d. Europos konvencija dėl tarptautinio baudžiamųjų nuosprendžių pripažinimo“. LRS. Žiūrėta 2021 m. sausio 15 d.
8. „1972 m. gegužės 15 d. Europos konvencija dėl baudžiamojo proceso perdavimo Nr. 73“. LRS. Žiūrėta 2021 m. sausio 15 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.49154>.
9. „1985 m. birželio 14 d., Konvencija dėl Šengeno susitarimo sudaryto tarp Beniliukso ekonominės sąjungos valstybių, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Prancūzijos Respublikos Vyriausybių dėl laipsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo įgyvendinimo“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. sausio 17 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A42000A0922%2802%29>.
10. „1996 rugsėjo 27d . Konvencija dėl ekstradicijos tarp Europos Sąjungos valstybių narių, parengta remiantis Europos Sąjungos sutarties k.3 straipsniu“. LRS. Žiūrėta 2021 m.

- sausios 21 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.238098?jfwid=-bgd9aymlr>.
11. „1996 m. gruodžio 9 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 338/97 dėl laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos kontroliuojant jų prekybą. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. kovo 3 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:31997R0338&from=LT>
 12. „1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. kovo 3 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:31992L0043&from=LT>.
 13. „1979 m. balandžio 2., Tarybos direktyva (79/409/EEB) dėl laukinių paukščių apsaugos“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. kovo 3 d. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1979L0409:20081223:LT:PDF>
 14. „Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/99/EB 2008 m. lapkričio 19 d. dėl aplinkos apsaugos pagal baudžiamąją teisę“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. kovo 3 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0099&from=LT>.
 15. „Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TRV dėl nukentėjusiųjų padėties baudžiamosiose bylose (2001/220/TVR)“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. sausio 28 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001F0220&from=LT>.
 16. „Tarybos pamatinis sprendimas 2003/568/TVR 2003 m. liepos 22 d. dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. balandžio 4 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003F0568&from=LT>.
 17. „Tarybos pagrindų sprendimas 2002 m. birželio 13 d. dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (2002/584/TVR)“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. balandžio 6 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002F0584&from=LT>.
 18. „Tarybos pamatinis sprendimas 2009/299/TVR 2009 m. vasario 26 d., iš dalies keičiantis Pamatinius sprendimus 2002/584/TVR, 2005/214/TVR, 2006/783/TVR, 2008/909/TVR ir 2008/947/TVR“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. balandžio 9 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009F0299&from=LT>
 19. „2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos

- pamatinį sprendimą 2002/629/TVR“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. kovo 17 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0036>.
20. „Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1782/2003 2003 m. rugsėjo 29 d., nustatantis bendrąsias tiesioginės paramos schemų pagal bendrą žemės ūkio politiką taisykles ir nustatantis tam tikras paramos schemas ūkininkams“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:02003R1782-20100101&from=GA>.
21. „2020 m. liepos 24 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, „ES veiksmingesnės kovos su seksualine prievarta prieš vaikus strategija“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. kovo 26 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0607&from=LT>.
22. „2011 m. rugsėjo 20 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, *ES baudžiamosios teisės politikos kūrimas. Veiksmingo ES politikos įgyvendinimo užtikrinimas baudžiamosios teisės priemonėmis*“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. vasario 10 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0573&from=LT>.
23. „2021 m. sausio 20 d., Europos Parlamento rezoliucija „Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos įgyvendinimas““ (2019/2207(INI)). Žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0248_LT.html.
24. „2007 m. kovo 23 d., Europos Parlamento pranešimas dėl iš dalies pakeisto pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą (COM(2006)0168 – C6-0233/2005 – 2005/0127(COD)). Žiūrėta 2021 m. balandžio 12 d. <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2007-0073+0+DOC+XML+V0//LT>.
25. „1995 m. sausio 24 d. Konstitucinio teismo išvada „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtąjo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Žiūrėta 2021 m. vasario 27 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta422/content>.
26. „Lietuvos Respublikos Konstitucijos papildymas konstituciniu aktu „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 150 straipsnio papildomo įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2021 m. vasario 20 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.237876>.

27. „2006 m. gruodžio 21 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas“. Žiūrėta 2021 m. vasario 20 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta228/content>.
28. „2014 m. sausio 24 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos seimo statuto 170 straipsnio (2012 m. kovo 15 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRS. Žiūrėta 2020 m. vasario 20 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c96429c0854111e39d2dc0b0e08d5f21>.
29. „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“. LRS. Žiūrėta 2021 m. sausio 7 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555/asr>.
30. „Lietuvos Respublikos teismų įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5825/asr>.
31. „2011 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 256, 270 270¹, 271, 277¹ straipsnių pakeitimo, kodekso priedo papildymo ir kodekso papildymo 270² straipsniu įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2021 m. kovo 8 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.415778>.
32. „2012 m. birželio 30 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147, 147¹, 157, 303 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir kodekso papildymo 147² straipsniu įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2021 m. kovo 12 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.429564>.
33. „2014 m. kovo 13 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 8, 27, 60, 95, 97, 151, 151¹, 153, 162, 307, 308, 309 straipsnių ir priedo pakeitimo ir kodekso papildymo 101¹, 100², 152¹, 251¹ straipsniais įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2021 m. kovo 26 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/54910c10ae9c11e39054dc0fb3cb01ae>.
34. „2020 m. lapkričio 5 d., Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 60, 147¹, 151¹, 189, 214, 218, 224¹, straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2021 m. kovo 30 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/89d0f550235411eb8c97e01ffe050e1c>.
35. „2015 m. birželio 11 d., Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 196, 197, 198¹, 198² straipsnių ir priedo pakeitimo ir kodekso papildymo 270³ straipsniu įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2021 m. balandžio 1 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ce192022135111e5af81c7d24921dbde>.
36. „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 60, 147¹, 151¹, 189, 214, 218, 224¹ straipsnių ir kodekso priedo pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 212, 254 ir 327 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. XI-2234 8 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas“. Žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.

https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/1458407_imp_65ecf829e56008ef70ee0fa262870328.pdf.

37. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 196, 197, 198¹, 198² straipsnių ir priedo pakeitimo bei kodekso papildymo 270³ straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas. Žiūrėta 2021 m. balandžio 3 d. https://lrv.lt/uploads/main/Posed_medz/2014/141203/14.pdf.
38. „Tarybos pamatinios premdimo 2009/299/TVR ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 9¹ straipsnio ir kodekso priedo pakeitimo ir papildymo įstatymo bei Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 66, 67, 69¹, 71¹, 73, 365¹ straipsnių pakeitimo ir papildymo ir kodekso priedo papildymo įstatymo projektų atitikties lentelė“. LRS. Žiūrėta 2021 m. balandžio 9 d. <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAPIS.143458?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=abefa1b3-7d79-4f1d-ad7d-adf7c7e64c7d>.

Specialioji literatūra:

1. Abramavičius, Armanas. „Europos Sąjungos teisės standartai Lietuvos Respublikos baudžiamojoje teisėje“. Iš *Teisė besikeičiančioje Europoje: mokslo straipsnių rinkinys*, 533-544. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.
2. Ambramavičius, Armanas, Mickevičius Darius, ir Švedas Gintaras. *Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
3. Abramavičius, Armanas, Prapiestis Jonas. „Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos baudžiamosios teisės specialiosios dalies institutams“. Iš *Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos teisei sistemai, Rinkinys: [Lietuvos Narystei Europos Sąjungoje – 10 Metų]*, 161-190. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014.
4. Ambrazevičiūtė, Kristina, Kavoliūnaitė Eglė, ir Ragauskas Petras. *Atsakomybės už korupciją privačiame sektoriuje teisinis reguliavimas: mokslo studija*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2018.
5. Bazylevas, Igoris, Pajaujįs Virgilijus. *Prekyba žmonėmis ir sisteminis požiūris kaip problemos sprendimas*. Vilnius: mokslo studija, 2015. <https://teise.org/wp-content/uploads/2016/06/Prekyba-%C5%BEmon%C4%97mis.pdf>.
6. Bikelis, Skirmantas. „V. Baudžiamosios politikos tendencijos Europoje“. Iš *Baudžiamoji politika Lietuvoje: tendencijos ir lyginamieji aspektai*, 44-83. Vilnius: Teisės institutas, 2012. <https://teise.org/wp-content/uploads/2012/10/Baudziamoji-politika-Lietuvoje.pdf>.

7. Borchardt, Klaus-Dieter. *Europos Sąjungos abėcėlė*. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2017. <https://op.europa.eu/webpub/com/abc-of-eu-law/lt/>.
8. *Europos teisės į teisingumą vadovas*. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2016. https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_access_justice_LIT.pdf.
9. Jarukaitis, Irmantas. *Europos Sąjunga ir Lietuvos Respublika: konstituciniai narystės pagrindai: monografija*. Vilnius: Justitia, 2011.
10. Marcinauskaitė, Renata. *Nusikalstamos veikos elektroninėje erdvėje*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2019. <https://repository.mruni.eu/handle/007/16232>.
11. Mietinnen, Samuli. *Criminal Law and Policy in the European Union*. London and New York: Routledge, 2012.
12. Mitsilegas, Valsamis. *EU Criminal Law*. Hart Publishing: 2009.
13. Mykolo Romerio universitetas. *Konstitucionalizmas ir teisės politika Europos Sąjungoje*. Vilnius: Mokslo studija, Mykolo Romerio universitetas, 2013.
14. *Prekyba žmonėmis priverstiniam darbui ir darbuotojų išnaudojimas Užsienyje: lietuvių migrantų patirtis*. Vilnius: Justitia, 2014. https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Svarbi_informacija/Vykdomi_projektai/PrekybazmonemispriverstiniamdarbuiFINAL.pdf.
15. Spurga, Saulius. *Europos Sąjungos plėtra ir integracija*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras, 2009.
16. Štītis, Darius, Pakutinskas Paulius, Laurinaitis Marius, ir Malinauskaitė – van de Castel Inga. *Kibernetinio Saugumo Strategijos Modelis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017). <https://repository.mruni.eu/handle/007/14642>.
17. Švedas, Gintaras. „Europos Sąjungos baudžiamoji teisė ir jos įtaka Lietuvos baudžiamosios teisės bendrosios dalies institutams“. Iš *Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos teisinei sistemai, Rinkinys: [Lietuvos Narystei Europos Sąjungoje – 10 Metų, 135-159*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014.
18. Švedas, Gintaras, Veršekys Paulius, Levon Justyna, ir Prapiestis Darius. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai: monografija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2017.

Moksliniai straipsniai:

1. Apostolache, Mihaela Adina. „The Treaty of Lisbon and its effects in the 10 years of existence“. *Journal of law and administravime sciences*. (No.12, 2019): 29-38. <https://heinonline->

org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/jladsc12&id=29&collection=journals&index

2. Chaves, Mariana. "EU's harmonization of national criminal law: between punitiveness and moderation". *European Public Law* 21, (No. 3 2015): 527-553.
3. Douglas-Scot., Sionaidh. „The European Union and human rights after the Treaty of Lisbon“. *Human Rights Law Review*. (11, No. 4, 2011): 645-682. <https://www.corteidh.or.cr/tablas/r27635.pdf>.
4. Fedosiuk, Oleg. „Dirbtinis kriminalizavimas kaip teisinės praktikos patologija“. *Baudžiamoji justicija ir verslas: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. (No. 2(14), 2016): 28-47. https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/32524/1/ISSN2029-4239_2016_N_2_14.PG_28-47.pdf.
5. Karalytė, Goda. „Europos Sąjungos teisės įtaka nacionalinei baudžiamajai teisei“. *Teisės mokslo pavasaris*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013: 323-341.
6. Kūris, Pranas. „Europos Bendrijų Teisingumo teismo veiklos aktualijos“. *Jurisprudencija: mokslo darbai No. 7 (97)*. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007): 7 -16. <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2697/2501>.
7. Marcinauskaitė, Renata. „Neteisėto disponavimo įrenginiais, programine įranga, slaptažodžiais, prisijungimo kodais ir kitokiais duomenimis (Baudžiamojo kodekso 198² straipsnis) kvalifikavimo problemos“. *Jurisprudencija* 26. (Vilnius: No. 2, 2019): 353-369.
8. Milčiuvienė, Saulė, Gruodytė Edita. „The Influence of the Court of Justice of the European Union on the Issuance of European Arrest Warrants in Lithuania“. *Baltic Journal of Law & Politics*. (12, Nr. 2, 2019): 97-114. <https://sciendo.com/article/10.2478/bjlp-2019-0013>.
9. Milčiuvienė, Saulė. „Prejudiciniai sprendimai baudžiamajame procese“. *Baudžiamasis procesas: teisingumo garantas ar kliūtis?*. (Vilnius: 2014): 37-52.
10. Namavičius, Justas. „Europos Sąjungos pagrindinės teisės baudžiamosios justicijos kontekste“. *Teisė problemos*. (No. 3 (89), 2015): 5-32. https://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/J.Namavi%C4%8Dius-2015_3-.pdf.
11. Prapiestytė, Deimilė. „Baudžiamoji teisė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo prejudicinio sprendimo priėmimo procese“. *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis : recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*. (No. 2(14) 2016): 115-138. https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/32493/1/ISSN2029-4239_2016_N_2_14.PG_115-138.pdf.

12. Surplytė, Gabrielė, Grinevičiūtė Greta. „Europos Sąjungos teisės įtaka nacionalinei baudžiamajai teisei“. *Teisės mokslų pavasaris: Vilniaus universiteto teisės fakulteto studentų mokslinė draugija*. (Vilnius: Vilniaus universitetas, 2018): 135-147. <https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2018/09/TM-pavasaris-2018-elektroninis-PDF.pdf>.
13. Šukytė, Jolita. „Neatsargios kaltės numatymo nusikalstamų veikų sudėtyse problemos“. *Socialinių mokslų studijos*. (5, No. 2, 2013): 655-669.
14. Turner, Jenia Iontcheva. „The Expressive Dimension of EU Criminal Law“. *American Journal of Comparative Law*. (Vol. 60, No. 99, 2012): 555-583. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1980295.
15. Urbelionytė, Agnė. „Europos Sąjungos teisinio prekybos žmonėmis reglamentavimo pokyčiai priėmus direktyvą 2011/36/ES“. *Socialinių Mokslų Studijos*. (4, Nr. 3, 2012):1143-1155. <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/10909/538-941-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Teismų praktika:

1. „Europos Teisingumo Teismo 1963 m. vasario 5 d. sprendimas byloje Nr. C-26/62, Van Gend en Loos“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. sausio 10 d. <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/LT/TXT/?uri=CELEX%3A61962CJ0026>.
2. „Europos Teisingumo Teismo 1964 m. liepos 15 d. sprendimas byloje Nr. C-6/64, Costa prieš E.N.E.L“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. sausio 10 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61964CJ0006>.
3. „Europos Teisingumo Teismo 1970 m. gruodžio 17 d. sprendimas byloje Nr. C-11/70, Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. sausio 10 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61970CJ0011>.
4. „Europos Teisingumo Teismo 1974 m. liepos 11 d. sprendimas byloje Nr. C-8/74, Procureur du Roi prieš Benoît ir Gustave Dassonville“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. sausio 13 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61974CJ0008>.
5. „Europos Teisingumo Teismo 1979 m. vasario 20 d. sprendimas byloje Nr. C-120/78, Cassis de Dijon“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. sausio 13 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61978CJ0120>.

6. „Europos Teisingumo Teismo sprendimas byloje Nr. C-50/76, Amsterdam Bulb“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 sausio 15 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:61976CJ0050>.
7. „Teisingumo Teismo 1989 m. rugsėjo 21 d. sprendimas byloje Nr. C-68/88, Europos Bendrijų Komisija prieš Graikijos Respubliką“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. sausio 15 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A61988CJ0068>.
8. „Europos Teisingumo Teismo 2007 m. vasario 27 d. sprendimas byloje Nr. C-355/04, P Segi and Others v. Council of the European Union“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. sausio 21 d. <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62004CJ0355>.
9. „Europos Teisingumo Teismo 2005 m. birželio 16 d. sprendimas byloje Nr. C-105/03 Maria Pupino“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. sausio 28 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A62003CJ0105>.
10. „Europos Teisingumo Teismo 2005 m. rugsėjo 13 d. sprendimas byloje Nr. C-176/03 Commission of the European Communities v Council of the European Union“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. sausio 30 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A62003CJ0176>.
11. „Europos Teisingumo Teismo 2007 m. spalio 23 d. sprendimas byloje Nr. C-440/05 Commission v Council“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. vasario 3 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:62005CJ0440>.
12. „Teisingumo Teismo 1989 m. birželio 22 d. sprendimas byloje Nr. C-103/88 Fratelli Costanzo SpA prieš Comune di Milano“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. vasario 25 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A61988CJ0103>.
13. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2016 m. lapkričio 10 d. sprendimas byloje Nr. C-477/16 Openbaar Ministerie prieš Ruslaną Kovalkovą“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. balandžio 7 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:62016CN0477&from=LT>.
14. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2019 m. gegužės 27 d. sprendimas byloje Nr. C-509/18“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. balandžio 8 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:62018CJ0509&from=GA>.
15. „Europos Teisingumo Teismo sprendimas 2005 m. gegužės 31 d. sujungtose bylose Nr. C-387/02, C-391/02 ir C-403/02 Berlusconi ir kt.“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. balandžio 12 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:62002CJ0387>
16. „Europos Teisingumo Teismo 2008 m. liepos 11 d. spredimas byloje Nr. C-207/08 Edgar Babanov“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:62008CB0207&from=EN>.

17. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2016 m. birželio 29 d. sprendimas byloje Nr. C-486/14 Kossowski“. EUR-Lex. Žiūrėta 2021 m. balandžio 12 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX%3A62014CJ0486>.
18. „2020 m. balandžio 8 d. Kauno apygardos teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-161-493/2020“. Žiūrėta 2021 m. kovo 5 d. <https://eteismai.lt/byla/143687118980107/1A-161-493/2020>.
19. „2015 m. sausio 12 d. Šiaulių apygardos teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-25-332/2015“. Žiūrėta 2021 m. kovo 5 d. <https://eteismai.lt/byla/117412166006077/1A-25-332/2015>.
20. „2019 m. gruodžio 17 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-290-489/2019“. Žiūrėta 2021 m. kovo 16 d. <https://eteismai.lt/byla/109479306291902/2K-290-489/2019>.
21. „2018 m. birželio 12 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-197-1073/2018“. Žiūrėta 2021 m. kovo 22 d. <https://eteismai.lt/byla/36942043590799/2K-197-1073/2018>
22. „2018 m. lapkričio 27 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-288-648/2018“. Žiūrėta 2021 m. kovo 23 d. <https://eteismai.lt/byla/12142529063725/2K-288-648/2018>.
23. „2015 m. liepos 22 d. Vilniaus miesto apylinkės teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1823-988/2015“. Žiūrėta 2021 m. kovo 29 d. <https://eteismai.lt/byla/18188991619637/1-1823-988/2015>.
24. „2016 m. gegužės 20 d. Kauno apylinkės teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1320-408/2016“. Žiūrėta 2021 m. kovo 29 d. <https://eteismai.lt/byla/66604984191528/1-1320-408/2016>.
25. „2019 m. liepos 2 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr.2K-199-648/2019“. Žiūrėta 2021 m. balandžio 2 d. <https://eteismai.lt/byla/113482577300847/2K-199-648/2019>.
26. „2015 m. vasario 18 d., Kauno apylinkės teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-20-917/2015“. Žiūrėta 2021 m. balandžio 2 d. <https://eteismai.lt/byla/3754992625479/1-20-917/2015>.
27. „2015 m. gegužės 12 d. Lietuvos Aukščiausiojo teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-188-489/2015“. Žiūrėta 2021 m. balandžio 3 d. <https://eteismai.lt/byla/22878204773554/2K-188-489/2015>.

28. „2019 m. liepos 2 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-199-648/2019“. Žiūrėta 2021 m. balandžio 3 d. <https://eteismai.lt/byla/113482577300847/2K-199-648/2019>.
29. „2014 m. gegužės 15 d. Kauno apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-148-397/2014“. Žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d. <https://eteismai.lt/byla/152517819154243/1-148-397/2014>.
30. „2020 m. gruodžio 21 d., Šiaulių apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-106-282/2020“. Infolex praktika. Žiūrėta 2021 m. balandžio 5 d. <http://www.infolex.lt/skaitykla.mruni.eu/tp/1950354>.
31. „2019 m. kovo 26 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-5-1076/2019“. Žiūrėta 2021 m. balandžio 9 d. <https://eteismai.lt/byla/94650968884403/1N-5-1076/2019?word=bpk%20158>.

Generalinių advokatų išvados:

1. „2018 m. rugpjūčio 7 d. Generalinio advokato Maciej Szpunar išvada byloje Nr. C-327/18“. Žiūrėta vasario 17 d. <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=204757&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=312849>.
2. „2007 m. birželio 28 d. generalinio advokato J. Mazák išvada byloje Nr. C-440/05“. Žiūrėta 2021 m. sausio 15 d. https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf;jsessionid=696B0E774E0D593D52EC6D8F003758D5?docid=61859&text=&doclang=LT&pageIndex=0&cid=173072
3. „2005 m. gegužės 26 d. generalinio advokato Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer išvada byloje Nr. C-176/03“. Žiūrėta 2021 m. sausio 15 d. <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=59804&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=198217>.

Internetiniai šaltiniai:

1. Csonka, Peter, Landwehr Dr. Oliver. „10 Years after Lisbon – How “Lisbonised is the Substantive Criminal Law in the EU?“. Žiūrėta 2021 m. vasario 7 d. <https://eucrim.eu/articles/10-years-after-lisbon-how-lisbonised-is-the-substantive-criminal-law-in-the-eu/>.

2. „Europa be sienų, Šengeno erdvė“. Žiūrėta 2021 m. sausio 17 d. http://publications.europa.eu/resource/cellar/09fcf41f-ffc4-472a-a573-b46f0b34119e.0003.01/DOC_1.
3. „Europos Sąjungos teisės šaltiniai ir taikymo sritis“. Žiūrėta 2021 m. vasario 25 d. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/6/europos-sajungos-teises-saltiniai-ir-taikymo-sritis>.
4. „Europos Teisingumo Teismo metinis pranešimas, 2016 Teisminė veikla“. Žiūrėta 2021 m. balandžio 12 d. https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2017-06/ra_2016_lt_web.pdf.
5. Hans G. Nilsson. „Some Memories of the Third Pillar“. Žiūrėta 2021 m. sausio 30 d. <https://eucrim.eu/articles/some-memories-third-pillar/>.
6. „Lietuvos teismų prašymai priimti prejudicinį sprendimą“. Žiūrėta 2021 m. balandžio 10 d. <https://www.teismai.lt/lt/europos-sajungos-teisingumo-teismo-praktika/lietuvos-teismu-prasymai-priimti-prejudicini-sprendima/2348>.
7. „Lisabonos sutartis ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas“. Žiūrėta vasario 15 d. https://curia.europa.eu/jcms/jcms/P_69328/lt/.
8. „Nusikaltimai aplinkai. Komisija ragina 12 valstybių narių įgyvendinti ES teisės normas“. Žiūrėta 2021 m. kovo 7 d. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/IP_11_739.
9. „Tarptautiniai apsaugos standartai kovoje prieš prekybą vaikais bei svarbiausi tarptautiniai dokumentai prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės srityje“. Žiūrėta 2021 m. kovo 28 d. <https://vaikoteises.lt/media/file/ataskaitos/1%20priedas.pdf>.
10. Vitkus, Gediminas. „Europos Bendrija“. Žiūrėta 2021 sausio 10 d. <https://www.vle.lt/straipsnis/europos-.bendrija/>.
11. 2018 m. Vidaus reikalų ministerijos apžvalga „Situacija kovos su prekyba žmonėmis srityje Lietuvoje 2017 metais“. Žiūrėta kovo 23 d. https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Prekyba_z_monemis/Apzvalga%20uz%202017%20metus.pdf.

Kiti šaltiniai:

1. Heger, Martin. „Influences of EU Law on National Criminal Law, US-China law Review 8“, 2011.

2. Dambrauskienė, Aušra. „Ultima ratio principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse“. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2017. <https://www.lituanistika.lt/content/73248>.
3. Dudoravičiūtė, Jolanta. „Rengimosi padaryti nusikaltimą baudžiamumo klausimai Lietuvos ir Europos Sąjungos baudžiamojoje teisėje“. Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2016.
4. „Lietuvos Respublikos Prokuratūros veiklos 2020 metais ataskaita Nr. 17.9.-1921“. Žiūrėta 2021 m. balandžio 7 d. https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2021/03/2_prokuraturos-veiklos-2020-m.-ataskaita-2021-03-01-nr.-17.9.-1921-03-30.pdf.
5. Prapiestytė, Deimilė. „Prejudicinio sprendimo priėmimo Europos Sąjungos teisingumo teisme proceso aiškumas kaip vienodo Europos Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo garantija“. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2012.
6. Valentukevičiūtė, Živilė. „Baudžiamoji atsakomybė už prekybą žmonėmis - nacionalinis ir tarptautinis aspektas. Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2014.
7. Vilniaus universitetas. „Reklamos teisinis reglamentavimas: Lietuvos ir ES patirtis, problemos ir perspektyvos“. Mokslinis tyrimas, Vilniaus universitetas, 2007.
8. „2019 m. gruodžio mėn. Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktikos apžvalga“. Žiūrėta 2021 m. kovo 16 d. https://www.lat.lt/data/public/uploads/2020/01/lat_aktuali_praktika_gruodis_2019.pdf.
9. „2019 m. rugsėjo 23 d. Europos Sąjungos Tarybos ataskaita, 8-asis tarpusavio vertinimo etapas – „Europos politikos priemonių, skirtų nusikaltimų aplinkai prevencijai ir kovai su jais, praktinis įgyvendinimas ir veikimas“. Žiūrėta 2021 m. kovo 10 d. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10080-2019-REV-1/lt/pdf>.

SANTRAUKA

Besikuriant Europos Sąjungai ilgą laiką priimtose sutartyse baudžiamoji teisė, kaip atskira teisės sritis, nebuvo įtvirtina ir sutarčių nuostatos nenumatė jos reguliavimo metodų. Šioje srityje valstybės narės siekė išlaikyti savo suverenitetą, todėl ES teisės aktų priėmimo kompetencija baudžiamosios teisės srityje plėtojosi gana lėtai ir fragmentiškai. Tačiau augantis valstybių narių skaičius ir kylanti grėsmė ES viduje ir išorėje pažadino poreikį imtis veiksmų ir sukurti ES baudžiamąją teisę, kuri padidintų saugumą, pagerintų bendradarbiavimą ir bendrai harmonizuotų valstybių narių baudžiamąją teisę ir jos procesą.

Magistro baigiamajame darbe siekiant atskleisti Europos Sąjungos teisės įtaką nacionalinei baudžiamajai teisei, pirmiausia aptariamas ES baudžiamosios teisės kompetencijos atsiradimo klausimas. Šioje darbo dalyje matysime, kaip keičiasi teisėkūros procedūra ir teisės aktų teisinė galia bei Teisingumo teismo jurisdikcija veikti baudžiamosios teisės srityje. Antroje darbo dalyje atsižvelgiant į darbo objektą analizuojami ES teisės aktai perkelti į LR BK, kurie harmonizuoja nusikaltimų sudėtis, apibrėžimus bei nustato atitinkamas sankcijas, taip pat teisės aktai, kurie įpareigoja keisti ar papildyti su korupcija susijusias nusikalstamas veikas, bei teisės aktai užtikrinantys tarptautinę teisinę pagalbą baudžiamosiose bylose. Taip pat antroje darbo dalyje nagrinėjami Lietuvos teismų priimti sprendimai nagrinėjant baudžiamąsias bylas, kuriuose teismai vadovaujasi perkeltomis ES teisės aktų nuostatomis arba tiesiogiai taiko ES teisės aktų nuostatas. Trečioje darbo dalyje analizuojami valstybių narių prašymai ETT priimti prejudicinį sprendimą nagrinėjant baudžiamąsias bylas.

Atlikus tyrimą bus prieita prie išvados, kad iš esmės ES baudžiamoji teisė valstybėse narėse yra tinkamai įgyvendinama ir padeda harmonizuoti nacionalinę baudžiamąją teisę pagal ES teisės aktų nuostatas. Darbo pabaigoje bus pateikiami pasiūlymai kaip pasiekti dar geresnį ES politikos įgyvendinimą baudžiamosios teisės priemonėmis.

SUMMARY

In the long-established treaties of the European Union, criminal law was not enshrined as a separate area of law, nor did the provisions of the treaties provide for its methods of regulation. In this area, the Member States have sought to maintain their sovereignty, which has led to a relatively slow and fragmented development of EU legislative competence in the field of criminal law. However, the growing number of Member States and emerging threats inside and outside the EU have raised the need for action and the development of EU criminal law to increase security, improve cooperation and harmonize Member States' criminal law and process in general.

In the master's thesis, in order to reveal the influence of the European Union law on the national criminal law, the issue of the emergence of the competence of the EU criminal law is first discussed. In this part of the paper, we will see how the legislative procedure and the legal force of legislation and the jurisdiction of the Court of Justice to act in the field of criminal law are changing. The second part of the work analyzes the EU legal acts transposed into the Criminal Code of the Republic of Lithuania, which harmonize the composition of crimes, definitions and establish appropriate sanctions, as well as legal acts obliging to change or supplement corruption-related criminal offenses and legal aid in criminal matters. Also, the second part of the work examines the decisions made by Lithuanian courts in criminal cases in which the courts follow the transposed provisions of EU legal acts or directly apply the provisions of EU legal acts. The third part of the paper analyzes Member States' requests for preliminary rulings from the ECJ in criminal proceedings.

Conclusion of this study is that EU criminal law is properly implemented in the Member States and contributes to the harmonization of national criminal law in accordance with the provisions of European Union law. The paper will conclude with suggestions on how to achieve even better implementation of European Union policies through criminal law.